

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

2015 SONRASI TÜRK MEDYASINDA YAŞANAN
EKONOMİK KRİZ VE ÇALIŞMA HAYATINA ETKİSİ

Talha Atilla KIZILTAN

2501601127

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Arif YAVUZ

İSTANBUL-2022

ÖZ

2015 SONRASI TÜRK MEDYASINDA YAŞANAN EKONOMİK KRİZ VE ÇALIŞMA HAYATINA ETKİSİ

Talha Atilla KIZILTAN

Medya sektöründe uzun yıllar süregelen, ancak son zamanlarda tepe noktasına ulaşan “üç ayaklı” kriz yaşanmaktadır. Yaklaşık 100 bin ve onların geçimini sağladığı ortalama 400 bin kişi uykusuz aylar geçirmektedir.

İlk olarak tirajlarda yaşanan düşüş nedeniyle satıştan para kazanma, ikinci olarak reklam gelirlerindeki azalma ve son olarak da aniden yükselen doların yarattığı pahalı kağıt fiyatları öncelikle yazılı basını ve dolayısıyla domino etkisiyle medyayı vurmaktadır.

Bu tezde, sektörel bilgiler ışığında, sıkıntıları çekenlerin son durumlarına ve bunu yaşayanların öykülerine göz atılmaktadır.

Ayrıca, Avrupa başta olmak üzere, dünyanın uzak yörelerinden örneklerle, ülkemizi de elde ettiğimiz rakamlarla karşılaştırma fırsatı bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Medya, kriz, işgücü, tiraj, sendika, istihdam, aktif çalışma, haksız kazanç, mecra, sürekli basın kartı, arafta kalmak, resmi ilan, cinsiyet, telif, kadro, dikey gazete, konvansiyonel medya, kıdemli muhabir, meslek kıdemi.

ABSTRACT

ECONOMIC CRISIS IN TURKISH MEDIA AFTER 2015

AND ITS IMPACT ON WORK LIFE

Talha Atilla KIZILTAN

There has been an ongoing “trivet” crisis for many years in the media sector, which , however ;has reached its peak recently. The army of about 100 thousand people and an average of 400,000 people, who depend on them for a living, have been spending sleepless months.

Firstly, the descending amount of money earned from the sales due to the decrease in circulation, secondly the decrease in advertising revenues, and finally, the high prices of paper caused by the sudden increase in the US dollar hit primarily the print media and thus the media with the domino effect.

In this thesis, in the light of sectoral information, remembering the saying “ We all need to be deceived ”, the latest situations of those who have suffered and the stories of those who have experienced it are reviewed.

Moreover, there is the opportunity to compare our country with the figures we have obtained, with examples from distant parts of the world, especially from Europe.

Keywords: Media, crisis, labor, employment, circulation, gender, copyright, senior reporter, professional seniority.

ÖNSÖZ

1929 yılında Amerika'da yaşanan Büyük Buhran'dan sonra, aralıklarla küresel ve ülkesel krizler sürmüştür. 1980 Banker Krizi, 1990 Körfez Krizi, 1994 Türkiye'deki Nisan Krizi, 2001'deki Sezer-Ecevit arasındaki siyasi krizle yaşanan 'Kara Çarşamba' finansal krizi. Sonrasında 2008 Küresel Kriz, nihayetinde 2015 itibarıyla Türkiye'deki Döviz Krizi.

Bu krizlerin faturasını reel sektör ile basın sektörü de ödemiştir ve basın sektörü hala da ödemeye devam etmektedir. Uzun yıllarca ve yavaş yavaş işveren tarafından sendikalı olmasının önüne konan engellerle medyada istihdam azalmış, işsizlik artmıştır.

Kriz kaynaklı tenkisatlar, medyada çalışanları etkilemiş ve hala etkilemeye devam etmektedir. İşten çıkarmaların olmadığı basın işletmelerinde ise çalışanlara yine 'kriz' gösterilerek zam yapılmamış, hatta belli oranlarda kesinti gerçekleşmiştir. Bu da az sayıdaki üst düzey yöneticiyle geri kalan geniş kitle arasındaki yaşam standardındaki makası büyük oranda açmıştır.

Bu çalışmada, mesleki kurallar içinde gazeteciliğin tanımından sorumluluğuna, haklarından çalışma alanlarına, temel görevlerinden yaşanan olaylara olmak üzere krizin medya sektörüne olan etkileri mercek altına alınacak, dünya ve Türk medyası özelinde çalışma hayatına etkisi uygulanan istihdam politikaları irdelenecektir.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	ix
RESİMLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK MEDYA SEKTÖRÜ

1.1 Mesleki Kurallar	3
1.1.1 ‘Gazeteci’ Tanımı	3
1.1.2 Gazetecinin Sorumluluğu.....	4
1.1.3. Gazetecinin Hakları.....	5
1.1.4 Çalışma Alanları	6
1.1.5 Yıpranma Payı.....	7
1.2. Temel Görevleri.....	8
1.2.1 Doğru Haber	11
1.2.2 ‘Asparagas’ın Çıkışı.....	13
1.3 Bazı AB Ülkelerinde Medya Sektörü.....	14
1.3.1 Almanya’daki Türk Gazeteleri.....	14
1.3.2 ‘Almanya’daki Yerel Gazeteler	19
1.3.3 Hollanda: Türkiye’yi Geçiyor	21
1.3.4 Fransa: Covid etkiledi.....	28
1.3.5 Belçika: Tekelleşen Medya.....	31
1.3.6 Malta: İnanılmaz Çeşitlilik.....	34
1.4 İngiltere’de Medya Sektörü.....	37
1.4.1 BBC’ye Soruşturma.....	39
1.4.2 Sosyal Medyada Görüş Yasağı.....	41

1.5 Diğer Ülkelerden Örnekler	43
1.5.1 Amerika'da 3 Bin Gazete Var.....	43
1.5.2 Hindistan: Gazetelerin Önemi	45
1.5.3 Japonya: Etkili Tirajlar	47
1.5.4 Rusya: 140 Gazete Yayımlanıyor	49
1.5.5 İslam Ülkelerinde Durum	51

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA SEKTÖRÜNDE YAŞANAN EKONOMİK KRİZ

2.1 Okurun Gazeteden Soğuması.....	54
2.1.1 Aynı 'Güzelleme' İmzalar Farklı	55
2.1.2 Basına Güven Azaldı.....	58
2.2 Krizin Başlangıcı.....	59
2.2.1 Dergiler ve Gazeteler Kapandı.....	61
2.2.2 Kapanma Sebepleri.....	65
2.2.3 Kapanan TV Kanalları	67
2.2.4 Olay TV'deki Sorunlar	70
2.3 Yerel Gazetelerde Durum	71
2.3.1 Birnisan 38 Yıl Dayandı	75
2.3.2 OHAL'de Kapananlar	79
2.4 Ekonomik, Siyasi ve Toplumsal Baskı	81
2.4.1 Haber Yapabilme Özgürlüğü.....	84
2.4.2 Cinsiyete Dayalı Engeller.....	86
2.4.3. Koronavirüs Kayıpları	87
2.5 Türkiye'de Tirajlar Sorunlu.....	88
2.5.1 Rakamların Yüksek Gösterilmesi	89
2.5.2 Yanıltıcı Rakamlar.....	89
2.5.3 Okuma Alışkanlığı Azalmakta.....	90
2.5.4 Satışların Düşme Sebepleri	91
2.5.5 Tirajlar Her Yıl Azalmakta	93
2.5.6 Belgeler Tirajları Ele Veriyor.....	94

2.5.7 Hürriyet'in Faaliyet Raporu	94
2.5.8 Hürriyet 40 Bine Düştü	95
2.5.9 Yazarlarından Tepki	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEDYA SEKTÖRÜNDE YAŞANAN EKONOMİK KRİZİN ÇALIŞMA HAYATINA ETKİSİ

3.1 Ekonomik Krizin İşsizliğe ve İstihdama Etkileri.....	98
3.1.1 Kayıt Dışı Çalışma/Çalıştırma Eğilimi	98
3.1.2 İşsizliğin Yüksek Olması	100
3.1.3 Haklarının Az Olması	101
3.2 Ekonomik Krizin Sendikacılığa ve Toplu Pazarlığa Etkisi	102
3.2.1 Sendikalılık Oranı	102
3.2.2 Sendika Üyeliği Sorunu.....	103
3.2.3 Sendikaların Silindiği Sektör.....	104
3.2.4 Toplu Pazarlığa Etkisi.....	106
3.3 Ekonomik Krizin Ücretlere Etkisi	107
3.3.1 Para Almadan Çalışmaya Razılar.....	107
3.3.2 Çalışanların İfadeleri	109
3.3.3 Patronun Özür Yazısı	111
3.3.4 Personeli Bilgilendirme	112
3.4 Ekonomik Krizin Çalışma Şartlarına Etkisi	113
3.4.1 Ekipman Sorunu.....	114
3.4.2 Stajyer Olmanın Sorunları.....	117
3.4.3 Kadın Ayrımcılığı	118
3.4.4 Yirmi Yıllık İtiraf Durumu.....	124
3.4.5 Kadın Gazeteci Olmanın Zorlukları	125
3.4.6 Doğum İzninde Haber Takibi.....	126
3.4.7 Yerelde Kadın Gazeteci Olmak.....	127
3.4.8 Basın Kartı Ayrımı.....	131

Sonuç	132
Kaynakça	135
Ekler	144

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 2005 Yılında Almanya’da Günlük Türk Gazetelerinin Tirajları	15
Tablo 2. Almanya’da Basılan Türk Gazetelerinin Günlük Satışları	16
Tablo 3. Almanya’da Ulusal Gazetelerin Günlük Satışları.....	19
Tablo 4. Pazar ve Hafta Sonu Yayınlanan Gazeteler	20
Tablo 5. Haftalık ve Aylık Ulusal Haber Dergileri	20
Tablo 6. Hollanda’da Yayınlanan Gazetelerin Günlük Satışları.....	22
Tablo 7. Haftalık Magazin Dergilerinin Tirajı.....	27
Tablo 8. Belçika’daki Gazeteler ve Günlük Satışları.....	31
Tablo 9. Malta’da Yayınlanan Gazeteler	36
Tablo 10. İngiltere’de Günlük Gazetelerin Tirajları	37
Tablo 11. Pazar Günleri Satışa Çıkan Gazeteler	38
Tablo 12. Londra’da Bedava Dağıtılan Gazeteler	38
Tablo 13. 200 Bini Aşan ABD Gazeteleri.....	43
Tablo 14. Hindistan’ın 10 Büyük Gazetesi.....	46
Tablo 15. Dünyadaki Bazı Satış Rekortmeni Gazeteler.....	47
Tablo 16. The Asahi Shimbun’da Çalışan Gazeteciler.....	49
Tablo 17. Rusya’da İlk Sıralarda Yer Alan Ulusal Gazeteler	50
Tablo 18. Gazetelerin Net Satışları İtibarıyla Ülke Sıralamaları.....	52
Tablo 19. Virüsten 2020 Yılında Hangi Ülkede Kaç Gazeteci Kaybedildi?.....	88
Tablo 20. Gazetelerin Tirajları	92
Tablo 21. Yıllık Toplam Tirajlar	94
Tablo 22. Medyada İstihdam.....	104
Tablo 23. Medyada Sendikalı Durumu	105
Tablo 24. Türkiye Geneline Resmi İlan Yayınlama Hakkına Sahip Gazeteler.....	105
Tablo 25. Bu Gazetelerde Çalışanların Eğitim Durumları.....	105

Tablo 26. Zengin Holding'in Çıkmayan Gazetesindeki Eğitim Durumları	108
Tablo 27. Cinsiyet ve Medeni Durumları	108
Tablo 28. Ayrıntılı Medeni Durumları	108
Tablo 29. Türkiye'de 2019 Yılında Yayımlanan Gazetelerde Paylar	127

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1- Amerikalı Kız Gecekonduda.....	..13
Resim 2- Aşıkların Sözleri	..13
Resim 3- Gazetelerdeki Ortak Başlıklar	..55
Resim 4- Habertürk ve Vatan Gazetelerinin Veda Sayıları	..62
Resim 5- Ortadoğu'nun Son Baskısı	..64
Resim 6- Birnisan'ın Son Sayısı	..76
Resim 7- Bu İşyerinde Grev var	104
Resim 8- Anketi Doldurdular	109
Resim 9- WhatsApp'tan Bilgi	111

KISALTMALAR LİSTESİ

AA	: Anadolu Ajansı
ABD :	: Amerika Birleşik Devletleri
BİK	: Basın İlan Kurumu
BJK	: Beşiktaş Jimnastik Kulübü
EHRC	: Eşitlik ve İnsan Hakları Komisyonu
EYT	: Emeklilikte Yaşa Takılanlar
FT	: Financial Times
İHA	: İhlas Haber Ajansı
KGK	: Küresel Gazeteciler Konseyi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
LA	: Los Angeles
LGBTİ	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans & Interseks
NY	: New York
OHAL	: Olağanüstü Hal
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TGC	: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
TGS	: Türkiye Gazeteciler Sendikası
TDK	: Türk Dil Kurumu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WAN	: Dünya Gazeteler Birliği/Word Association of Newspapers
5N1K	: Kim? Ne? Nerede? Ne Zaman? Nasıl? Niçin?

GİRİŞ

Bu tez çalışmasında medyanın içinde bulunduğu çok yönlü sıkıntılar irdelenmiştir. Girdilerin başında gelen kağıt ve boya başta olma üzere dağıtım ve sonrasında satışa kadar geçen süreçteki zorluklar, işveren yanında çalışanları da etkilemektedir. Bu konuyu seçmemin birinci sebebi 1975 yılında başladığım gazetecilik mesleğini an itibarıyla 47 yıldır sürdürmekte olmamdır. İkinci olarak da hem yüksek lisanstan hocam hem de tez danışmanım Prof. Dr. Arif Yavuz'un desteği olmuştur.

Ancak hazırlık safhasında, üyesi olduğum sivil toplum kuruluşu TGC'den bile bilgi almakta zorlandığım bir yana, saha çalışmasında yaptığım ankete cevap vermek istemeyenlerin sayısı da çok fazla olmuştur.

Ayrıca basın üzerine tarihçe bulmak, matbaanın Osmanlı'ya gelişi ve sonrası konularında elbette kitaplar bulunmaktadır ama, kriz üzerine basının önde gelen sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından yayımlanmış bir eser de yoktur. Bunun başlıca sebebi ekonomik yöndür. Çünkü mesleğin duayenlerinden tutun, genç kalemlere kadar düşünce "para kazanmak" olmaktadır. Bu nedenle, basıma girmiş kitaplar ya roman ya hikaye ya güzelleme ya da anıların toplandığı eserler olarak bulunmaktadır.

Kaynak sıkıntısını gideren başlıca yazılar dergi ya da gazete makalelerinde bulunanlardan ibaret kalmaktadır. Ancak kriz, zaman zaman tüm sektörlerde yaşanmış olmakla beraber, tüm medya çalışanları bu konuda olumsuz olarak etkilenmiş ve etkilenmeye de devam etmektedir.

Krize giren yılların dev gazeteleri yayınlarına tamamen son vererek kepenklerini indirmiş bulunmaktadır. Yazılı ve görsel basında azalan reklam gelirleri de medyayı olumsuz etkilemiştir. Orta ve dar gelirliler açısından yaşanan geçim sıkıntısı, okuma alışkanlığında olan bu kesimlerin, zorunlu olarak ilk vazgeçtikleri, eylem olmaktadır. Bu nedenle düşen yazılı basın tirajlarının yanı sıra, ABD Doları'nın ani yükselişiyle kağıt giderinin büyük bir ekonomik sıkıntı yarattığı sektörde maaş alamamanın ötesinde tazminatları da alamama korkusu da sarmış ve böyle de olmuştur.

3 bin 789 asıl üyesi bulunan ve meslekteki en üst düzey sivil toplum kuruluşu olan TGC Genel Sekreteri Sibel Güneş, yazılı ve görsel basında yaşanan toplu sıkıntı için, "İşsiz kalan ve kalma korkusu içindeki meslektaşlarımız tarafından,

bizlere sözlü olarak öneriler geliyor. Bu konudaki krizi eylem yaparak dillendirmemiz isteniyor. Ancak burada çok önemli bir nüans var. Eylemin yapılmasını istiyorlar, ancak böyle bir eylemin fotoğrafına girmek istemiyorlar. İşsiz olanlar, 'Bu fotoğraf patron veya patron vekillerinin eline geçerse, bizlerin işe girme şansı kalmaz'; halen çalışmakta olanlarda, 'Bu fotoğraf patron veya patron vekillerinin eline geçerse, bizler işimizden oluruz' korkusuyla önerdikleri eyleme katılmak istemiyorlar" açıklamasını yapmıştır.¹

Bu ürkekliği emekli olmuş medya çalışanları da göstermektedir. Onların düşüncesinde de, "Bu fotoğraf patron veya patron vekillerinin eline geçerse, bizlerin işe girme şansı kalmaz" saplantısı bulunmaktadır. Aslında buradan çıkarılacak önemli bir sonuç şudur: Yıllarca çalıştıkları kurumlarda her sektörde çalışan işçi ve emekçinin haklarını koruma konusunda çeşitli haberlerle destek veren gazeteciler, kendi haklarını korumakta sınıfta kalmışlardır.

Genellikle sendikasılaştırılan bu sektörde, basın kartlılar ve yazı işleri bünyelerinde, kadrolu veya kadrosuz olsun bir dayanışmayla karşılaşmanız, sifıra yakın olmaktadır. Bırakın kendine rakip bir medya grubunda çalışana omuz vermek olsun, aynı işyerinde yıllarca yan yana çalıştığı meslektaşıyla bile dayanışma içinde olmadığını gözlemlemek gerçekçi bir durum olmaktadır.

Tezin birinci bölümünde medya sektörü genel olarak ele alınmıştır. Gazeteciliğin tanımından, sorumluluğuna, haklarından, çalışma alanlarına olan mesleki kurallar, çalışanların temel görevleri, başta Avrupa olmak üzere çeşitli ülkelerin medya sektörü irdelenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde sektörün yaşadığı ekonomik krizin nedenleri, krizin başlangıcı, ekonomik, siyasi ve toplumsal baskı maddeler halinde örneklenmiştir.

Üçüncü bölümde sektörde yaşanan krizin; işsizliğe, sendikacılığa ve toplu pazarlığa, sonuç olarak da çalışma hayatına etkisi araştırılmıştır.

¹ Söyleşi A.K, 17.12.2018, Saat 11.30. <https://outlook.live.com/mail/deeplink>.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK MEDYA SEKTÖRÜ

1.1. MESLEKİ KURALLAR

Medya sektöründe çalışanlar ‘gazeteci’ olarak tanımlanmaktadır. Bu açılım hemen aşağıda detaylandırılacaktır.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin (TGC) 1946 yılında çerçevesini çizdiği “Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları”nın kapsamı her geçen yıl genişletilmiştir. Uzun çalışmalar sonucu hazırlanarak son halini aldığı “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi” 17 Nisan 2019 Çarşamba günü yapılan TGC Olağan Genel Kurulu’nda oylanarak kabul görmüştür.

Sunuş kısmının sonunda, *“Gazeteci olmadıkları halde çeşitli biçimlerde gazetecilik faaliyetine katılanlar da bu sorumluluklar kapsamındadır. Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi; dijital platformlarda yapılan yayıncılık, gazete ve dergilerin sosyal medyadaki faaliyetlerini de kapsar”*² denilerek tanımdan sorumluluğa, haklardan görevlere mesleki kurallar aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

1.1.1 ‘Gazeteci’nin Tanımı

Günlük olan ya da süreli olan, yazılı olan, görüntülü olan, sesli elektronik veya dijital basın ve yayın organında, kadrolu bir şekilde, sözleşmeli ya da bir telif karşılığı, haber alma, işleme, iletme veya görüş, fikir belirtme görevi üstlenen ve asıl işi ile başlıca ve tek geçim kaynağı bu olup, çalıştığı işletme ile ilgili yasalar karşısındaki konumu bu tanıma uygun olanlar gazeteci olarak adlandırılmaktadır.³

Basın ve yayın alanındaki her kuruluş, çalıştırdığı gazetecilere yasaların gazetecilere tanıdığı sendikal örgütlenme de dahil olmak üzere tüm haklardan yararlandırmak zorundadır.

KİMLER GAZETECİDİR?- Gazete ve dergilerde, fikir ve sanat işlerinde çalışanlar, internet gazetecileri, özel radyo ve televizyonların haber toplama ve yayma işinde çalışanlar gazeteci kimliği ile tanınmaktadır.

²tgc.org.tr/bildirgeler/turkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/bildirge.html

³TGC, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, İstanbul 2015-syf 12

KİMLER GAZETECİ DEĞİLDİR?- TRT personeli 212 olarak bilinen 5953 Sayılı Basın İş Kanunu (Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştırılanlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkındaki Kanun) kapsamında değildir. Ancak TRT'ye iş yapan taşeronların sigortalısı olan işçiler 5953 (212) Sayılı Kanun kapsamına girebilirler.⁴

Burada şu bilgi gereklidir... 10 Ocak 1961 günü Gazetecilik Kanunu'nda yapılan 212 sayılı yasa değişikliği, gazetecilerin haklarını koruyan düzenlemeleri protesto eden, önde gelen 9 basın patronu, ortak bir bildiriye imza atarak gazetelerini 3 gün kapadıklarını duyurmuşlardır. İstanbul Gazeteciler Sendikası ise o gün bir bildiri yayınlayıp şu açıklamayı yapmıştır:

“Bu kapsamlı kararı, gazetelerin tesis ve maddi imkanlarını elinde bulunduran basın patronları tarafından verilmiştir. Basını meydana getiren asıl ve büyük kütle olan biz yazı işleri müdürleri, muharrirler (yazarlar), muhabirler, foto muhabirleri, karikatüristler, ressamlar, musahhihler (tashih/düzeltenler) ve diğer fikir işçileri olarak, böyle bir kararda oyumuz olmadığı gibi, bu hareketi asla tasvip etmemekteyiz.”⁵

Gazeteciler aynı gün sendikadan başlayan sessiz bir yürüyüş yapmışlardır, Ellerinde, *“Simidimiz ve hürriyetimiz için, çalışan gazeteciye cop, patrona hazırlap”* gibi dövizler taşımışlardır.

“Dokuz Patron Olayı” olarak basın tarihine geçen bu gelişme üzerine basın çalışanları, 3 gün süresince İstanbul Gazeteciler Sendikası çatısı altında BASIN adında bir gazete yayımlayarak gazete sahiplerine büyük bir ders vermişlerdir. Çalışanların bu direnişi, gazetecilere 212 sayılı yasayı kazandırmıştır.⁶

1.1.2 Gazetecinin Sorumluluğu

Gazeteci; basın özgürlüğünü, halkın doğru haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüstçe kullanan kişi olarak belirlenmektedir. Bu amaçla her türlü sansür ve oto sansürle mücadeleden sorumlu olmaktadır. Gazeteci, öncelikle vatandaşa ve gerçeklere karşı sorumludur.

⁴ 212 Sayılı Kanun ile Değişik 5953 Sayılı Kanun Madde 2

⁵ journo.com.tr/10-ocak-calisan-gazeteciler-gunu (Erişim Tarihi: 21.12.2020)

⁶ onedio.com/haber/babiali-de-9-patron-olayi-ve-10-ocak-calisan-gazeteciler-gunu-nun-hikayesi-856779(Erişim Tarihi: 21.12.2020)

Bu sorumluluk öncelikle kamu otoriteleri ve işverenine karşı olan sorumluluklardır. Bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal nitelik taşımaktadır.

Gazeteci, iletildiği haber ve bilginin sorumluluğunu üstlenen kişidir. Gazetecinin özgürlüğünün içeriğini ve sınırlarını, öncelikle sorumlulukları ile meslek ilkeleri belirlemektedir.⁷

1.1.3 Gazetecinin Hakları

Gazetecinin hakları, halkın haber alma hakkının ve ifade özgürlüğünün, meslek ilkeleri ise dürüst ve doğru iletişimin temelini oluşturmaktadır. Bu haklar şu yedi temel konuda toplanmaktadır:

Gazeteci; tüm bilgi kaynaklarına serbestçe ulaşma ve kamu yaşamını belirleyen, halkı ilgilendiren tüm olayları izleme, araştırma hakkına sahip kişidir.

Gazetecinin karşısına çıkarılacak gizlilik ve sır gibi engeller, hukuka ve uluslararası normlara uygun olmalıdır.

Doğruluğuna, tarafsızlığına ve nesnelliğine inanmadığı bir görüşü savunmaya veya meslek ilkelerine aykırı bir iş yapmaya zorlanmamalıdır.

Basın-yayın işletmesinin işleyişini belirleyen, etkileyen önemli kararlardan haberdar edilmeli ve gereğinde kararların alınmasına katılmalıdır.

Ekonomik bağımsızlığını güvence altına alacak bir ücret almalıdır. Gazeteci, örgütlenme hakkına sahip olmalıdır.

Kaynakların gizliliği ilkesi uyarınca, kaynağını ile elindeki belgeleri açıklamaya ve tanıklık yapmaya zorlanamaz.

Gazeteci ancak kaynağının izin vermesi ve kaynağı tarafından yanıtlanmış olması hallerinde kaynağını açıklayabilmelidir.⁸

⁷ TGC, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, İstanbul 2015-syf 12

⁸ tgc.org.tr/bildirgeler/türkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/bildirge.html
(Erişim Tarihi: 21.12.2020)

1.1.4 Çalışma Alanları

Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı'na göre, 91 bin 443 (Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'a göre de 95 bin 826) ⁹ kişinin işgücüne katıldığı medya sektöründe çalışan sayısından ziyade hangi alanlarda ve hangi pozisyonlarda görevleri bulunmaktadır.

Bunun üzerinde durmak gerekmektedir.

Sektörde; gazetecilik, web internet editörlüğü, muhabir, kameraman, KJ operatörü, yönetmen, yapımcı, görüntü yönetmeni, video kontrol, server operatörü, stüdyo şefi, sistem teknisyeni, ölçü bakım mühendisi, oyuncu, resim seçici, senarist, ışık şefi, sponsor sorumlusu, sanat yönetmeni, fotoğraf, haber merkezi, kurgu ve montaj elemanı, grafik ve tasarım, figüran, spiker, kuaför, makyöz, kostüm, sunucu, uydu haberleşme vb. daha pek çok pozisyon bulunmaktadır.

Medya sektörü kendi içinde farklı alanlara ayrılmaktadır:

Belgesel alanında çalışan adaylar ve sinema alanında aktif çalışanlar, televizyon dizi sektörünün gelişmesi ile dizi set çalışanları, iç ve dış yapımlarda kapalı, stüdyo ve açık alanlarda gerçekleştirilen televizyon programları, reklamcılık sektörü, gazetecilik ve yazarlar, TV muhabirleri, radyo sunucuları, animasyon film ekibi, post prodüksiyon şirketleri, film dağıtım şirketleri, sinema salonlarında görev alan teknik ekip, film festival ve organizasyon gibi daha sayacağımız birçok alan bulunmaktadır.

Bu sektörde en çok çalışan sayısı televizyon kanallarında olmaktadır. Muhabir, kameraman web internet editörleri gibi. Medyada ikinci sırada gazetecilik gelmektedir.

Bu sırayı dizi çalışanları sürdürürken, reklamcılık alanında da ciddi bir ekip çalışması bulunmaktadır. Son olarak büyük prodüksiyonların dışında sinema çalışanları yer almaktadır.

Medya sektörü kendi içinde kısıtlı bir döngüye sahiptir. Bu sektörde çalışmak oldukça zordur. Dışarıdan bakıldığında süslü rüyalardan ibaret görünse de bugün medya sektöründe pek çok alan artık medya gruplarının tekeline iş görmektedir. ¹⁰

⁹ tgs.org.tr/baslik/5n1k1sendika/ (Erişim Tarihi: 1.12.2021)

¹⁰ isbul.net/is-rehberi/makaleler/medya-sektorunde-kac-kisi-calisiyor (Erişim Tarihi: 1.12.2021)

Bu durum yeni mezun adayların önünü ciddi anlamda engellemektedir. Medya çalışanlarının alaylı olarak yetişmeleri de bu işin mutfağında pratik yapmayan yeni genç adayların önünü kesmektedir.

Sektörün sınırları içerisinde bu kısıtlı döngüde başarılı olmak isteyenler için her alanda kendini yetiştirmek tavsiyesi geçerli bir tavsiye olarak önümüzde bulunmaktadır.

Bu sayede medyada çalışma olanağı ve daha da üst düzeylerde görev yapabilme şansını yükseltmektedir.

1.1.5 Yıpranma Payı

Anayasa Mahkemesi (AYM), gazetecilerin yıpranma hakkı için konulan 'basın kartı sahibi olma' şartına ilişkin kanun maddesini iptal etti. Mahkeme, gazetecilerin basın kartı sahibi olmasalar da yıpranma hakkından faydalanabilmesine karar vermiştir. AYM, gazetecilerin yıpranma hakkını düzenleyen Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'ndaki "sarı basın kartı şartı aranır" hükmünü kaldırarak, sarı basın kartı sahibi olmasalar dahi gazetecilerin yıpranma hakkından yararlanabilmesini karara bağlamıştır.

İş Mahkemesi, düzenlemenin iptali için yaptığı başvuruda 'basın kartı sahibi olan' ve 'olmayan gazeteciler' şeklinde ikili bir ayrımın ortaya çıktığını, bu durumun aynı işi yapanlar arasında sigortalılık hakları bakımından farklı düzenlemelere tabi olma sonucu doğurduğunu, ayrıca basın kartı alabilmek için basın iş sözleşmesi kapsamında çalışma şartının olması nedeniyle çalışanın basın kartı almasının işverenin yetkisine bırakıldığını ve kanundaki eksiklikten kaynaklanan bu durumun çalışma hakkı ve eşitlik hakkını ihlal ettiğini ifade etmiştir.

SOSYAL GÜVENLİK HAKKINA SINIRLAMA

AYM, iptal gerekçesi olarak Anayasa'nın 13. ve 60. maddelerine dikkat çekerek ve fiili hizmet zammından sadece basın kartı sahibi kişilerin yararlanabilmesi şartının sosyal güvenlik hakkına bir sınırlama getirdiğini belirtmiştir:

"Basın kartı sahibi olmak için gerekli şartlar ve dolayısıyla fiili hizmet zammının uygulanacağı basın ve gazetecilik mesleğinde çalışanların belirlenmesinde temel esaslar ve ilkeler kanunla düzenlenmeyerek bu konudaki düzenleme yetkisi, yönetmelik aracılığıyla bütünüyle yürütme organına verilmiştir.

Basın ve gazetecilik mesleğinde fiilen çalışanların fiili hizmet zammından yararlanmaları için kuralda olduğu gibi Basın Kartı Yönetmeliği'ne göre basın kartı sahibi olmaları şartının öngörülmesi yeterli değildir.

Kanunda söz konusu temel ilkeler ve kanuni çerçeve belirlenmeksizin itiraz konusu kuralla sosyal güvenlik hakkına sınırlama getirilmesine imkan tanınması temel hakların ancak kanunla sınırlanabileceğini öngören Anayasa hükmünü ihlal etmektedir.”

Oy çokluğuyla alınan iptal kararına 7 üye karşı çıkmıştır. 14 Şubat 2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan karar 9 ay sonra 14 Kasım 2020 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

AYM'nin gerekçeli kararında fiili hizmet zammından sadece basın kartı sahibi kişilerin yararlanabilmesi şartının sosyal güvenlik hakkına bir sınırlama getirdiğine dikkat çekilmiştir.¹¹

ANAYASA’NIN 13 VE 60. MADDELERİ NE DİYOR?

13. Madde: Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.¹²

60. Madde: Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliğini sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.¹³

1.2 Temel Görevleri

Gazetecilerin görevleri 26 temel maddede toplanmaktadır.

1. Gazeteci; halkın bilgi edinme hakkı uyarınca, haber alma, yorum yapma ve eleştirme özgürlüğünü kullanırken kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçekleri çarpıtmadan aktarmak zorundadır.

¹¹ sputniknews.com.tr/20200214/aym-gazetecilerin-yipranma-payi-duzenlemesini-iptal-etti-1041404409.html (Erişim Tarihi: 1.1.2021)

¹² anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/(Erişim Tarihi: 1.2.2021)

¹³ anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/(Erişim Tarihi: 1.2.2021)

2. Başta barış, demokrasi, hukukun üstünlüğü laiklik ve insan hakları olmak üzere; insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliğı, farklılıklara saygıyı savunmalıdır.

3. Milliyet, ırk, etnisite, cinsiyet, cinsel kimlik, cinsel yönelim, dil, din, mezhep, inanç, inançsızlık, sınıf, dünya görüşü ayrımcılığı yapmadan tüm uluslar, halklar ve bireylerin haklarını tanımalı, saygı göstermelidir.

4. İnsanlar, uluslar ve topluluklar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınmalıdır.

5. Bireylerin, toplulukların ve ulusların kültürel değerlerini, inançlarını veya inançsızlığını saldırı konusu haline getirmemelidir.

6. Şiddeti haklı gösterici, özendirici ve savaşı kışkırtıcı yayın yapamamalıdır.

7. Kaynağını bilmediğı bilgi ve haberleri yayınlamamalı; kaynak açık olmadığında, yayınlamaya karar verdiği durumlarda da kamuoyuna gerekli uyarılarda bulunmalıdır.

8. Bilgiyi yok etmemeli, görmezlikten gelmemeli, metinleri ve belgeleri değiştirmemelidir.

9. Halkın haber alma hakkıyla doğrudan bağlantılı olmayan hiçbir amaç için izin verilmedikçe kimsenin özel yaşamın gizliliğini ihlal etmemelidir.

10. Yayınlarıyla ilgili her yanlış en kısa sürede düzeltmekle ve gerektiğinde özür dilemekle yükümlüdür.

11. Cevap hakkına, kötüye kullanılmaması ve kabul edilebilir biçimde yapılması kaydıyla saygılı olmalıdır.

12. Bilgiye erişim faaliyeti sırasında ve sosyal medyada kimlik gizleme gibi yanıltıcı yöntemler kullanmamalıdır.

13. Bir bilginin, haberin yayını ya da yayınlanmaması karşılığı hiçbir maddi veya manevi menfaat sağlamamalı; çıkar çatışması yaratmaktan kaçınmalıdır.

Gazeteci, konumu ne olursa olsun haber kaynağı olarak kişi ve kurumlarla iletişiminive ilişkisini meslek ilkelerini gözeterek yürütmelidir.

14. Mesleğini, reklamcılıkla, halkla ilişkilerle veya propaganda yapmakla karıştıramamalı, ilan-reklam kaynaklarından herhangi bir telkin, tavsiye alamaz, maddi çıkar sağlayamamalıdır.

15. Hangi konuda olursa olsun, elde ettiği bilgi ve belgeleri kendi yararına kullanamamalıdır.

16. Ulusal ve uluslararası politikalar hakkında yayın yaparken öncelikle halkın haber alma hakkı, mesleğin temel ilkeleri ve özgürlükçü demokrasi ölçütlerini göz önünde bulundurmalıdır.

17. Mağdurun, güçsüzün, yoksulun, ötekileştirilenin ve “sesini duyuramayanların” sesi olmakla yükümlü olmalıdır.

18. Gazeteci, çıkar ve nüfuz sağlayacak habercilikten kaçınmalıdır. Mesleğini gölgeleyecek, itibarını sarsacak türden oluşumlar içerisinde yer almamalıdır.

19. Siyasi parti ve profesyonel spor kulüplerinde aktif görevde bulunmamalı, ticari bir kuruluşun danışma veya yönetim kurulunda görev almamalı, kişi ve kurumlardan hediye, maddi çıkar sağlamamalıdır.

20. Gazeteci mesleki durumların dışındaki faaliyetlere zorlanmamalı ve girmemelidir. Yayınlarla ilgili ön yargı, kuşku yaratacak her cinsten kişisel hediye ve maddi menfaati reddetmelidir.

21. Gazeteci ve yayın organı, her ne nedenle ve her ne biçimde olursa olsun, taraf oldukları bir olaydaki konumlarını kamuoyuna açıkça belirtmelidir. Yayın organı yahut yorumcu, siyasi, ekonomik ve toplumsal tercihlerinin doğrultusunda yayın yapabilir. Bu durumda bu tavır açıkça ortaya konulmalı, ayrıca yorum ile haber olay ayrımı kesin biçimde yapılmalıdır.

22. Ticari şirket kurmamalı, herhangi bir şirkete ortak olmamalı, ilave bir işi olmamalı yani tacirlik ve esnafılık yapmamalıdır.

23. Gazeteci, uzmanlık alanı ne olursa olsun öncelikle gazetecidir. Polis muhabiri, polis veya sözcüsü; spor muhabiri, kulüp yöneticisi veya sözcüsü; herhangi bir partiden sorumlu muhabir onun üyesi veya sözcüsü gibi davranmamalı ve bu yönde yayın yapmamalıdır.

24. Haber ve yorumlarında çatışmacılığı değil, barış gazeteciliğini esas almalıdır. Taraflara eşit mesafede durarak, sansasyon meydana getirecek habercilikten kaçınmalıdır. Çatışmaların görünür ve anlık etkileri yerine uzun vadeli ve travmatik etkilerine odaklanmalıdır. Barış girişimlerini görmezden gelmemeli, desteklemelidir.

25. Kamuoyunu doğru bilgilendirme hakkı ile terör propagandası arasındaki farkı gözetmelidir. Irkçı nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden ya da haklı gösteren her türlü ifade biçiminin karşısında olmalıdır.

26. Irk, ulusal ya da etnik köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim veya diğer benzer faktörlere dayalı olarak benzer özellikler taşıyan bir gruba, kişilere veya mala karşı işlenen suçların karşısında yer almalıdır.¹⁴

1.2.1 Doğru Haber

Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre asparagas kelimesi “şişirme haber” anlamına gelmektedir. Kelimenin kökeninin ise hem sebze hem de bir süs bitkisi olma özelliğini taşıyan kuşkonmaz bitkisinin İngilizce anlamı olan “Asparagus” kelimesinden geldiği aktarılmaktadır.

Ancak TDK daha önce “Yabancı Sözcüklere Türkçe Karşılıklar” başlıklı derlemesinde asparagas kelimesinin kökeninin “makaraya sarmak, çapraz iki sırığa germek, eziyet etmek” anlamına gelen İspanyolca “aspar” kelimesine dayandığını şöyle öne sürmektedir:

“Makaraya sarmak, çapraz iki sırığa germek, eziyet etmek.” anlamlarına gelen İspanyolca aspar kelimesine dayanan bu söz için Kurumumuz, dilimizde kullanılan örnek cümleleri de göz önüne alarak ‘şişirme haber’ karşılığını önermiştir.”

¹⁴ tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi-taslak

Birçok sözlük ve forumda da asparagus kelimesinin dilimize İngilizce'den "asparagus" sözcüğünün türetilmesiyle geçtiği belirtilmektedir.¹⁵

Özetle öncelikle gazetecilikte, sonradan da medyada 'gerçekmiş gibi yayımlanan uydurma, düzmece' habere verilen ad olarak benimsenmiştir. Yalan haberin anlamlı ve doğru Türkçe karşılığıdır. Bir nevi şişirme haber.

Bunun yanı sıra sıramasa başında birçok gazeteci ve habercilerin gerçek olmayan bir şeyi yalan yanlış ile uydurmalarına, alakası olmayan bir haberi farklı şekilde yorumlayıp haber yapmaya Asparagus Haber denilmektedir.

Böyle bir haber yapılırken nelere dikkat edilmektedir?

Olayları anlatırken betimleme dahil tüm şişirmeleri yaparken teknik terimler kullanılır ki birçok kişi anlamaması için yazılırken teknik terimler daha ilgi çekici olmuştur. Özellikle merak uyandıracak konular belirlenir. Örnek olarak; cinsellik, ölüm ve sağlık gibi.

Konuları anlatırken reklam amaçlı firmalar kullanılarak onları desteklemek bir alternatiftir. Bunda hedef, tanıdıkları kişilerin açtığı firmaların nasiplenmesidir.

Anlatırken, "İsviçreli bilim adamları ispatlamıştır" gibi şişirme kanıtlar kullanılır ki kimse araştırmadan inanmaya yöneltilmelidir. Zaten 'genellikle' hiçbir okurun araştırma zahmetine katlanmadığı bir nevi belirlenmiştir.

Ama normalde bu bilim adamlarını kimse tanımamak ve bilmemektedir. Hatta böyle birileri yoktur bile.

Bu yazıların altına ya da içerisine bir de yabancı kaynak verilince bütün insanlar bu habere kayıtsız şekilde inanma durumundadır.¹⁶

Örneğin 1980-90 yılları arasında milyon satan gazetede iki kibrit kutusu kadar alanda yer alan "Dr. Pierre Mourin" ismi gibi.

Ancak burada isim "asparagus" olsa da yazısındaki tıbbi bilgiler kıymetli ansiklopedilerden alınarak yayımlanmıştır.

¹⁵ www.malumatfurus.org/asparagasin-kokeni-ve-anlami/ (Erişim Tarihi : 18.6.2020)

¹⁶ www.devlette.com/asparagas-haber-nedir-ne-demektir-yapilir/ (Erişim Tarihi : 18.6.2020)

1.2.2 “Asparagas”ın Çıkışı

Resim 1- Amerikalı Kız Gececonduda

Amerikalı kız Türk sevgiliyle bir gececonduda yaşıyor

**Yaşarın NewYork'tan
getirdiği Betty'yi ailesi
istemeyince onlar da
Bebek sırtlarına yerleşti**

Yüz dört katlı gökdelenlerin altında başlı-
yan aşk, İstanbul'da tek odalı bir gecekon-
duda devam etmektedir. Bebek sırtlarının,
Boğaz'ın mavî sularına hakim olduğu bir
yamaçta, genç sevgililerin birlikte yaptık-

AMERİKA'nın gökdelenleri toztoz aklı
suna İstanbul'a bir gececonduda gelen Betty
Ashade, küçük kuyunu için "Dünyanın en güzel
sarayı" demektedir. Yaşar Sönmez, sevdiği
Betty Ashade'ye yemek yaparken ona gitar ile
şah senatları yapmaktadır. (Foto: HA.)

ları tahta gececonduya, Türk gencinin Ame-
rikalı sevgili, "Dünyanın en güzel sarayı"
demekte ve evlenmeden, bu sarayı terk et-
memeye azimli olduğunu söylemektedir.

New-York'ta başladı

İki sene kadar önce resim tahsil yapmak üze-
re New-York'a giden 21 yaşındaki Yaşar Sönmez
ülmesindeki Türk genci ile zengin bir sanayicinin ki-
zı olan 19 yaşındaki Betty Ashade, bir cafeteriya
yapmaya başlamışlardır.

İSTE Yaşar Sönmez ile Amerikalı Betty'nin Bebek sırtlarında yaptıkları ve adını da
Asparagas koydukları gececondusu.. Yaşar'ın ailesi, oğullarının Amerikalı kızı evlenme-
sini istemediği için iki genç bir gececonduda yapıp, bunu sükunetsiz ve mesut bir hayat
yaşamaya başlamışlardır. (Foto: Haber Ajansı - Yurdaer-Acar)

Resim 2- Aşıkların Sözleri

21 yaşındaki Yaşar Sönmez 200 liraya malettiği "Asparagas.. adlı kulübesinde
dün denizden dönen sevgili Betty'yi karşılıyor. Kulübenin duvarlarında "Betty
benim olacak, olmazsa dünya zindan olacak.. yazılıdır. (Foto: HABER AJANSI)

Gececondu âşıkları: Çok mesuduz, diyorlar

**Yaşar'ın babası nihayet Amerikalı geline razı
oldu ama, şimdi de valide hanım muhalefette**

"Gönüller bir olunca samanlık
sevran olur.. derler. Atalarımı-
zın aşkırlar öncesi söylediği bu
söz, 19 yaşındaki Amerikalı Betty
Ashade ile 21 yaşındaki Türk
genci Yaşar Sönmez için söylen-
miş olsa gerek. Aşkın yeri ve
zamanı olmuyor. Etiler'deki
"Krizantem.. sokağında 7 ve 9
numaralı evlerin arasında kurulu
küçük kulübedeki Betty ve
(Devamı Sa. 7. Sö. 3 te)

Gerçekliğin yayımlanan haberi değil, haberin gerçekliği yansıttığını fark eden Hürriyet Gazetesi'nin iki muhabirinin yaptığı "atlatma haber" olarak bakılan ama aslında "yalan haber" olan haber, 14 Haziran 1963 tarihinde yayınlanmıştır.

Habere göre, New York'lu Betty ismindeki genç kız, Yaşar ismindeki Türk erkeği ile tanışmış ve ona aşık olmuştur. Her zaman olduğu gibi genç kızın zengin ebeveyni ilişkiyi onaylamamış ve iki sevgili Türkiye'ye kaçarak Bebek semti civarında bir gececonduda yaşamayı seçmiştir.

Betty ve Yaşar ikilisi, bu gececonduda yemek pişirip nikah gününü beklerken Yaşar da yakamoz zamanında gitar çalarak duygu dolu şarkıları söylemektedirler.

"Amerikalı kız, Türk sevgiliyle bir gececonduda yaşıyor" başlığıyla yer alan haberde muhabirlerin çektiği derme çatma yapının fotoğrafı da yer almıştır. Sözde gececondunun kapısının üzerinde ise korsan simgesiyle birlikte tek harfi farklı olan "Azparagas" kelimesi yer almaktadır.

Hürriyet gazetesinin duayen isimlerinden ABD New York kenti Bürosu şefi, Türk basınının son 50 yılını kaleme aldığı “*Kupa Ası, Olaylar İçinde Olaylar*” adlı kitabında “Asparagas olayının” ayrıntılarına da değinmiştir. Anlatıma göre gazetenin editörü de gecekondunun girişindeki ‘Asparagas’ kelimesine takılarak muhabirlere kelimenin anlamını sormuş, onlar da “Bunlarda para az, gerisi gaz” şeklinde bir cevap vermiştir.

Hemen akabinde öteki basın kuruluşlarının bu konuya ilgi duymaları ve konuyaraştırmaları neticesinde böyle bir olayın olmadığı ve haberin gerçek olmadığı ilanedilmiş ve Betty ismindeki kızın Amerikan vatandaşı olmadığı, gitar çalan gençle de kardeş olduğu ortaya çıkmıştır.

Bunun üzerine literatüre geçen ‘Asparagas’ kelimesi doğru olmayan, uydurma ve kurgu haberleri tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır.

Asparagas kelimesinin Türk diline ve meslek çalışanlarının ağızlarında pelesenk olmasıyla ünlenen muhabirlerden işlerine son verilen Yener Tuğrul’un başına gelenler bilinmemektedir. Haberin görüntülerini çeken ve daha sonra Günaydın Gazetesi’nde de görev alan muhabirlerden birinin ise kayıtlarda 2016 yılında vefat ettiği yer almaktadır.¹⁷

1.3 Bazı AB Ülkelerinde Medya Sektörü

Kendileri böyle denmesinden hoşlanmasa da dillere pelesenk olmuş, “Gurbetçiler” kelimesi, Almanya’ya akın olarak gidilmeye başlanan 1960’lı yıllarla birlikte medyada kullanmaya başlamıştır. Oradaki nüfus arttıkça ve anavatan özlemi çekildikçe Türkçe gazetelere ilgi, gurbetçilerin Türkiye’de yaşadıkları zamana göre artmıştır. Almanya bu konuda ilk noktayı oluşturmuştur.

1.3.1 Almanya’daki Türk Gazeteleri

Almanya’da Türkçe gazeteler 1960 yılının ortalarından itibaren satılmaya başlamıştır. Tercüman ve Akşam gibi Almanya’da yayınlanmaya başlayan gazeteler, çok hızlı şekilde değişen piyasaya ayak uyduramamış ve silinmişlerdir.

Günümüzde 1971’den beri yayın yapan Hürriyet, ‘130 bölgesel gazeteci ile kurduğu ağıla birlikte, Türklere kalıcı hizmetler sunmak için’ o ülkeye yerleşmeye karar vermiş ve Almanya’ya olan ilginin artması, Avrupa’daki okuyucularını

kaybetmemek için de bünyesine Avrupa sayfalarını eklemiştir.

Türkiye Araştırmalar Merkezi (TAM) Uygulamalı Projeler Bölüm Başkanı Dr. Martina Sauer'e göre 2005 yılında Almanya'da yaşayan 2.6 milyon Türk'ün 750 bini Alman vatandaşlığına geçmiştir.

O yıllarda Almanya'da yayınlanan gazetelerin toplam tirajı 220 bini bulmuştur. Bu, Türkiye ile kıyaslandığında, küçümsenmeyecek bir rakamdır. Zira, 25 kişilik radyo ekibinin arasında tek Alman olarak 8 yıl görev yapan Köln doğumlu gazeteci Werner Felten, Türklerin yazılı medyayı hem Almanya'da hem de Türkiye'de daha az tükettiğini, oysa Almanlarda bu durumun tam ters olduğunu vurgulamaktadır. Felten, yaşadığı 8 yıllık bu tecrübeyi, "Türkler arasında tek başına" adlı bir kitaba dökerek kamuoyu ile paylaşmıştır.¹⁸

Tablo 1- 2005 Yılında Almanya'da Günlük Türk Gazetelerinin Tirajları

GAZETELER	ALMANYA'DA İLK BASILMA YILI	ALMANYA TİRAJİ
Hürriyet	1971	110.000
Türkiye	1987	50.000
Milliyet	1972	22.000
Zaman	1990	13.000
Özgür Politika	1995	12.000
Milli Gazete	1973	10.000
Evrensel	1995	3.000

Kaynak: SAUER, Martina Mediennutzung und Sprachkompetenz Türkischstammiger Migrant(inn)en, ZFT, 2005:5¹⁹

2018'in son gününde, 'Avrupa'da bitirilen İstanbul merkezli gazeteciliğin çöküşü' başlıklı bir yazı kaleme alan, 1958 İstanbul doğumlu ve 1990'dan beri Frankfurt'ta yaşayan gazeteci/yazar Osman Çutsay, "Çürümüş cesedi mezarından çıkarınca, onu diriler dünyasının eski üyelerinden biri yapamıyorsunuz. Zombileri, gerçek yaşam içindeki canlılar arasına sokamazsınız" cümlesine yer verdikten sonra şu cümleleri kurmuştur:

Biz, kimi kaynaklara göre, 6 milyona yakın Türkçe konuşan insanın yaşadığı

¹⁷ teyit.org/turkiye-medyasinda-asparagas-kelimesinin-ortaya-cikisi/ (Erişim Tarihi : 18.6.2020)

¹⁸ Osman Nuri Hasırcı, Almanya'da Türklerin Siyasal Katılımı: Köln Örneği, 2008, syf 75-76.

¹⁹ www.mekonet.de/doku/ws_05705_wsl_sauer.pdf (Erişim Tarihi: 14.08.2020)

Avrupa'ya bakalım:

Avrupa yarım asra yakın bir süredir Türkiye'nin taşrası veya kasabası gibidir. Medya çok açık bir diğer örnek olacak: Türkçe günlük gazeteler önce Avrupa'da bitti, şimdi sıra Türkiye'de... O zaman biz, taşrada cenaze hazırlıklarına, yani Avrupa'da biten ve bitirilen İstanbul merkezli gazeteciliğin çöküşüne bakalım."

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi İktisat ve Maliye bölümünü bitiren, sonrasında Boğaziçi ve Frankfurt Üniversitesinde siyaset bilimi alanında eğitim alan Çutsay²⁰, Almanya'nın Frankfurt kentini mesken yapan ve burada basılarak Avrupa'nın dört bir yanına dağıtımı yapılan başta Hürriyet, Sabah, Sözcü ve Türkiye gazetelerinin şimdiki durumu için şu aydınlatıcı bilgileri vermiştir:

"Hiçbirinin resmi baskı ve dağıtım sayılarını bilmiyoruz, açıklamıyorlar; bayi satışlarını da açıklamıyorlar. Yani resmen açıklanmış bilgiler yok ve bu, doğal. Hangi şirket piyasa anlamsızlığının verilerini duyurur ki? O zaman bizim, 'gayri resmi piyasa aktörlerinden' sızan bilgilerin gerçeğe çok yakın olduğunu düşünme hakkımız var. Gelişmeler ve etki/etkisizlik dozu, bunu gösteriyor. Ne demek mi istiyoruz? Yeni yıldan itibaren önde gelen yandaş gazeteler ile muhalif bir gazete, hep birlikte aynı matbaada, Aydın Doğan'dan arta kalan, şimdi Demirören'e ait Frankfurt'taki Hürriyet matbaasında basılacak. Ancak bunların, yani Hürriyet, Sabah ve Sözcü'nün ortalama satışları çok düşük; en kabadayısının bile 3 bin 500'ün biraz üzerinde olduğu ileri sürülüyor. Belki 3 bin sınırının da altındalar, iddialara ve şirket tenhaliğine bakılırsa, Sabah da muhtemelen 2 binlerde falan, ama kamuoyuna hiçbir açıklama yapmıyorlar. Her zaman en sağcı Türkiye gazetesinin bir bayi satışı olduğu bile kuşku. Aydınlık ve Yeni Özgür Politika'nın ise gazetecilik açısından bir ciddiyet aradığı söylenemez; kendi gök kubbelerinde kendi yağlarıyla kavrulup gidiyorlar."

Tablo 2- Almanya'da Basılan Türk Gazetelerinin Günlük Satışları

Hürriyet	3.500 adet in üzeri
Sözcü	3.000 adet in altında
Sabah	2.000 civarı
Türkiye	Bayi satışı kuşku lu
Aydınlık	?
Yeni Özgür Politika	?

2018 yılı rakamları Kaynak: Çutsay

²⁰ Osman Çutsay Boğaziçi Üniversitesi ve Frankfurt Üniversitesi'nde siyaset bilimi alanında eğitim aldı. 1990 yılından beri Frankfurt'ta gazetecilik yapmaktadır. politics.ankara.edu.tr/maliye/

HABERCİLİK KİME KALDI?

“Medyanın habercilik diye bir sorunları olmadığını çok iyi biliyoruz. Eskiden bazı büyüklerin haberci kadroları vardı, ama o kadroların ciddiye alınabilecek bir gazetecilikle ilgisi hiç olmadı. Bu, gazetenin sahibiyle doruğa ulaşan ve ayrıca kitaplaşması gereken hem uzun hem de kirli bir hikâyedir.

Fakat şimdi artık okadrolar da yok, birkaç göstermelik ‘tabela tutucu’ dışında. Habercilik iddiası, ‘demokrat Alman medyasına’ kaldı. Zaten Almanya deyince, her türlü Türkçe haber artık Türkiye’deki ‘sol ve muhalif haber sitelerine’ bile Deutsche Welle’den (Almanya’da internet üzerinden eğitim, radyo ve TV gibi hizmetler sunan, uydudan yayın yapan alman haber kanalı) yağıyor. Bu kurumun Türkçe televizyonu da kapıda...

Berlin kaynak sağladığı anda DW TV yayına geçebilir. Türkçe okuyanların gazete okuyabileceğine inanmadıkları için olmalı, öyle basılı yayın gibi gereksiz masraflara girme gereği duymuyor Almanlar” bilgisini verdikten sonra içindebulunulan yılların muhalif gazetesi için de şu paragraflara yer vermektedir:

“Bazı gazetelerin Avrupa’da bir ilgi ve habercilik odağı olduğu söylenemez. Herhalde kapitalizmin temel ilkesinden hareket ediyorlar. Ciddiye alınabilecek hiçbir habercilik yapmıyorlar, okur olmadığı için yasak savıyorlar veya başka bir takım hesapların içindeler. Okur ve yazar yetiştirmeyen bir dilin ve sektörün ölümü, yani kamusal yaşamdan tümüyle çekilmesi kaçınılmazdır. Yakındır. Türkçe, can çekişiyor.

Sonuçta Batı Avrupa’daki Türkçe konuşabilen, okuyabilen 6 milyona yakın insanın binde birini bile ilgilendirmeyen, İstanbul’da hazırlanan bir takım renkli kağıt parçaları sağa sola gazete diye serpiştirilmektedir. Bunlara da Türkiye’nin taşrası sayılan Avrupa’daki üç-beş çaresiz dışında bir ilgi gösterilmemiştir. Bu ‘iltifatsız marifete’ bazıları hâlâ gazetecilik diyebilmektedir, ama maalesef öyle değildir.”

Yazar, Türkiye’nin taşrası, Avrupa ve onun en büyük kasabası Almanya’da, İstanbul merkezli gazeteciliğin bitti ya da sadece uzatmaları oynamakta olduğunu vurgulamıştır.²¹

Çutsay, sözü tiraj kaybı nedenlerine getirirken, yazısında şu uzun gözlemleri yapmaktadır:

²¹ datv4.com/makale/avrupada-bitirilen-istanbul-merkezli-gazeteciligin-cokusu-31121858-153164

“Hürriyet, Sabah, Sözcü, Türkiye, Aydınlık, Yeni Özgür Politika... Hepsi için oyun bitti aslında, bir dönem İslamcı Ankara’ya sırtarak demokrasi veya şimdilerde sırtını ‘muhalif’ Berlin’e yaslayarak muhalefetçilik oynayan ve üç-beş bayide kaybolan gazeteciliğin de, artık ne kadar gazetecilik ise, hiçbir önemi bulunmuyor. Peki, ne oluyor?Geçtiğimiz yaz ayları içinde, her ciddi insanı güldürecek, Türkçeli aydınları ise üzecek bayağılıkta bir Almanca site kuruldu. Ucuz ajans haberleriyle Alman kamuoyuna ve genç kuşak Türklere seslenebileceğini sanan ‘yeni Hürriyetçiler’, tuhaf bir hizmet kapısı açmış oldular. Ancak, sonuçta, ajanslardan derlenen her biri diğerinden daha anlamsız ve gereksiz çöplerle Türkçe dünyasının nasıl bir fukaralıkolduğunu dünyaya Almanca ilan ettiler.

Almanya’daki herhangi bir mahalle gazetesinin veya sitesinin düzeyini aşamayan dijital habercilikle ilgili asıl soru şu: Demirören Grubu, bu site için Ankara’dan veya AB’den destek aldı mı? Aldıysa ne kadar aldı, almadıysa neden insanın yüzünü kızartacak kadar seviyesiz böyle bir işe girişti? Hürriyet’in Almanca sitesinin arka planında hangi kaynakların bulunduğu, hemen değil, ama Türkiye’dekiilk büyük siyasi krizde flaş edilecek gibi görünüyor. Neresinden bakılırsa bakılsın, Avrupa’nın en büyük dillerinden biri, Türkçe, günlük yaşamdan tamamen siliniyor. Bir özelliği ve yaratıcılığı bulunmuyor çünkü. Türkçe bilen insanlar ise Türk gazetelerinden adeta nefret ediyor. Bu tiraj felaketini başka nasıl açıklayabiliriz? 18 yılda, Türkçe gazete satışlarının neredeyse yüzde 95 gerilemesine ne isim verilebilir?

Sonuçta Türkçe, modern yaşamın ayrıntılarına kendi renkleri ve özgün yaratıcılığıyla, kendi tuttuğu projelerle müdahale edemiyor. Birtakım gerici inanç merkezlerine veya etnik cemaatlara sıkıştırılıyor. Her anlamda marjinalleştiriliyor. Ama bunu Türkiye kökenli toplumun bizzat kendisi yapıyor.

Sadece mesele gazeteler değildir ki. Örneğin yıllarca alay eder gibi ‘Dönerci cinayetleri’ diye lanse ve tabir edilen NSU (Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü) kurbanlarının yakınlarını oyunlaştıran İnsan Hakları Sahnesi oyuncularını, bir süre önce dayanamadılar ve Türk toplumunun NSU²² katliamlarıyla ilgili etkinliklere yönelik kayıtsızlığını, uzaklığını ‘üzücü’ ve ‘hayret verici’ olarak nitelendirmek zorunda kaldılar.

²² 2000-2007 yılları arasında 8 Türk, 1 Yunan, 1 polis memurunu öldürmekten; bir bombalı saldırıdan ve 15 soygundan 6 Mayıs 2013’ten beri süren yargılandığı NSU Davası, 11 Temmuz 2018’de sonuçlandı. NSU’nun hayatta kalan tek üyesi Beate Zschäpe’ye ömür boyu hapis cezası verildi.Örgüte yardım ve yataklıktan suçlu bulunan Ralf Wohlleben’e 10, Andre Emminger’e 2,5 ve Holger G.’ye 3 yıl hapis cezası verildi. Dava sürecinde suçunu itiraf eden Carsten S. ise gençlik yasalarına uyarınca 3 yıl hapisle cezalandırıldı. <https://seyler.eksisozluk.com/almanyada-8-turkun-olduruldugu-dönerci-cinayetleri-ve-nsu-davasi-nedir>

Dijital olanakları kullanabilen, çok dilli ve içinde yaşadığı Batı Avrupa'nın derinliklerinden özgün, yaratıcı haberler ve yazılar çıkarabilecek, fotoğraf ve illüstrasyonlar üretebilecek yeni bir atılımın eşiğinde bulunuyoruz. Ana akım Alman medyası bunu engellemek isteyecektir, çünkü Alman medyasına egemen zihniyetin, doğrusu Demirören'den ya da diğerlerinden farklı olduğu söylenemez. Demek ki, Türkçe medya bitkisel bir yaşama sokulacaktır. Böyle yapay komada bir yaşamsüzdürmeyi hak etmiştir. Artık Türkçeli milyonlar her türlü manipülasyona açık haldedir. Dillerinden kopuyorlar. Dönüşü yok bu yolun demek daha doğrudur.

Özetin özeti dersek: Türkçe medyanın gelişim çizgisi, Avrupa taşrasında çok ilginç bir ölüm süreci yaşandığını göstermektedir. Bir başka düzlemde ve yeni dijital olanaklar üzerinden ilerici bir müdahale gerçekleştirilmezse, acı son kaçınılmaz olmaktadır.”²³

1.3.2 Almanya'daki Yerel Gazeteler

Tablo 3- Almanya'da Ulusal Gazetelerin Günlük Satışları

Gazete adı	Mart 2019	Mart 2020	Fark
Bild	1.379.405	1.183.392	-196.013
Süddeutsche Zeitung	326.611	306.553	-20.058
Frankfurter Allgemeine	219.957	199.899	-26.779
Handelsblatt	132.789	139.503	+6.714
Die Welt	117.840	74.388	-43.452
Taz.die Tageszeitung	48.099	49.170	+1.071
Gesamt			
Neues Deutschland Gesamt	20.454	18.916	-1.838

Kaynak: Quelle: IVW / eigene Berechnungen. *harte Auflage = Einzelverkauf+Abo

Yurt dışında en fazla Türk'ün yaşadığı 357.021 kilometrekarelik yüzölçümlü Almanya'nın 2020 yılı nüfusu 83.694.929 kişiye ulaşmış bulunmaktadır.

Bilim ve teknoloji alanındaki başarısı ile Avrupa'nın en büyük ve en güçlü ekonomisine sahip olan Almanya; ABD, Çin ve Japonya'nın ardından ekonomik büyüklükte dünya dördüncüsü olarak yer almaktadır.

²³ 2000-2007 yılları arasında 8 Türk, 1 Yunan, 1 polis memurunu öldürmekten; bir bombalı saldırıdan ve 15 soygundan 6 Mayıs 2013'ten beri süren yargılandığı NSU Davası, 11 Temmuz 2018'de sonuçlandı. NSU'nun hayatta kalan tek üyesi Beate Zschäpe'ye ömür boyu hapis cezası verildi. Örgüte yardım ve yataklıktan suçlu bulunan Ralf Wohlleben'e 10, Andre Emminger'e 2,5 ve Holger G.'ye 3 yıl hapis cezası verildi. Dava sürecinde suçunu itiraf eden Carsten S. ise gençlik yasalarına uyarınca 3 yıl hapisle cezalandırıldı. <https://seyler.eksisozluk.com/almanyada-8-turkun-olduruldugu-donerici-cinayetleri-ve-nsu-davasi-nedir>

Ülkede ulusal, bölgesel, yerel ve günlük, haftalık, aylık olarak yaklaşık 400 gazete satışa sunulmaktadır. 2020 yılı tirajları 12 bin (Disney Cars) ile 165 bin (Lego Ninjago) arasında değişen 47 çocuk dergisi de haftalık ve aylık olarak raflarda yerini almış bulunmaktadır.²⁴

Günlük ulusal gazete satışları 3 milyon adet civarındayken, hafta sonu gazetelerinin satışları 2 milyonu geçmektedir. Haftalık haber dergilerinin tirajları ise 2.5 milyon adetlik satış rakamlarını aşmış durumdadır. Ancak ilginç olan, yerel gazete satışlarının ulusal gazete satışlarından fazla olmasıdır.

Tablo 4- Pazar ve Hafta Sonu Yayınlanan Gazeteler

Gazete adı	Mart 2019	Mart 2020	Fark
Bild Am Sonntag Gesamt	749.901	680.825	-69.076
Die Zeit	502.337	532.453	+30.116
Welt Am Sonntag	383.165	337.625	-45.540
Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung	227.552	206.847	-20.705
Junge Freiheit	29.676	30.181	+508
Der Freitag	23.669	24.872	+1.203

Kaynak: Quelle: IVW / eigene Berechnungen. *harte Auflage = Einzelverkauf+Abo

Toplam tirajları 3 milyon adet civarında olan yerel gazete satışlarında 500 bin adet sınırını zorlayan gazeteler de bulunmaktadır.

Hannoversche Allgemeine Zeitung (Neue Presse ve çeşitli yerel baskılar dahil) 476.059 adetlik satışı çizgisinde yürümektedir. Nürnberg'in yerel gazetesi olan Nürnberger Nachrichten'in (Nürnberger Zeitung dahil) satış rakamı 253.802 adet olarak bildirilmektedir.

Tablo 5- Haftalık ve Aylık Ulusal Haber Dergileri*

Gazete adı	Yayın	Yayın Günü/İdeoloji	Tiraj
Der Spiegel	Haftalık	Cumartesi/Sol-Liberal	830.349
Stern	Haftalık	Perşembe/Sol-Liberal	734.859
Focus	Haftalık	Cumartesi/Liberal-Muhafazakar	500.480
Wirtschaftswoche	Haftalık	Cuma/Ekonomik-Liberal	131.229
Cicero	Aylık	Liberal-Muhafazakar	83.718
Konkret	Aylık	Aşırı Sol	42.398

*Ocak 2018 tirajlarıKaynak:tr.qaz.wiki/wiki/List_of_newspapers_in_Germany (Erişim Tarihi: 9.1.2021)

²⁴ dwl.de/zahlenzentrale/79906/ivw_32020_so_hoch_ist_die_harte_aufgabe_wirklich/page -21, html (Erişim Tarihi: 9.1.2021)

Listeye giren ve 24.977 adet ile tirajı en düşük yerel gazete ise Hessen eyaletinde çıkan Oberhessische Presse gazetesidir.

Avrupa Birliği ülkelerindeki karşılaştırmalar birçok bilmediklerimizi ya da yanlış bildiklerimizi açıkça ortaya çıkarmaktadır. Teknolojide batı ile aramızda hemen hiçbir fark olmamasına karşın, özellikle yazılı basında geldiğimiz noktayı alenen ortaya koymaktadır.

Öncelikle 1960'lı yıllarda vatandaşlarımızın Almanya'ya işçi olarak gitmeye başlaması ve geçen yıllar neticesinde vatana olan özlemlerini gidermenin ilk çarelerinden biri Türkçe ve Türk gazetelerine olan düşkünlüğü gözlemlenmektedir.

Bu nedenle o yıllara dönmek ve istatistiki bilgileri öncelikle bu ülkeden başlayarak paylaşmakta yarar bulunmaktadır.

Sonrasında diğer bazı AB ülkeleri, İngiltere, ardından Amerika, Japonya, Rusya ve aralarında Mısır ve Pakistan'da bulunan İslam ülkelerine göz atmak da bizlere katkı sağlayacaktır.

İletişim bilimleriyle ilgilenenlerin de aşına olduğu üzere Avrupa'da gazetelerin 17'nci yüzyılda yayınlanmaya başladığı bilinmektedir. 14'üncü yüzyıla kadar bir geçmişi var olduğu ifade edilmekteyse de bunlar haberleşme ve mektuplar tarzında görülmektedir.

18'inci yüzyılda gazete çıkaran ülkelerin sayısı artış göstermekte ve 19'uncu yüzyılagelindiğinde Sanayi Devrimi²⁵ ve teknolojik yeniliklerin de etkisiyle gazeteler yayılmaya ve geniş bir coğrafyayı kapsamaya başlamakta böylece de daha fazla insana ulaşmaktadır.

1.3.3 Hollanda: Türkiye'yi Geçiyor

2020 yılı itibarıyla 17 milyon 112 bin 916 nüfuslu Hollanda, Konya' ilimizden biraz daha büyük bir ülkedir.

Konya ilinin yüz ölçümü 38 bin kilometrekare, tarım ürününde rekorlar kıran bu mini ülkenin yüz ölçümü ise sadece ve sadece 41 bin kilometrekaredir.

²⁵ dergipark.org.tr/en/download/article-file/1009168,(Erişim Tarihi 01.04.2020)

Tablo 6- Hollanda’da Yayınlanan Gazetelerin Günlük Satışları

Haagsche Courant+Rotterdams Dagblad	520.000
De Telegraaf	388 bin 446
Algemeen Dagblad	341 bin 972
Volkskrant	235 bin 353
NRC Handelsblad	205 bin 307
Trouw	106 bin 709
De Gelderlander	105 bin 802
Het Parool	Hafta içi 45 bin, cumartesi 95 bin
Dagblad van het Noorden	98 bin 462
De Limburger	92 bin 945
De Stentor	91 bin 51
Brabants Dagblad	90 bin 744
De Twentse Courant Tubantia	89 bin 600
Eindhovenens Dagblad	89 bin 498
BN De Stem (Breda)	87 bin 293
Leeuwarder Courant	67 bin 517
Zeeuwse Courant (Vlissingen)	50 bin
Het Financieele Dagblad	45 bin 255
Limburgs Dagblad (Heerlen)	45 bin
Reformatorisch Dagblad	43 bin 730
Leidsch Dagblad (Leiden)	32 bin 278
NRC Next	32 bin
Haarlems Dagblad	28 bin 183
Nederlands Dagblad	23 bin
De Gooi-en Emlander (Hilversum)	18 bin 923
Friesch Dagblad	12 bin 567
Barneveldse Krant	10 bin 14
De Kanttekening 5.000	5 bin

(NOT: Parantez içleri, gazetelerin yayımlandığı kentlerdir.)

Konu bu ülke olunca, 1968 yılında Hollanda'da iken başladığı gazetecilik yaşamını halen sürdüren ve yıllarca Günaydın'da birlikte çalıştığım meslek duayenlerinden İlhan Karaçay'dan destek istedim.

Almere-Buiten Flevoland'da yaşayan İlhan Karaçay²⁶, 6 Ocak 2021 tarihinde Hollanda'dan bakışta Türkiye'deki gazetelerin görünümünü, 'bugün okunmaz hale gelen gazetelerin acı hikayesi' başlığında kaleme almıştır. Bu yazıyı Facebook'tan da paylaşmıştır. Özetle şunları söylemektedir:

"Malûm, internet çıkınca gazetelerin tirajlarının azalacağı konusunda hepimizde fikir birliği doğmuştu. Ama, Türkiye'deki 700-800 binlik tirajların 200 binin altına düşeceğini hiç kimse düşünmemişti. Zira, 17 milyonluk Hollanda'da, De Telegraaf gazetesinin tirajı hâlâ 700 binlerde. Peki Türkiye'deki tiraj düşüklüğünün başka bir nedeni yok muydu? Tabii ki vardı. Türkiye'de artık gazetecilik yapılmıyor. Bizim zamanımızdaki seri röportajlar unutuldu gitti.

Geçen yıl (2020), Hürriyet'in Genel Yayın Müdürlüğü'nü aldığı gün, 'Bundan sonra söyleşiler, röportajlar yayınlayacağız' vaadinde bulunan Ahmet Hakan'a, çok ilgi çekecek bir seri röportaj teklifi yaptım ama cevap bile almadım. Sorarım size, bir zamanlar futbol şampiyonalarına beşer, onar muhabir ve yazar gönderen gazeteler, şimdi bir tek muhabir gönderiyorlar mı, muhabir kaldı mı ki?

Hürriyet, Avrupa'daki muhabirlerinin tümünü kadro dışına attı. Ajanslar ne servis ederse hepsi o haberi kendine göre yontarak yayınlıyorlar.

Köşe yazarları, tarafsızlıklarını bir kenara bırakıp, patronların isteği doğrultusunda yazıyorlar. 'Fetö'cüler tarafından hapse atılmış ve sonradan tahliye edilmiş sevdiğim bir yazar bile, bugün patronunun isteği doğrultusunda yazıyor ve konuşuyor.

Ben, genellikle her gün Hürriyet, Sabah ve Sözcü gazetelerini bayilerde arar, bulur ve okurdum. Arar, bulur diyorum, zira artık Türk gazeteleri çok az sayıda kioska satılıyor. Okurdum diyorum, çünkü şimdi artık okumuyorum."

²⁶ Adı Hollanda ile özdeşleşmiş Türk, İlhan Karaçay 1942 Mersin doğumlu. Basın hayatına Ankara Ulus gazetesinde başlar. Tercüman, Hürriyet, Sabah, Günaydın, Radikal, Posta, Fanatik ve Dünya gazetelerinde görev yaptı. Hollanda'nın NOS Televizyonunda Pasaport programlarını yaptı. TRT, ATV, NTV, Show, Star televizyonlarında çalıştı. Halen yönettiği Çay-Press Ajansı kanalıyla çeşitli gazete ve TV kuruluşlarına haber gönderiyor.

Bu açıklamalardan sonra, Karaçay'ın bilgileri ışığında Hollanda mediasındaki duruma bakmak gerekmektedir.

Ülkede ilk ulusal gazete 18 Şubat 1943 yılında yayınlanmıştır.²⁷ Ama bu gazete illegal durum taşımaktadır. Gazeteyi yayınlayanlar ise, Nazi işgaline karşı mücadele eden direnççilerden oluşmaktadır. O zaman Naziler tarafından yakalanan yüzlerce çalışan öldürülmüştür. Savaş sonrasında ise bu gazete illegal olmaktan kurtulmuş ve yasal hale gelmiştir. Hollanda siyasetinde önemli rol almaya başlamıştır. Bir zamanlar 300.000 tirajlı bu gazetenin adı Trouw'dur. Şimdiki tirajı 106.709 adettir.

Ulusallar arasında akşamları yayınlanan, zamanın çok ünlü ve büyük gazetesi Het Parool'un, hafta içi tirajı 45 bin, cumartesi tirajı ise 95 bindir. (Bir zamanlar 400.000 olarak kayıtlarda yer almaktadır) Het Parool'un web sayfası ise 300.000 tıklama olarak görülmektedir.

Gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Ronald Ockhuysen, bu durumu 3 yıl daha sürdüreceklerini, 3 yıl sonra hafta içi baskıyı durdurup, sadece cumartesi günleri baskı yapacaklarını duyurmuştur.

Öğleden sonra yayınlanan ve bir zamanlar 400.000 satan ulusal gazete NRC Handelsblad, bugün 205.307 adet satmaktadır. 1970 öncesinde Algemeen Handelsblad ismiyle yayınlanan gazete, 1970 yılında NRC ile birleşerek NRC Handelsblad olarak yayınlanmaya başlamıştır.

1919 yılından bu yana ülkenin üçüncü büyük gazetesi olarak yakın zamana kadar 450.000'lik satış rakamı yakalayan Volkskrant', halen en popüler gazete olmaya çalışmaktadır.

Roma-Katolik okurların rağbet ettiği bu gazete sol yanlı yayın yapmaktadır. Bu gazete, son yıllarda ılımlı sağcılar tarafından da okunmaya başlanmıştır. Makaleleri ile, yüksek eğitimlilerin daha çok okuduğu de Volkskrant'ın tirajı 235.353 adettir.

Ülkenin ikinci büyük gazetesi Algemeen Dagblad, bir zamanlar 600.000'lik okura sahip olarak bilinmektedir.

²⁷ Foray, Jennifer L. (2012). Visions of Empire in the Nazi-Occupied Netherlands. Cambridge University Press. s. 207. ISBN 1107015804. wikipedia.org/wiki/Trouw (Erişim tarihi: 23 Nisan 2022)

Politik bir renk taşımadan tarafsız yayın yapmaya çalışan ve toplumun geniş bir kısmına hitabeden haberleri ile popüler olan Algemeen Dagblad, pek çok yerel gazetenin de sahibi durumundadır. Algemeen Dagblad'ın tirajı 341.972 adettir.

Ülkenin en büyük gazetesi 800.000 tirajlı günlerine hasret kalan De Telegraaf'tır. 1893'ten bu yana, daha çok eğlenceli haberleri ile öne çıkan, sansasyonel haberler, ünlülerle mülakatlar ve spor haberleri ile de ilgi çeken De Telegraaf'ın 2021 tirajı 388.446 adettir.²⁸

AKŞAM GAZETELERİ

Brabants Dagblad: Brabant bölgesindeki okurlar için 1771 yılında salı ve cuma günleri yayına başlayan bu gazete, sık sık yapılan birleşmeler ile çeşitli isimler alsa da Brabants Dagblad olarak yayınlanmaktadır. Gazetenin tirajı 90.744 adettir.

De Stentor: 2003'te yayınlanmaya başlanan en genç gazete olarak hayatına devam etmektedir. Zwolle kentinde yayınlanmaktadır. Ama, Flevoland ve Achterhoek'ta da okuyucu kitlesi bulmaktadır. Çok sayıda yerel gazete ile birleşmiş olan bu gazetenin tirajı 91.051 olarak yayınını sürdürmektedir.

De Limburger: 1996 yılında, Dagblad voor Noord-Limburg gazetesi ile birleştikten sonra, Limburg bölgesindeki okurlara, yerel olmaktan çok, ülkesel spor, ekonomi, kültür, iç ve dış haberler vererek popülerliğini devam ettirmektedir. De Limburger'in tirajı 92.945 adettir.

Dagblad van het Noorden: 2001 yılında, Het Nieuwsblad van het Noorden, Groninger Dagblad ve Drenstse Courant'ın birleşmesi ile, Kuzey Hollanda'daki okurlarına yayın yapmaktadır. Gazetenin tirajı 98.462 adettir.

De Gelderlander: 1848 yılında Nijmegen'de De Batavier ismiyle yayına başlamıştır. 1950 yılına kadar Roma-Katolik okurların ilgisini çekmiştir. Daha sonra birkaç yerel gazete ile birleşerek yaptığı yayınlar ile 'En büyük yerel gazete' unvanını kazanmıştır. Tirajı:105.802 adettir.Hollanda'da tirajı 90 binin altında olan birçok yerel gazete bulunmaktadır. Çoğunluğu, De Persgroep ve Telegraaf Media Groep'un yönetiminde yayına girmiştir.

²⁸ ilhankaracay.com/hollandada-gazeteler (Erişim tarihi: 23 Nisan 2022)

İşte Hollanda'daki diğer bazı akşam gazeteleri de şöyle sıralanmaktadır:

De Twentse Courant Tubantia, Eindhovens Dagblad, BN De Stem (Breda), Leeuwarder Courant, Zeeuwse Courant (Vlissingen), Het Financieele Dagblad, Limburgs Dagblad (Heerlen), Reformatorisch Dagblad, Leidsch Dagblad (Leiden), NRC Next, Haarlems Dagblad, Nederlands Dagblad, De Gooi-en Emlander (Hilversum), Friesch Dagblad, Barneveldse Krant, De Kanttekening.

Lahey'de yayınlanan Haagsche Courant, Rotterdam'da yayınlanan Rotterdams Dagblad gazeteleri, Algemeen Dagblad'ın sahipliğinde olduğu için tirajları ortak yayınlanmaktadır. Bu sayı 520.000'dir.

Ülkede, Asser Courant, Baamsche Courant, De Andijker, Graafsche Courant, Harlinger Courant, Heerenveense Courant, Meppelaar Courant, Soester Courant, Hoogeveensche Courant gibi az sayıda baskı yapan 50'ye yakın gazetenin yanında, ücretsiz yayınlanan pek çok reklam gazetesi yayın hayatını sürdürmektedir.

HAFTALIK YAYINLANAN 7 DERGİNİN TOPLAM SATIŞI, TÜRKİYE'DEKİ TÜM GAZETELERİN SATIŞINDAN FAZLA

Her şeye rağmen gazetelerin de iyi bir tiraj yaptığı ülkede, dergiler de inanılmaz bir şekilde satılmaktadır. Düşünün bir kere, ulusal gazeteyi alanlar, kendi şehrinin gazetesini de ihmal etmemektedir. Genellikle akşam yayınlan yerel gazeteler, neredeyse nüfusun yarısı kadar satılmaktadır.²⁹

100 bin nüfuslu bir şehirde 40-50 binlik satış rakamlarına ulaşılabilir. Tabii ki abone sistemi de çok iyi ve olumlu şekilde yapılmaktadır.

Sabah 06.00-07.00 saatleri arasında ulusal gazeteler evlere bırakılmaktadır. Yerel gazeteler de öğleden sonra teslim edilmektedir...

Ayrıca, abone fiyatı da ucuzdur. Gazete günlük 3 Euro ise, aylık abone 30 Euro olarak tespit edilmektedir.

²⁹ ilhankaracay.com/hollandada-turkiyedekinden-daha-cok-gazete-satiliyor (Erişim tarihi: 23 Nisan 2022)

Bu nedenle satış rakamları artmaktadır. Dergiler de genellikle abone sistemi ile satılmaktadır. 6-10 Euro fiyatlı dergiler, 3 aylık, 6 aylık ve yıllık olarak çok ucuza abone yapılıyor ve yine evlere getirilmektedir.

Tablo 7- Haftalık Magazin Dergilerinin Tirajı

Libelle	285.595
Veronica	282.708
Linda	239.959
Plus	239.506
Donald Duck çocuk dergisi	233.452
Margriet	158.558
Happinez	132.000

Hollanda'da 7 günlük magazin dergilerinin tirajı, Türkiye'de yayınlanan bırakın dergi tirajlarını, en çok satan gazetelere kıyasla bile rekor sayılacak nitelikte olmaktadır. Hollanda Turing Klübü ANWB'nin aboneler için 3 ayda bir yayınladığı Kampioen'nin tirajı 3.5 milyon, ev sahiplerine yardım eden Eigen Huis'in aynı isimde bir dergisi var tirajı 750 bin olarak tanımlanmaktadır.

Ülkelerin nüfusuna oranla gazete satışlarına bakıldığında, Türkiye'deki gazete tirajlarının, elektronik/dijital yayınlar nedeniyle değil, insanların okuma alışkanlığının kaybolması nedeniyle düştüğünün bir kanıtı niteliğinde olmaktadır.

Bu düşüşün diğer bir nedeni olarak ailelerin satın alma gücünün azalması şeklinde gösterilmesi oldukça yanlış bir tez olarak ortaya çıkmaktadır.

Bırakın orta gelirli, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na (BDDK) göre 2020 itibarıyla 400 bine yakın kişinin bankalarda 1 milyon liranın üzerinde TL mevduatı bulunmaktadır.

İngiltere/Londra merkezli uluslararası gayrimenkul danışmanlık firması Knight Frank'ın yayımlamış olduğu Servet Raporu'na göre³⁰ 2019 yılında Türkiye'de 1 milyon dolar ve üzerinde serveti bulunan kişi sayısı 164.938 olarak açıklanmaktadır.

³⁰ tyap.net/knight-frankin-2019-servet-raporu-yayinlandi (Erişim Tarihi: 23 Nisan 2022)

1.3.4 Fransa: Covid etkiledi

Fransa'da da basılı medya tarihi Sanayi Devrimi'ne paralel olarak ilerlemiştir. 19'uncu yüzyıla kadar gazetelerin okur kitlesi soylular, ticaret ve zanaatla uğraşan meslek grupları iken, 19'uncu yüzyılda okur kitlesinde çok büyük bir genişleme olmuştur.

Seda Karatabanoğlu'na³¹ göre Paris'teki günlük gazete tirajlarına 1800 yılında 36 bin iken, 1845'te 150 bine, 1860'ta yani tam 15 yıl sonra 1 milyona, 1919'da ise 2 milyona ulaşmıştır. Tabii ki bu dönemde gazete basmanın dolayısıyla ülke çapına dağıtmak için baskı ve nakliye dair teknolojik olanakların gelişmesiyle de ilintili bir durum olduğu unutulmamalıdır.

Aslında Fransa'da basılı yayının düşüş meydana gelmesindeki diğer bir etken ise İkinci Cumhuriyet ve Üçüncü Cumhuriyet arasında, Üçüncü Napolyon'un hükümdar olduğu bir İkinci İmparatorluk dönemi vardır. Bu İmparatorluğun çöküşü sonrası yeniden Cumhuriyet rejiminin kurulmasıyla ve eğitim yasasının kabul edilmesiyle potansiyel basın kitlesi büyük oranda genişlemiştir. Okur kitlesinde yeni toplumsal katmanlar oluşmaktadır.

Gazeteler, küçük burjuvazinin ardından işçi sınıfına kadar ulaşmaktadır. Okur kitlesinin genişlemesi çok daha fazla sayıda gazeteyi, çok daha ucuza satmayı mümkün kılmaktadır.

Böylece bilginin ve siyasi fikirlerin yayılmasını önceleyen gazetelerden farklı olarak, aslında günümüze benzeyen tarzı bir gazete, günlük gazete ortaya çıkmaktadır. Gazete yöneticileri öncelikle geniş kitlelere ulaşacak popüler içerikler seçmekte ve satışları artırarak satışlardan reklam geliri elde etmeye çalışmaktadırlar.

Reklam verenler, 1920'lerin başında ise bağımsız olarak tiraj rakamlarına ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bu nedenle tirajları ölçmek için metrik bir sistemin

³¹ Seda Karatabanoğlu, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi'ni bitirdi. Paul Valéry Üniversitesi'nde Avrupa Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler programında yüksek lisans öğrenimi gördü. Gazeteciliğe Cumhuriyet Gazetesi'nde muhabir olarak başladı. Ardından çeşitli internet sitelerinde editörlük yaptı. 2016 yılından beri gazeteciliğe serbest olarak devam ediyor. Haber ve söyleşileri DWTürkçe, Euronews Türkçe, Inside Turkey, Journo, NewsLabTurkey ve Sivil Sayfalar'da yayınlandı. Talent Politan ve Mimoza dergilerinde biyografi ve aktüel yazıları yer aldı. Dış haber odaklı Dünya Podcast'in kurucusu ve editörü. Avrupa odaklı politika dergisi EuroPolitika'da Fransa gündemi üzerine yazılar yazıyor.

gerekli olduğunu düşünüşlerdir. Bu dönemde Martial Buisson ismindeki bir girişimci tirajları medya kurumlarından bağımsız olarak ölçmek için bir girişimde bulunmuştur. Günümüzde Türkçeye “basın ve medya tirajları ittifak” olarak çevirebileceğimiz, günümüzde de tirajları ölçen ve reklam verenler için bu hizmeti sunan bir sivil toplum kuruluşu halini alacak bir kurumun ilk adımlarını atmışlardır.

Fransa’da 2021’deki tiraj verilerine baktığımızda gazete ve dergilerin dijital versiyonundaki tirajlarının 2020 yılına göre yüzde 19.2 arttığı görülmektedir. Dijitaldeki bu tiraj artımı aslında basılı yayındaki düşüşü biraz dengelemektedir. Basılı yayındaki düşüşün sebebi olarak Covid salgını gösterilmektedir. Çünkü 2021 yılı hâlâ Fransa’da sokağa çıkma yasaklarının çok büyük oranda uygulandığı bir yıl olarak kayıtlara geçmiştir.³²

Böyle olunca da birçok gazete asıl satış noktasına, gazete bayiine ulaşamamış, teknik aksaklıklar yaşanmış ve bu yüzden basılı yayındaki düşüşlerin bir sebebi olarak da salgın gösterilmiştir. 2021 yılında genel olarak 1.48 milyar basılı ve 417 milyon dijital olmak üzere toplamda 1.9 milyar gazete kopyası, aslında basılı yayın kopyası satılmıştır. Bu rakamın içinde dergiler ve tüm süreli yayınlar da almıştır.

Le Monde’un 445 bin, Le Figaro’nun 347 bin, günlük spor gazetesi L’Équipe’nin 214 bin, Libération’un 90 bin ücretli abonesi bulunmaktadır. Le Monde’un 2021 yılında toplam tirajı 99 milyon, L’Équipe’nin 88 milyona yakın, Le Figaro’nun 77 milyon, Liberation’un ise üç buçuk milyon olarak kayıtlara geçmiştir.

Yani Fransa’da tirajların çeyrek bazlı yayınlandığının altını çizmekte yarar bulunmaktadır. Bu çeyrek bazlı olanları topladığımda 2021 yılına dair böyle bir tiraj tablosu ortaya çıkmaktadır.

Bazı gazetelerde özellikle başarı olarak değerlendirilebilecek noktalar göz önüne alınmaktadır. Örneğin Le Monde 2021 yılı aralık ayında 500 bin abone sınırını geride bırakmıştır. Aslında bu muazzam bir rakamı oluşturmaktadır.

Le Figaro, 2021 yılında yaklaşık 5 milyon Euro ciro yapmıştır. Yani bir önceki yıla göre cirosunuyüzde 6 artırmıştır. Gazete yetkilileri bu ciro kârını açıklarken, “Bu artışla birlikte artık Covid’in olumsuz etkilerinden gazeteyi kurtardık. Bu olumsuz etkilerden arındık” diyebir ifade de kullanmışlardır.

³²newslabturkey.org/2022/03/20/avrupa-medyasi-avrupada-basili-yayin-gelenegi/

Reklam gelirlerinde dijitalde yüzde 14'lük, toplamda ise yüzde 15'lik bir artış meydana gelmiştir. Fransa'da ulusal gazeteler dijitalde yatırım yapmakta ve bu yatırımlarının karşılığını da almaktadırlar. Örneğin Libération son bir yıl içinde toplamda yüzde 18.5'lik bir büyüme oranı kaydetmiştir.

Dergi alanında ise 2021 yılında 116 milyon dijital kopya satılmıştır. 2020 yılına göre yüzde 15.3 lük bir artışa denk gelmektedir. Basılı dergide ise yüzde 5.4'-lük bir düşüş meydana gelmiştir.

Totalde basılı dergide 790 milyon kopya satılmıştır. Dergi alanında tabii ki en büyük zararı seyahat dergileri görmüştür. Başlıca nedenin seyahat yasağından dolayı aylarca evde kalmak oluşturmuştur

Havalimanları, garlar bütün istasyonlar insansız bir hava sahası haline gelmiştir. Bu yasakların olduğu bir tabloda aslında kaçınılmaz bir sonuç ortaya çıkmıştır. Dijitalleşmeye rağmen basılı yayının ayakta kalmasını bu bahsedilen tirajları belirleyen kurum şu şekilde açıklamaktadır:

“Fransız gazeteleri ürün ve haber kalitesi ile çok etkin kurumlar ve Fransızlar bu ürüne ve haber kalitesine değer veriyor ve kâğıt gazete bağlılığını devam ettiriyorlar.”³³

Yani dijitale rağmen basılı yayın nasıl ayakta kalıyor sorusunun cevabı, Fransa'da ürün kalitesi, haber kalitesi ve Fransızların aslında haber okuma alışkanlıkları ve buna para ödemekten çekinmemeleri olarak açıklanmıştır. Reklamcılar ise hâlâ kâğıt gazetede reklam yapmanın dijitalde reklam yapmaya göre çok daha etkili ve çok daha güçlü olduğunu düşünmüşlerdir.

Bu tirajlar ile birlikte Fransa'da habere güven durumundan bahsetmekte yarar vardır. Reuters Enstitüsü'nün 2021 Dijital Haber Raporu'na göre Fransa'da habere güven yüzde 30 oranında kalmaktadır. Yine Fransa'da yapılan başka bir güven araştırmasında ise medyaya güven yüzde 38 oranındadır.

Aslında bu çok düşük bir rakamdır. Bu durum da, yani bu düşük medya güven oranı da haberlerin manipüle edilmesine bağlıdır. Enformasyonun çok hızlı yayıldığı günümüzde medyaya karşı temkinli olarak yalan haberden kaçınmaya çalışılmaktadırlar.

³³newslabturkey.org/ avrupada-basili-yayin-gelenegi (Erişim Tarihi: 23 Nisan 2022)

Bu durum, aslında haberlere bir önyargıyla yaklaşıldığını göstermektedir. Bu da güveniyüzde 28-30 bandında bir düşük oranı ortaya çıkarmaktadır.

1.3.5 Belçika: Tekelleşen Medya

Belçika, üç farklı bölgeye bölünmüş federal bir orta Avrupa devletidir. Kuzeyde Hollandaca konuşulan Flaman bölgesi, güneyde Fransızca konuşulan Valon bölgesi, ve Fransızların ve Hollandalıların resmi statüyü paylaştıkları iki dilli başkent Brükselyer almaktadır.

Öte yandan, ülkenin doğu kısmında Almanca konuşan küçük bir azınlık da bulunmaktadır. 30.528 kilometrekare yüzölçümüne ve 12 milyona yaklaşan bir nüfusa sahiptir.

Tablo 8- Belçika'daki Gazeteler ve Günlük Satışları

De Standaard (Günlük gazete)	110.000 (2019 tirajı)
Knack (Haftalık dergi)	102.000 (2019 tirajı)
L'Avenir (Günlük gazete)	84.000 (2020 tirajı)
Trends-Tendances (Haftalık dergi)	69.000 (2018 tirajı)
Le Soir (Günlük gazete)	68.000 (2020 tirajı)
Le Vif / L'Express (Haftalık dergi)	63.000 (2018 tirajı)
De Morgen (Günlük Gazete)	55.000 (2019 tirajı)
De Tijd (Günlük gazete)	51.000 (2019 tirajı)
La Dernière Heure (Günlük Gazete)	37.000 (2017 tirajı)
La Libre Belgique (Günlük gazete)	35.000 (2017 tirajı)
L'Echo (Günlük gazete)	16.000 (2017 tirajı)

Flaman halkın ve de Valon halkının kendi dillerinde kendi medyaları ve özgün şekildeki medya kültürleri olan Belçika'da yazılı basın yelpazesi bugüne kadar daha az çeşitlilik arz etmektedir.³⁴

Her iki bölgedeki medya gittikçe daha fazla tekelleşme ve içeriğin yoksullaşması riskiyle karşı karşıya kaldığı vurgulanmaktadır.

³⁴ newslabturkey.org/2022/03/20/avrupa-medyasi-avrupada-basili-yayin-gelenegi (Erişim Tarihi: 23 Nisan 2022)

Bugünlerde Flaman medya pazarına, denetim kurumunun benzetmesiyle 'Beş Büyükler'in hakimiyetinde olduğu ifade edilmektedir. 2020 itibarıyla geçtiğimiz on yıla bu güçlü grupların medya alanına girmesi damgasını vurmuştur.

2013 yılında Flaman yayın şirketi Corelio (De Standaard, Het Nieuwsblad) ile Concentra'nın (Gazet van Antwerpen) birleşip Het Mediahuis adını almasıyla ülkede bir şok etkisi yaratılmıştır. Böylece ülkede Flamanca yayınlanan tüm gazeteler fiileniki holdingin eline geçmiştir. Mediahuis ve DPG Media (VTM, Het Laatste Nieuws ve De Morgen'i elinde bulunduran eski De Persgroep). Her iki yayın holdingi aynı zamanda Hollanda'da büyük gazetelere sahip bulunmaktadır.³⁵

Medya dünyasındaki üçüncü büyük oyuncu, finans gazetesi De Tijd'i satın alan dergi ve gazete yayıncısı Roularta Holding. Kamu radyo televizyon kurumu VRT ve ticari kanalları olan De Vijver-Media, medya sektörünün diğer güçlü aktörleri arasında bulunmaktadır.

Meslekte yaşanan yoğunlaşma her şeye rağmen arzda istikrar ve ürün çeşitliliğini de beraberinde getirmiştir. Belçikalıların elinde olan gazetelerin bu sınırlı pazarda ayakta kalması şimdilik sağlanmış bulunmaktadır. Büyük yayıncılar kendilerini yenilemiş, yeniden organize olmuş, özellikle de internet hizmetlerine yatırım yapmışlardır. Online abonelik sistemi sayesinde üç Flaman gazetesinin (De Tijd, De Standaard, De Morgen) tirajları artmaya başlamıştır.

Ancak sektördeki bu yoğunlaşma adım adım içeriğin yoksullaşmasına neden olmaktadır. Büyük holdingler giderek kendi grupları hakkında içerikler yayınlamaya başlamış vebunu sadece Belçika'da yapmamışlardır.

Örneğin Het Mediahuis, (NRC Handelsblad gibi) Hollanda'da yayınlanan gazetelerinin yurtdışı muhabirleri ağını Flamanca baskısı yapılan De Standaard gazetesi için de kullanmaktadır. DPG Media ise Hollanda'da yayımlanan De Volkskrant'ın içeriklerini De Morgen'da da yayımlamaktadır.

Kendi verilerine göre on Flamandan sekizine ulaşan DPG Media, kısa bir süre önce bulvar gazetesi Het Laatste Nieuws ile kendi televizyon kanalı VTM'yi birleştirmişlerdir. Yaptıkları bu hamle ile içeriklerin böylece daha hızlı ve daha

³⁴eurotopics.net/tr/149402/belcika-hemen-herkes-ayni-seyi-okuyor(Erişim Tarihi: 23 Nisan 2022)

hedefe yönelik olarak yayımlanabileceği düşünülmüştür. Ancak sonuç, VTM'nin haber sitesinin kapatılması ile neticelenmiştir. Ülkenin en çok satan günlük gazetesi 1914 yılında kurulan De Standaard, liberal bir çizgi izlemektedir.

Brüksel merkezli De Standaard ilk kez 1918 yılında katolik olan haftalık Ons Volk ontwaakt (Halkımız Uyanıyor) dergisinin ardılı olarak yayın hayatına atılmıştır. Uzunsüre Flaman milliyetçi hareketi içinde önemli bir rol oynamıştır.

Gazete, dini çizgisini terk edip liberal bir çizgi izlemeye başlamış, modern bir görünüme bürünmüştür. 2012 yılından bu yana De Standaard bilgisayar, tablet ve akıllı telefonlara uygun dijital bir akşam baskısı da yayınlamaktadır.

Haftada bir çarşamba günleri yayımlanan Knack, 1971 senesinde haber dergisi olarak kurulmuştur. Time Magazine ve Der Spiegel dergilerini örnek alan Brüksel merkezli dergi, aynı zamanda yaşam, kültür ve spor konularında da haberler yayınlayan, güncel bir dergi olarak kendine bir yer edindi.

Sol içeriklere sahip olan dergi, Flandre'nin lider dergisi konumundadır. Belli aralıklarla özel konulara eğilen özel sayılar yayınlanmaktadır. 1918 yılında kuruluş Bouge merkezli L'Avenir, Belçika'nın Fransızca konuşulan bölgesinde çıkan ve dokuz farklı baskısı bulunan yerel bir gazetedir.

Perşembe günleri yayımlanan Brüksel merkezli ekonomi dergisi Trends-Tendances 1975'ten bu yana Hollandaca ve Fransızca olarak yayınlanmaktadır. Flaman Bölgesi'ndeki Trend'in Fransızca muadili olarak yayın hayatına başlayan dergi, nesnellik ve yurttaşla fayda sağlayacak bir gazetecilik anlayışını gütmektedir.

Le Soir 1887 senesinde kuruldu ve günümüzde Belçika'nın en çok okunan gazeteleri arasında yer almaktadır. Brüksel merkezli gazete halen kurucu aile olan Rossel'in varislerinin mülkiyetinde. Le Soir herhangi bir siyasi kampa dahil olmadığı konusunda büyük hassasiyet sergilemektedir.

2015 senesinde kendisi dışında altı Avrupalı gazeteyle kısa adı Avrupalı Lider Gazeteler İttifakı'nı (Leading European Newspaper Alliance - LENA) kurmuştur. 1983 senesinde yayın hayatına başlayan Brüksel merkezli Le Vif, okurlarıyla taftada birperşembe günleri buluşmaktadır.³⁵

³⁵ en.wikipedia.org/wiki/Leading_European_Newspaper_Alliance(Erişim Tarihi: 23 Nisan 2022)

Belçika'nın lider haber dergilerinden birisi ve Flamanca konuşulan kesimde satılan Knack'ın karşılığı olarak kendini ifade etmektedir. Siyasi habercilik, ifşaatlar ve kapsamlı söyleşilerle bilinen dergi, eleştirel çizgisiyle eğitimli okura hitap etmektedir.

De Morgen 1978 senesinde sosyalist parti organlarından doğan, sol eğilimli, Flandre bölgesinde yayınlanan bir günlük gazetedir. Gazete 1989 yılında De Persgroep yayınevi tarafından satın alınıncaya dek birkaç kez okurlarca mali destek verilerek kurtarılmıştır.

Gazete, diğer Flaman günlük gazetelere alternatif olarak genç bir profille yer edinmiştir. Tasarımıyla birçok kez ödül kazanan De Morgen'in köşe yazarları arasında siyasetçiler ve edebiyatçılar da bulunmaktadır.

Brüksel merkezli De Tijd 1968 yılında finans ve borsa gazetesi olarak kurulmuş Flaman dilindeki bir ekonomi gazetesidir. Yatırımcı, işlemeci, yönetici ve karar vericilere yönelik yayın yapmaktadır. 1995'te Flaman gazeteler arasında ilk çevrimiçi yayına başlamıştır. Ekonomik liberalizm çizgisindeki gazetenin yazar kadrosunda Rika Van Cauwelaert gibi ünlü köşe yazarları bulunmaktadır.

1906 yılında yayıma başlayan Brüksel merkezli liberal La Dernière Heure gazetesi, İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası'na karşı net bir tavır sergilediği için yasaklanmıştır. Günümüzde internet üzerinden yayın yapan kendine ait bir radyosu ve yedi bölgesel baskısı bulunmaktadır. Het Laatste Nieuws'un Fransızca yayınlanan karşılığı kabul edilmektedir.

Bir direniş gazetesi olan Brüksel merkezli La Patriote'un öncülü İkinci Dünya Savaşı sırasında 1915'te yer altında basılmaya başlanmış ve 1999 yılına kadar katı Katolik bir çizgiye sahip bir gazete olmuştur. Flaman yöresinde de yaygın tek Fransız yayım yapan gazete olan La Libre Belgique, 2002'den bu yana tabloid formatta yayınlanmakta ve La Dernière Heure'ü de yayınlayan IPM Yayın Grubu'na bağlı bulunmaktadır.³⁶

1.3.6 Malta: İnanılmaz Çeşitlilik

Güney Avrupa'da, Orta Akdeniz'de yer alan, İtalya'nın ve Sicilya'nın güneyindeki adalar devleti olan Malta'nın 2020 sayına itibarıyla nüfusu 525 bin 285

³⁶ eurotopics.net/tr/148664/la-libre-belgique

kişi olarak belirlenmiştir. Toplam 318 kilometrekarelik Malta takımadaları 3 büyük (Malta 237 km², Gozo 68 km² ve Comino 2 km²), 2 küçük adadan oluşmaktadır. Malta'da medya sektörü ülkenin nüfusuna oranla inanılmaz bir çeşitlilik arz etmektedir. Ülkede on üç günlük ve haftalık gazete, yedi ulusal televizyon kanalı, bir düzineden fazla radyo istasyonu ve çok sayıda çevrimiçi portal bulunmaktadır.

1814 ile 964 yıllarında Büyük Britanya egemenliği altında bulunan Malta'da günümüzde de İngilizce Maltaca ile birlikte resmi dil olarak benimsenmiştir. Eski sömürgeci ülkenin gücünü medyada da görmek mümkündür. Zira yazılı basının yarısı İngilizce yayımlanmaktadır.

En yüksek tirajlı günlük gazete, 1935 yılından beri çıkan Times of Malta 60 bin okuyucusuyla referans gazete durumundadır. Malta'da da yazılı basının tirajı Türkiye'ye benzer bir şekilde sürekli düşerken, internet medyasına ilgi hızla yükselmektedir. Malta halkının yüzde 75'i düzenli olarak internetkullanmaktadır. Diğer AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında Malta'da kişi başına sosyal medya kullanım oranının çok yüksek olduğu belirlenmiştir.

İngilizce yayınlar kar amacı güderken, ülkenin iki büyük siyasi partisi kendi Maltaca yayınlarını sübvansede etmektedirler. Bunun nedeniyle ekonomik değil, medyada varlık göstermeye yönelik olduğu belirtilmektedir. Kurumsal etki medyada kendini göstermektedir: İktidarda bulunan İşçi Partisi bir haftalık gazetenin yanı sıra bir televizyon kanalı ile bir radyo istasyonunun sahibi durumundadır.

Muhalefetteki Milliyetçi Parti de günlük bir gazete çıkarmaktadır. Kilisenin de kendine ait iki radyo istasyonu ve bir çevrimiçi haber portalı olduğu bilinmektedir. GWU İşçi Sendikası da sahip olduğu bir günlük gazete, bir haftalık gazete ve bir haber portalı ile medya sektöründe etkin rol oynamaktadır.

1935'te kurulan Times of Malta, Malta'nın ülke çapında dağıtılan en büyük tirajlı günlük gazetesi, internet sitesiyle birlikte ülkenin en etkili basın organı kabul edilmektedir. Times of Malta, muhafazakardır.³⁷

Avrupa tandanslı bir çizgiye sahiptir. Görüşsayfaları, diğer ülke yayınlarından çok fazla geniş bir çeşitlilik ve yüksek kalite göstermektedir.

³⁷ eurotopics.net/tr/148834/times-of-malta

1993'te yayın hayatına başlayan The Malta Independent, liberal muhafazakar bir günlük gazete olarak çıkmaktadır. Malta'nın amiral gazetesi olan Times of Malta'ya rakip olmak amacıyla bir girişimci grubunca kurulmuştur. Ancak Independent, Times of Malta'nın okuyucu sayısının yanına bile yaklaşamamıştır. Avrupa dostu bir çizgisi olan gazete, düzenli olarak yazan köşe yazarlarına sahiptir. Bunun ötesinde bir de pazar gazetesi çıkarmaktadır.

1999 yılında kurulan Malta Today, çarşamba ve pazar olmak üzere haftada iki kez yayınlanmaktadır. Sol liberal eğilime sahip Malta Today, ilk başlarda Malta'nın ifşa gazetesi olarak isim yapmıştır. Ayrıca ülkenin, 2004'te gerçekleşen AB katılımı için de kamuoyu oluşturmuştur. Ancak o da kendisi gibi İngilizce yayınlanan Times of Malta ve Malta Independent'in tirajlarına yaklaşamamıştır.³⁸

Tablo 9- Malta'da Yayımlanan Gazeteler

Times of Malta/ Günlük	60.000 (2017 tirajı)
The Malta Independent/ Günlük	15.2007 (2018 tirajı)
Malta Today/ Haftada iki kez	8.000 (2018)

Ancak ülkede araştırmacı gazeteciler canlarından korkar hale gelmiştir. Araştırmacı gazeteci Daphne Caruana Galizia'nın Ekim 2017 senesinde öldürülmesi, Malta medyasını ağır bir şekilde sarsmıştır. Siyasi ve ekonomik yolsuzlukları inceleyen bu kadın gazeteci yurtdışında da tanınan biri olarak tarihe geçmiştir.

Cinayet tarihinden bugüne azmettiricinin kim olduğu hala ortaya çıkmamıştır. Caruana Galizia'nın araştırdığı konular arasında Malta Başbakanı Joseph Muscat ve karısının Panama Papers vakasıyla ilişkileri ve Azerbaycan'la enerji anlaşmaları yer almıştır. Muscat 2020 Ocak ayında üzerindeki baskı artınca istifa etmiştir.

Cinayetin işlendiği dönemde Caruana Galizia'ya açılan 42 ayrı hakaret davası, Maltalı politikacıların ve iş dünyası temsilcilerinin araştırmacı gazeteciliğe yaklaşımına ilişkin güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bu vakada pek çok gazeteci soruşturmanın yavaş ilerlediğinden şikayetçi olmuşlardır, kendilerini tehdit altında hissettiklerini ve canlarından korktuklarını söylemişlerdir. Cinayet ve yavaş ilerleyen soruşturma Malta'nın, Sınır Tanımayan Gazeteciler grubunda ciddi bir şekilde gerilemesine neden olmuştur.³⁹

³⁸ www.eurotopics.net/tr/149416/malta (Erişim Tarihi: 20.4.2020)

³⁹ Kaynak: Euro/Topics

1.4 İngiltere’de Medya Sektörü

65.5 milyon nüfuslu İngiltere’de haftada 6 gün yayınlanan, sadece pazar günleri çıkmayan 100 binin üzerinde tirajlı gazetelerin günlük net satışlarının toplamı 4.163.564 olarak kayda girmiş bulunmaktadır. Pazar günleri satılan 8 gazetenin net satışı ise 3.329.8286, kent içinde günlük bedava dağıtılan gazetelerin de okura ulaşan net tirajı 2.346.812 adet olarak kayıtlanmıştır.

Burada önemli bir gazeteye paragraf açmak gerekmektedir. İngiltere’de 1985 yılında yayın hayatına başlayan ilk gazete olan yeni yayının ismi "I". Independent adlı yayının sahibi Rus işadamı Alexander Lebedev tarafından kurulan "I", ismini kardeş gazetesi Independent’in ilk harfinden almıştır.

Tablo 10- İngiltere’de Günlük Gazetelerin Tirajları

The Sun	1.265.990
Daily Mail	1.164.319
The Daily Telegraph	327.879
Daily Express	306.119
Daily Star	305.069
I	229.074
Financial Times	166.663
The Observer	157.553
The Guardian	130.484
Daily Record	110.415

İngiliz Medya uzmanı Rob Lynam’a göre "I", tiraj sorunuyla karşı karşıya kalan geleneksel çizgideki gazetelerin bu soruna bir çözüm yolu araması gerekmektedir...⁴⁰ Lynam’a göre "I" yeni teknolojilerle şekillenen gazete okuma tecrübesine de bir alternatif sunduğunu belirterek şöyle demektedir:

"Daha fazla insan gazetesini elde taşınabilir cihazlardan okuyor. I gazetesi okurlarına, bu küçük ekranlı aletlerden daha keyifli bir gazete okuma tecrübesi sunuyor. Günlük gazete satış rakamları inişte olsa da, hala çok ciddi miktardagazete satılmakta. İngiltere’deki kaliteli gazetelerin takipçilerinin yaş ortalaması 53 iken, Metro gibi bedava dağıtılan gazetelerin okuyucu kitlesi ortalama 33 yaşındadır.

⁴⁰ yesilgazete.org/ingilterede-25-yil-sonra-yeni-gazete-i/ (Erişim Tarihi: 20.4.2020)

Boyutu daha küçük olan I gazetesi, fiyatını da diğerlerinden çok ucuz tutarak, bügenç okuyucu kitlesini kendine çevirme gayretini sürdürüyor.”⁴¹

Tablo 11- Pazar Günleri Satışa Çıkan Gazeteler

The Sun on Sunday	1.067.861
The Mail on Sunday	979.062
The Sunday Times	367.975
Sunday Express	267.268
The Sunday Telegraph	257.034
Daily Star Sunday	183.127
Sunday Mail	111.909
Sunday Post	95.050

Tablo 12- Londra’da Bedava Dağıtılan Gazeteler

Metro Free	1.424.168
Evening Stardart	845.840
City AM	76.804

Kaynak: pressgazette.co.uk/category/comment-analysis

Metrosuyla, şehir içlerindeki tren hatlarıyla, hatta iki katlı kırmızı otobüsleriyle her gün milyona ulaşan yolcunun taşındığı yaklaşık 8.7 milyonluk nüfusuyla Londra’da günlük olarak yayınlanan bir gazete bulunmaktadır:

Free Metro. Bu gazete her gün tüm metro hatlarında ve toplu taşıma araçlarında ücretsiz dağıtıldığı için İngiltere’nin en çok okunan gazetesi durumunda bulunmaktadır.

Burada da 70’i aşan sayfasıylaakşamları dağıtılan Evening Standard’a da bir paragraf açmak gerekmektedir. İlk okuyuşta inanılmaz gelen bu önerme gazeteciliğin beşiği İngiltere’de gerçek olmuştur.

Dünya’nın ücretsiz dağıtılan ilk “kaliteli” gazetesi şıarıyla piyasaya yeniden giren 181 yıllık çınar London Evening Standard, 3 yıl sonra kâra geçmiştir. Bedava dağıtım öncesin günlük satış rakamı 130 bin civarında olan gazete yıllık 30 milyon

⁴¹ www.bbc.com/turkce/haberler/2010/10/101026_i_newspaper (Erişim Tarihi: 27.3.2020)

pound zarar etmektedir. Evening Standard, bedava dağıtılmaya başlandığı Eylül 2012'de hem tirajını kat kat artırmıştır hem de 1 milyon pound kâr etmiştir.⁴²

1.4.1 BBC'ye Soruşturma

Türkiye'de ulusal ve yerel gazetelerde kadın çalışanlara yapılan ayrımcılıkları hatırlarsanız yeri gelmişken İngiltere'de yaşanan örnekleri de vermekte yarar bulunmaktadır.

Eşitlik ve İnsan Hakları Komisyonu (EHRC), maaş ödemelerinde kadınlara ayrımcılık yaptığı suçlamasıyla 13 Mart 2019'da açılımı 'British Broadcasting Corporation' yani 'Britanya Yayın Kuruluşu' olan BBC'ye yönelik soruşturma başlatmıştır. EHRC, BBC'deki kadın çalışanların aynı işi yapan erkeklere göre daha az maaş aldığını, "eşit işe eşit ücret ödenmediğini" dile getirmektedir.

2007 senesinde kurulan EHRC, İngiltere, İskoçya ve Galler'de eşitlik yasalarının uygulanmasını; yaş, cinsel eğilim veya inanç gibi sebeplerle ayrımcılık yapılmamasını teşvik etmekten sorumlu bir komisyondur.

Parlamentodaki Dijital, Kültür, Medya ve Spor Seçim Komitesi'nin üyesi milletvekilleri, ödemede kadınlara ayrımcılık yaptığı gerekçesiyle BBC'yi suçlamışlardır.

Suçlama, BBC'nin Çin muhabiri Carrie Gracie'nin erkek editörlerle aynı ücreti almadığı gerekçesiyle istifa etmesinin sonrasında gelmiştir.

Ardından Ocak 2019'da Komite bir rapor sunarak "Elimizdeki kanıtlar, BBC'deki kadınların erkeklerinkine benzer işlerde çalıştığı halde erkeklere kıyasla daha az maaş aldığını gösteriyor. Bu kabul edilemez, kuruluşun, fırsat eşitliğini geliştirme görevine bağlı kalmakta başarısız oluyor" açıklaması yapmıştır.

GEÇMİŞ UYGULAMALAR İNCELENECEK

EHRC, kamu fonu alan BBC'nin hanım çalışanlarına eşitlik yasasına aykırı davranıp davranmadığını araştırmaya başlamıştır.

⁴² <https://gazetecilik.org/2013/06/10/bedava-gazete-kar-getirir-ya-da-london-evening-standardin-hikayesi/>(Erişim Tarihi: 27.3.2020)

EHRC'nin açıklamasında, *"Eşit iş yaptığı halde kadın çalışanların erkek çalışanlarla aynı ücreti almadığı şikâyetlerinin ardından, BBC gönüllü olarak bize ödeme politikaları ve uygulamalarıyla ilgili çok geniş bilgiler sundu. Bu bilgileri inceledikten sonra, kurumdaki bazı kadınların eşit işe eşit ücret almadığından şüpheleniyoruz"* ifadeleri kullanılmıştır.

BBC'nin ücret ödemeleri konusunda yeni bir reform programı için çalıştığını belirten Komisyon, kanunsuz bir ödeme ayrımcılığının bir süreden beri yapıldığını, geçmiş uygulamaların da inceleneceğini duyurmuştur.

1 Ocak 2016'dan sonra yapılan ödemeleri incelemeye alan Komisyon, maaş farklarının cinsiyet farklılığı sebebiyle mi olduğu, eğer öyleyse bunun doğrudan mı yoksa dolaylı cinsiyet ayrımcılığı mı olduğunu araştırmayı amaçlamıştır.

BBC: İLERLEME KAYDETMEKTE KARARLIYIZ

EHRC'nin araştırma başlattığını açıklamasının ardından BBC, eşit işe eşit ücret vermediği ve kadınlara ayrımcılık yaptığı iddialarına yanıtı şöyle vermektedir:

"Bu önemli meseleye kamuoyunun ne kadar önem verdiğini düşününce, EHRC'nin eşit ücret verdiğimizden neden emin olmak istediğini anlıyoruz ve bunu memnuniyetle karşılıyoruz. Çok önemli bir reform sürecinden geçerken bunun yapılması çok mantıklı.

BBC'nin bunun garantisi vereceği ve daha da ileri giderek, reform programımızın sonucunda bu konuda diğerlerinin de takip edeceği bir örnek olacağımız konusunda kendimize güveniyoruz. Aynı zamanda elbette değişime devam ederken EHRC'nin çalışmasından her türlü dersi de alacağız.

*EHRC, BBC'nin yürüttüğü reform programını da referans alacak. Reformlarımızdan önce bizimle çalışmış olsalardı, çok daha farklı bir kurumla karşılaşılırdı. Değişmekte geç kaldığımız için, bu süreçte bize yöneltilen eleştiriler çok haklı eleştirilerdi. Şu an ödeme yapımızın adil olduğuna, çalışanlar için şeffaf olduğuna ve diğer kurumlara göre çok daha olumlu bir yerde durduğuna inanıyoruz.*⁴³

⁴³ cumhuriyet.com.tr/haber/bbcye-kadina-yonelik-ayrimcilik-sorusturmasi-1290695

Son iki yıldır aktif olarak çalışanlarımızı maaşlarıyla ilgili sorularını bize iletmeleri konusunda teşvik ettik. Şu an yüzde 85'ten fazlasını çözüme kavuşturduk. Bağımsız değerlendirmeler de yaptırдық.

Bunlarda maaş ayrımcılığı konusunda sistematik sorunlar bulunmadı ancak yaptığımız çalışmalarla birlikte, maaş yapılanmasında gelişme gözlemlendi.

*Hali hazırda kabul ettiğimiz üzere, eşit ücretle ilgili tarihi vakalarımız var. Bunlar için son derece üzgünüz. Tüm sorunları çözmek için bu kadar zaman geçmesinden pişmanız, ancak bu sorunların bazıları çok karmaşıktı ve basit şekilde çözmek mümkün olmadı. Hâlâ var olan sorunlarımız konusunda ilerleme kaydetmekte kararlıyız."*⁴⁴

1.4.2 Sosyal Medyada Görüş Yasağı

İngiltere, İskoçya ve Galler'i içeren Büyük Britanya adası ile Kuzey İrlanda'dan oluşan Birleşik Krallık'ın ulusal yayın kuruluşu British Broadcasting Corporation (BBC), çalışanlarının sosyal medya kullanımına yönelik yeni bir yönerge hazırlamıştır.

Çalışanları için hazırlanan yeni sosyal medya yönergesini 29 Ekim 2020 tarihinde internet sitesinden duyuran kuruluş, gazetecilere, taraf olmamalarını korumak için sosyal medya platformlarında kişisel kanaatlerini ifade etmekten kaçınmaları gerektiğini bir kez daha hatırlatmıştır.

Bu çizgide, kanaat belirtebilecek bir emoji'nin kullanımına dahi yasak getirilmiştir. "Duyar kasmak"⁴⁵ ve son dakika haberlerini BBC sitesinden önce kişisel sosyal medya platformundan yayımlamak da yasaklar kapsamına alınmıştır.

⁴⁴ medyaradar.com/bbcye-kadin-calisanlara-yonelik-ayrimcilik-sorusturmasi-haberi-2005378 (Erişim Tarihi: 29.3.2020)

⁴⁵ Duyar kasma (İngilizce: virtue signalling)[1], kişinin samimiyetsizce kendini ahlaklı yönden üstün veya başka bir deyişle duyarlı göstermesi eylemine verilen aşağılayıcı bir terimdir. Genellikle sosyal medyada heştekt aktivizmi peşinde koşanlar için kullanılır. Terimin 2013 yılı dolaylarında ortaya çıktığı sanılmaktadır. Terim, dilin bozulmasından toplumsal bilincin yitimine kadar pek çok yönden eleştiri konusu olmuştur. Ancak kimi çevrelerce terim kabul görmüş ve kullanılagelmiştir. Terimin "duyar kasma" şeklindeki argo kullanımına karşılık akademik çalışmalarda "Gösterişçi Duyarlılık" terimi kullanılmaya başlanmıştır. Siyasal iletişim sürecinde de aktörler tarafından sıklıkla sergilenen gösterişçi duyarlılık davranışı, literatüre "Siyasal Gösterişçi Duyarlılık" olarak geçmiştir.

Yeni kurallardan bazıları şöyledir: ⁴⁶

* Görevi gereği tarafsızlığını koruması gereken BBC çalışanları, kamu politikaları, siyaset ve tartışmalı konularda kişisel kanaatlerini ifade etmekten kaçınmalı.

* Bu kurallar habercilerin yanı sıra, üst düzey yöneticileri ve az sayıda tanınmış sunucuyu da bağlıyor.

* Çalışanlar; beğeni, retweet ve benzeri tercihlerinin kamuoyunda bir tarafgirlik algısı yaratmayacağından emin olunmalı.

* Sosyal medya kampanyalarına ve yürüyüş, protesto gibi eylemlere katılmak konusunda da aynı hassasiyet gösterilmeli.

* Paylaşılacak bir içeriğin tamamı okunmalı.

* BBC'nin saygınlığını zedeleyecek paylaşımlar yapılmamalı.

* BBC çalışanları, herkese açık platformlarda meslektaşlarını eleştirmemeli.

* Çalışanlar her şartta bu kurallara uymalı. Çevrim içi platformları, mesleki kimliklerini gizleyip bireysel olarak kullanmaları bu durumu değiştirmez.

* Çalışanlar, biyografilerinde veya profillerinde, "Kendi görüşlerimdir, BBC'yi bağlamaz" gibi ifadeler yazmamalı.

* Kendi imajınızı veya BBC'nin imajını zedeleyecek öfkeli tartışmalara girmemeli.

* Tarafsız ifadeler içeren yazılı bir paylaşımda, kanaat belirtisi olarak algılanabilecek bir emoji dahi kullanılmamalı.

* Çalışanlar, "değer sinyalizasyonu" yapmaktan kaçınmalı. (Bu kavram, Türkiye'de "duyar kasmak" diye bilinen sosyal medya davranışlarını da içeriyor.)

* Çalışanlar, sosyal medyadaki kişisel markalarının, BBC'ye karşı sorumluluklarına kıyasla hep ikinci planda olduğunu unutmamalı.

* Elinizde bir son dakika haberi varsa, bunu BBC platformlarda yayımlamak öncelik olmalı. Haber bu yüzden biraz daha geç yayına girse bile böyle yapılmalı.

* Çalışanlar, profilleri gizli bile olsa herkese açılmış gibi paylaşım yapmalı.

* Çalışanlar, BBC'nin resmi kayıtlarında yer almayan ek gelirlerini beyan etmeli."

Yeni kurallar, BBC'nin tarafsızlığını korumayı ve şeffaflığını artırmayı amaçlayan bu inceleme raporunun sonuçlarına dayanmaktadır. ⁴⁷

⁴⁶ journos.com.tr/sosyal-medya-gazeteciler-bbc-kurallar (Erişim Tarihi: 24 Nisan 2022)

⁴⁷ bbc.com/turkce/kurumsal-50221017

Bazı BBC çalışanlarının, kurum dışında işler yaparak önemli miktarda para kazandığının ortaya çıkması da bir başka skandala neden olmuştur. Yeni kurallar kapsamında BBC yönetimi, çalışanların bütün ek gelirlerini de bundan böyle kamuoyuna açıklama kararı almıştır.³⁸

1.5 Diğer Ülkelerden Örnekler

Avrupa Birliği (AB) ve diğer Avrupa ülkelerinde yayımlanan gazetelerden sonra biraz da dünyanın diğer uçlarına doğru genişletilen bu araştırmalar Türkiye- dünya kıyaslamasının yanında Avrupa-dünya kıyaslaması bakımından da değerli ipuçları verecektir.

1.5.1 Amerika'da 3 Bin Gazete Var

Teknolojinin en ileri olduğu ülkelerin başında yer alan yaklaşık 340 milyon nüfuslu ve 9 milyon kilometrekarelik yüzölçümlü Amerika Birleşik Devletleri'nde 3 binin üzerinde günlük, haftalık ve aylık gazete yayımlanmaktadır. Bazıları dünyada yayınlanan en eski gazeteler arasında yer almaktadır.

Örneğin 1771 yılında kurulan 200 bin tirajın alındaki Philadelphia Inquirer. Bütün büyük şehirlerde çok sayıda gazete, küçük şehirlerde ise çok sayıda yerel gazetesi okurlarıyla buluşmaktadır.

Tablo 13- 200 Bini Aşan ABD Gazeteleri (Ağustos 2019)

USA Today	1.621.090
Wall Street Journal	1.011.200
NY Times	483.700
LA Times	417.940
Washington Post	254.380
Minneapolis Star Tribune	251.820
NY Newsday	251. 470
Chicago Tribune	238.100
Boston Globe	230.760

Kaynak: datalounge.com/thread/24631745-usa-newspapers-with-daily-circulation-over-200-000-aug-2019

NOT: Diğer gazeteler, NYY gibi sayıları önemli ölçüde artıracı olan dijital veya çevrimiçi abonelikleri içermez.

⁴⁸ journos.com.tr/sosyal-medya-gazeteciler-bbc-kurallar (Erişim Tarihi: 26.11.2020)
www.bbc.com/news/entertainment-arts-54723282 (Erişim Tarihi: 26.11.2020)

Sadece USA Today, The Wall Street Journal ve New York Times gibi bir avuç gazete ülkesel çapta dağıtılmaktadır. Ancak bunlar Türkiye'deki somut anlamda ülkesel çapta okuyucu bulan ve toplumun her kademesine hitap eden gazetelerle kıyaslanamamaktadır. Amerikalılar ulusal ve dünyadan haberler almak için televizyona güvenmektedirler. Ülkenin geniş bir alana yayılmış olmasından dolayı Amerikan gazete piyasası bölgeseldir.

New York veya Los Angeles ölçülerindeki şehirlerde bile siyasi ve kültürel olaylar hakkında değerlendirme ve yorum yapan tek gazete konumunda bulunmaktadır. Los Angeles Times ve Washington Post ulusal çapta okunan diğer gazetelerdir. Amerika sayısı yayınlayan The Financial Times gibi yabancı gazeteler de elbette bütün büyük şehirlerdeki bayilerde yer almaktadır.⁴⁹

Yalnızca USA Today, The Wall Street Journal ve New York Times gibi bir avuç gazete ulusal çapta dağıtılmaktadır. Ancak bunlar Türkiye'deki gerçek anlamda ulusal çapta okuyucu bulan ve toplumun her kademesine hitap eden gazetelerle kıyaslanamamaktadır. Amerikalılar ulusal ve dünyadan haberler almak için televizyona güvenmektedirler. Ülkenin geniş bir alana yayılmış olmasından dolayı Amerikan gazete piyasası bölgeseldir.

New York ya da Los Angeles ölçülerindeki şehirlerde bile siyasi ve kültürel olaylar hakkında değerlendirme ve yorum yapan tek gazete konumunda bulunmaktadır. Los Angeles Times ve Washington Post  lkesel çapta takip edilen diğer gazetelerdir. ABD nüshası yayınlayan The Financial Times gibi yabancı gazeteler de elbette bütün büyük şehirlerdeki bayilerde yer almaktadır.

Elbette ki son yıllarda dünya tiraj ortalamasında bazı d    ler yaşanmaktadır. Bazı gazeteler günlük satışlarını muhafaza ederken, bazıları da büyük kayıplara uğramışlardır. Örneğin NYT, 2009 yılında 1.4 milyonluk bir tiraja sahipken son 10 yılda 1 milyona yakın (916.300) okur kaybetmiştir.

USA Today'ın 10 yıllık kaybı 1.9 milyondan yaklaşık 300 binlik (279.910) bir ini  olarak kayıtlara geçmiştir. LA Times 657 binden 239.060'lık kayıpla 417.940'a gerilemiştir. NY Daily News 544 binden, NY Post 508 binden, San Francisco Chronicle 307 binden 200 binlik tirajın altına d  m  lerdir.

⁴⁹ www.dilokulubul.com/ulke-rehberi/amerika-rehberi/basin-ve-iletisim (Erişim Tarihi: 27.3.2020)

1.5.2 Hindistan: Gazetelerin Önemi

1.4 milyarlık nüfusuyla dünyanın ve Asya'nın en kalabalık ülkesi Hindistan'ın yüzölçümü 3.287.590 kilometrekaredir ve 28 tane eyalet ile yedi tane birlik bölgesinden oluşmaktadır. Mumbai yaklaşık 30, Yeni Delhi ise 20 milyonluk nüfusa sahiptir.

Hindistan'da bilginin yayılması için gazetelerin önemli bir araç olarak önemi göz ardı edilmemektedir. Gazeteler yıllar içinde kamuoyu oluşturmada önemli bir rol oynamıştır. Bununla birlikte, 2008 Küresel Erime ve çevrimiçi medya platformlarının büyümesi, Hindistan'daki gazetelerin ve küresel alanların dolaşımında düşüşe yol açmıştır. Genel olarak, gazeteler ve medya, Hindistan'da yolsuzluk skandalları ve insan hakları ihlali de dahil olmak üzere önemli hikayelerin ortaya çıkmasında ve vatandaşların hakları konusunda farkındalık yaratılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Son yıllarda en iyi kabul edilen gazetelerin başında Dainik Bhaskar gelmektedir. Hindistan'da yüksek okuyucu kitlesi olan Hintçe bir günlük gazetedir. 2016 yılının ilk yarısında 3, 8 milyon gazetenin tirajını kaydeden ülkedeki en büyük günlük tiraj gazetesidir. Gazete, aynı zamanda Hindistan'daki en büyük yazılı basın şirketi olan Dainik Bhaskar Grubu'na ait bulunmaktadır.

Gazete okurları, özellikle Hintçe konuşan nüfus arasında, ülke genelinde yayılmıştır. Dainik Bhaskar ilk olarak 1958'de Bhopal'da yayına başlamış ve 1983'te Indore baskısının lansmanı ile yaygınlaşmıştır. Bugün Dainik Bhaskar Grubu 14 eyalete yayılmış ve Hindistan'da yaygın olarak kullanılan dört ana dilde 62 baskı üretmiştir; Hintçe, İngilizce, Marathi ve Gujarati dillerinde yayımlanmıştır.

Dainik Jagran, Hindistan'ın en büyük ve 2016 yılının ilk yarısında 3, 6 milyondan fazla gazete satıldığını bildiren, ülkedeki en büyük ikinci satan gazetelerden bir olmaktadır.⁵⁰ Bu, aynı zamanda dünyanın en çok okunan gazetelerinden biri haline getirmiştir (Dünya Gazeteler Birliği). Dainik Jagran, genellikle ülkedeki en güvenilir gazete olarak kabul edilmektedir. Gazete, Kanpur merkezli Jagran Prakashan Limited'e aittir. Gazetenin 1942'de başlatılması, Hindistan özgürlük mücadelesine denk gelmiştir.

⁵⁰ tr.history-hub.com/hindistan39da-en-populer-gazeteler-hangileridir(Erişim Tarihi: 27 Mart 2020)

Amar Ujala, Hindu dilinde basılmış bir günlük gazetedir ve 19 basımı vardır. Gazete, 2016 yılının ilk yarısında yaklaşık 2.9 milyon adetlik günlük satışa ulaşmıştır.

Amar Ujala, Hindistan'ın Hindu merkezinde, gazetede “Josh Sach ka” sloganını haklı çıkarmaya çalışan gazetecilik ile popüler. kendi görüş makaleleriyleve her zaman ulusal öneme sahip konuları işaretlemiştir.

Ayrıca kariyer, yaşam tarzı ve eğlence gibi konulara da odaklanır. Amar Ujala sadece bir gazete değil, aynı zamanda yerel kırsal ekonomiye katılmaya odaklanan ve tarım ağırlıklı bir yayın yapmaktadır.

Hindistan Times, Hindistan'da günlük olarak ana İngilizcedir. Halen dolaşımda olan, ülkedeki en eski İngilizce gazetedir.

The Times of India'nın ilk sayısı 1838'de yayınlanmış ve şu anda Hindistan'ın büyük şehirlerinde pazarlanmaktadır.

2016'nın ilk yarısında günlük olarak 2.7 milyondan fazla kopya dağıtılmış ve ülkedeki en güvenilir markalardan biri olarak kabul edilmiştir. Hindistan'ın gazeteciliği alanında demokratikleşmeyi sağlamak için insanların zaman ile ilişki kurmasını sağlamaya çalışmaktadır.⁵¹

Tablo 14- Hindistan'ın 10 Büyük Gazetesi

Gazete	Merkez	Dil	Tiraj
Dainik Bhaskar	Bhopa	Hintçe	3.812.599
Dainik Jagran	Kanpur	Hintçe	3.632.383
Amar Ujala	Noida	Hintçe	2.938.173
The Times of India	Mumbai	İngilizce	2.731.334
India	Yeni Delhi	Hintçe	2.399.086
Malayala Manorama	Kottayam	Malayalam	2.372.256
Eenadu	Haydarabad	Telugu	1.841.276
Rajasthan Patrika	Jaipur	Hintçe	1.813.756
Thanthi	Jaipur	Hintçe	1.813.756
Mathrubhum	Kozhikod	Malayalam	1.461.881

⁵¹ tr.history-hub.com/hindistan39da (Erişil Tarihi: 9.5.2020)

1.5.3 Japonya: Etkili Tirajlar

Akıllı telefonlar hayatımıza girdikten sonra, gençler gazete ve kitap okuma alışkanlığından uzaklaşarak sanal aleme alışkanlık haline getirmişlerdir. Uzmanlar da toplumun bu yarasına parmak basarak, kişilerin konuşma ve kendini ifade edememe sebebini gazete ve kitap okumamaya bağlamaktadırlar.

Oysa 127 milyonu aşkın nüfuslu Japonya'daki teknolojik üstünlüğü göz önüne alırsak, sadece en yüksek tirajlı tek bir gazetenin günlük net satışının 14 milyonu aştığını görmekteyiz. İkinci sıradakinin ise tirajı 12 milyonu aşmaktadır. Ülkede 71 milyon kişi Facebook, 51 milyon kişi Twitter, 23 milyon kişi ise Instagram kullanmaktadır.

Bu örneği 98 milyonluk nüfusa sahip Mısır ve 197 milyon nüfuslu Pakistan ile de çoğaltabileceği belirtilmektedir. Avrupa'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde günlük net satışları 1 milyon adedi aşan gazetelerin var olmasını hayretle karşılamadığımız bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 15- Dünyadaki Bazı Satış Rekortmeni Gazeteler

Gazetenin adı	Yayımlandığı ülke	Günlük net satışı
Yomiuri Shimbun	Japonya	14.067.000
The Asahi Shimbun	Japonya	12.121.000
Mainichi Shimbun	Japonya	5.587.000
Nihon Keizai Shimbun	Japonya	4.635.000
Chuninchi Shimbun	Japonya	4.512.000
El-Ahram	Mısır	900.000
Daily Jang	Pakistan	750.000

Kaynak: WAN, 2.12.2007, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

Tabloda da vurgulandığı gibi en yüksek tiraja sahip 5 Japon gazetesinin günlük net satışları 40.922.000 adet ile dudak uçurtacak bir durum yaratmaktadır. Buna ilave bilgi olarak şunu da vurgulamakta yarar olmaktadır.

Yine Japonya'nın yüksek tirajlı 21 gazetesinin günlük net satış rakamı 64.230.000 ile ülke nüfusunun yarısına eşit bulunmaktadır.⁵²

⁵² Resul Serdar Atas, En Çok Japonlar Okuyor, milligazete.com.tr/haber/802985/en-cok-japonlar-okuyor,2.12.2007, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

18 Ağustos 1895 yılında okuyucularıyla tanışan ve Türkiye'nin en büyük bölge gazetesi olarak halen Ege Bölgesi'nde yayın hayatını sürdüren Yeni Asır gazetesinin 126 yaşında, 7 Mayıs 1924 yılında okurları ile tanışan Cumhuriyet gazetesinin de 97 yaşında olduğunu düşünürsek, 25 Ocak 1879'da ilk baskısını yapan The Asahi Shimbun'un Yeni Asır'dan 16 yaş, Cumhuriyet gazetesinden de tam 45 yaş büyük olduğunu görmekteyiz.

Ülkemizde 15.485 sarı basın kartlı gazeteci varken 2013 verilerine göre Japonya'da 25.200 gazeteci görev yapmaktadır. Türkiye'deki en çok satan gazetelere baktığımızda çalışan sayısına ulaşmak mümkün olsa da bunun tam tespiti biraz farklı olmaktadır. Çünkü bünyelerinde birden çok yayın barındırdıklarından birçok emekçi, bünyedeki diğer gazetelere de yardımcı olmaktadır. Örneğin muhasebe, satış, baskı makinelerinde çalışan elemanlar gibi, politika muhabirinin aynı haberi bünyede yayınlanan diğer gazetelere de vermesi gibi.

Geçmiş yıllarda bazı gazeteler sadece İstanbul'da, basın camiasında "kaldırım baskısı" olarak ifade edilen "akşam baskısı" da yapmaktaydılar. Bu "sabah ve akşam" baskı şeklini Japonya'da birçok bölgede sürdüren gazeteler, İngilizce olarak da yayın yapmaktadır. Japoncada "okuyarak satma" anlamına gelen "Yomiuri" gazetesi 1874 yılında kurulmuş bulunmaktadır.

Adını 1603-1867 yıllarındaki elle oyulmuş kalıplarla basılan tek sayfalık gazetelerin satışında uygulanan yöntemden almıştır. 14 milyonu aşan tiraja sahip Hızlı modernleşme çabalarının bir parçası olarak ülkede çıkarılan beş yeni gazeteden biri olan gazete "The Daily Yomiuri" adıyla İngilizce olarak da çıkmaktadır.⁵³

"Sabah Güneşi Haberleri" anlamına gelen, Japonya'nın ikinci büyük gazetesi The Asahi Shimbun, 747 kişiyi istihdam etmektedir. Çalışan kişilerin gazetede ki kadem ortalaması 17 yıl olarak kayıtlarda yer almaktadır.

Çalışanların yaş ortalaması ise 41 olarak belirlenmektedir. Gazetede eleman sirkülasyonu yok denecek kadar az olarak ifade edilmektedir. Bir başka deyişle, burada çalışmaya başlayanın emekliliği, burada doldurmaktadırlar.

⁵³ <http://mediacoom.blogspot.com/2007/05/newspaper-circulation-worldwide.html>, 21.5.2007, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

Çin ise en çok satan ilk 100 gazete arasında 23 gazete ile gazete sayısı bakımından ilk sırada yer almasına rağmen, Çin gazetelerinin toplam tirajı, Japon gazetelerinin toplam tirajının neredeyse 3'te biri kadar bulunmaktadır. İlk yüze giren 23 Çin gazetesinin toplam tirajı 24 milyon rakamını geçmektedir.

Çin'den sonra, tirajları bakımından ilk yüz gazete içinde, 17 gazete ile ve bunların 18 milyonu aşan tirajlarıyla Hindistan 3'üncü sırada yer almaktadır. Yine WAN verilerine göre, 100 kişi başına 60'dan fazla net satışla dünyada kişi başına en çok gazete satılan ülke 5milyon nüfuslu Norveç gelmektedir.

Tablo 16- The Asahi Shimbun'da Çalışan Gazeteciler

Toplam çalışan sayısı	747	Oranı
Erkek	613	Yüzde 82
Kadın	134	Yüzde 18
Master dereceliler	46	Yüzde 6
Üniversite mezunları	687	Yüzde 92
Diğer çalışanlar	14	Yüzde 2
İç politikaya bakan	388	Yüzde 44
Dış politikaya bakan	134	Yüzde 18
Polis, adliye muhabirleri	134	Yüzde 18
Meslek örgütlerine üye	732	Yüzde 98

Kaynak: Worlds of Journalism⁵⁴

1.5.4 Rusya: 140 Gazete Yayımlanıyor

Bu ülke 18.7 milyon kilometrekarelik yüz ölçümü ile bütün karaların 1/8'ine hakim bulunmaktadır. Sovyetler Birliği döneminde ise 22.4 milyon kilometrekarelik yüzölçümüyle, dünya topraklarının 1/6'sına sahip haldedir. Aynı şekilde günümüzde yaklaşık 144 milyonluk nüfusuyla da, bu alanda Dünya'da 5. sırayı işgal etmektedir.

Haftalık olarak yayınlanan Argumentiy i Fakti gazetesi, 1990 senesinde, total 33 milyon adet satarak, kırılmaz bir rekora imza atmıştır. Okuyucularını, çalışanlar, işadamları, politikacılar, yöneticiler ve entelektüellerin oluşturduğu bu gazete, daha çok

⁵⁴ https://epub.ub.uni-muenchen.de/36330/1/Country_report_Japan.pdf, 17.2.2017 (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2020)

politik, pratik bilgiler, tüketiciye yönelik haberler ve ses getiren röportajlarla dikkat çekmiştir.

Moskovskiy Komsomolets, merkezi başkent Moskova'da olmakla beraber bölgelerde ve bazı eski Sovyet cumhuriyetlerinde de baskı yapmaktadır. Ağırlıklı olarak üst düzey yöneticilerin yolsuzluklarını ve rüşvet işlemlerini kovalayan gazete, popülaritesini yitirmemiştir.⁵⁵

Rossiyskaya Kurortnaja Gazeta'nın en büyük özelliği, tüm kanun ve yönetmelikleri birebir yayınlamasıdır.

Bu yayın, iktidar siyasetinden, bağımsız olmak için, özerk bir kuruluş tarafından çıkarılmakta ve denetlenmektedir. Okuyucu kitlesini yönetim kademeleri ve entelektüeller oluşturmaktadır.

Tablo 17- Rusya'da İlk Sıralarda Yer Alan Ulusal Gazeteler

GAZETELER	SÜRESİ	İLK BASIM YILI	TİRAJİ
Argumentiy i Fakti	Ulusal- Haftalık	1973	2.750.000
Moskovskiy Komsomolets	Ulusal	1919	1.215.000
Komsomolskaya Pravda	Ulusal	1925	660.000
Rossiyskaya Kurortnaja Gazeta	Ulusal	1990	639.000
Trud	Ulusal	1921	375.000
İzvestia	Ulusal- Haftalık	1917	371.000
Moskovskaya Pravda	Ulusal	1918	305.000
Vedomosti	Ulusal	1999	230.000
Novaya Gazeta	Moskova/Haftada 2	1993	171.000
Kommersant	Ulusal- Haftalık	1992	87.000
Nezavisimaya Gazeta	Ulusal	1990	70.000

Bir zamanlar Sovyet Sendikalarının ana gazetesi olan Trud, Sovyet sonrası değişikliğe giriş yapmış ve genel haberler vermeye yönelmiştir.

İzvestia gazetesi, Sovyetler Birliği zamanının en ünlü ve yaygın gazetesi olarak akıllara kazınmıştır. Bugün artık Kremlin tarafı ya da onun sözcüsü gibi kabul edilmekte ve tarafsızlığı tartışılmaktadır.

⁵⁵ dergipark.org.tr/tr/pub/susbed/issue/61824/925034 (Erişim Tarihi:29 Nisan 2020)

Rusya'da ekonomi alanında iş dünyasına yol gösterici yayınlar yapmakta iddialı olmak için yola çıkan Vedomosti, Wall Street Journal, Financial Times gibi bir yayın politikası izleme yanında, bu gazetelerle de işbirliğine girmiştir.

Novaya Gazeta, Rusya'nın en gözü pek gazetesi olarak tanınır. Kurucuları ve sahipleri arasında Sovyetler Birliği eski Devlet Başkanı Mikhail Gorbachev'in bulunması dikkat çekici olmuştur.

Üst düzey yöneticilerin yolsuzluklarının üzerine korkusuzca giden Novaya Gazeta, Rusya'nın tek araştırmacı gazeteciliği örneğini de oluşturmaktadır.

Gazetenin araştırmacı çalışanı olan Anna Politovskaya, yaptığı araştırmaları, evinin önünde kimliği meçhul kişilerce öldürülerek ödemiştir. Gazete özellikle iktidarın Kafkas, Çeçen ve bazı başka yörelerdeki uygulamalarına kaşı çıkarak da şimşekleri üzerine çekmiştir.

Kommersant, yayına başladıktan 3 yıl sonra, 1992 yılından itibaren sadece ekonomi haberlerine yönelerek, yöneticilerin ve uzmanların gazetesi olmuştur. Okuyucuları, Rusya'daki karar vericiler durumunda bulunmaktadır.⁵⁶

1.5.5 İslam Ülkelerinde Durum

Mısır'da Kahire merkezli yayımlanan ve "Piramitler" anlamına gelen El-Ahram gazetesi de dünyanın en eskileri arasında yer almaktadır. 5 Ağustos 1875 tarihinde kurulan ve 1881'den sonra günlük yayına geçen gazetenin tirajı 1937'de 50 bin, 1947'de 40 bine ulaşmıştır.

Ülkenin en saygın gazetesi olan El-Ahram, 2000 yılında ise kırdığı 2 milyonluk rekorunu içinde bulunduğumuz yıllarda da sürdürmektedir.

Mısır hükümetinin hakim ortağı olduğu El-Ahram Vakfı'nın sahibi olduğu gazete, hükümeti doğrudan eleştirmekten kaçınan ve daha çok muhalifleri eleştiren veya küçümseyen bir çizgide yayınına devam etmektedir. Ülkede gazeteci sayısı 8 bin olarak belirtilirken, bunların sadece 1.800'ünün meslek örgütlerine kayıtlı olduğu

⁵⁶ Ahmet Coşkunaydın, SSCB'nin Dağılmasından Sonraki Süreçte Rusya'daki Yazılı Basının Geçindiği Değişimler, İstanbul 2015, Syf 122-129. Jump up ^Деловой Петербург (in Russian). National Circulation Service. Retrieved 2008-01-25.[dead link], Jump up to: abcde"About Us". Izvestia. Retrieved 2008-01-25. (Erişim Tarihi: 29 Nisan 2020)

ifade edilmektedir.⁵⁷

Dünyada en yüksek tirajlı ilk yüz büyük gazeteyi 16 ülke bünyesinde barındırırken, bu ülkelerin günlük toplam gazete satışlarında da sıralama bozulmamaktadır.

İslâm ülkeleri arasında ise sadece Mısır (El-Ahram) ve Pakistan (Jang) ilk yüzde birer gazete bulundurabilmektedirler.⁵⁸

Tablo 18- Gazetelerin Net Satışları İtibarıyla Ülke Sıralamaları

SIRA	ÜLKELER	NÜFUSLAR 2018 YILI ⁹⁹	GAZETE SAYISI	GÜNLÜK NET SATIŞLARI
1	Japonya	127.323.735	21	64.230.000
2	Çin	1.414.548.510	23	24.235.000
3	Hindistan	1.352.709.900	17	18.200.000
4	ABD	326.579.900	8	9.200.000
5	İngiltere	66.040.290*	5	7.600.000
6	Güney Kore	52.259.000*	3	6.600.000
7	Almanya	82.887.000	3	5.500.000
8	Tayvan	23.344.213*	5	4.500.000
9	Rusya	143.957.832	3	4.625.000
10	Tayland	69.146.609	5	4.100.000
11	İtalya	60.890.230	2	1.299.000
12	Avusturya	8.900.230	1	1.100.00
13	Mısır	100.000.574	1	900.000
14	Fransa	65.200.000	1	783.000
15	Hollanda	17.272.990	1	753.000
16	Pakistan	202.481.272	1	750.000
***	TÜRKİYE	81.694.850	11	1.173.033

*İngiltere'nin rakamları 2017, Güney Kore ve Tayvan'ın ise 2013 yıllarına aittir. Kaynak: a.g.e. Ataş, 2.12.2007⁵⁹

⁵⁷ <https://tr.wikipedia-on-ipfs.org/wiki/El-Ahram.html>, 1.8.2017, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

⁵⁸ wikiwand.com/tr/N%C3%BCfuslar%C4%B1na_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_listesi, 11.10.2018, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

⁵⁹ mediacoom.blogspot.com/2007/05/newspaper-circulation-worldwide.html, 21.5.207, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

Maalesef bir zamanlar milyon tirajlarına ulaşan gazetelerimiz varken 2018 yılı itibarıyla Türkiye’de satış rakamına bakıldığında hiçbir gazetemiz, dünyadaki ilk 100 arasına girememiş durumdadır.⁶⁰

Basın İlan Kurumu (BİK) Genel Müdürü Cavit Erkılınç, 2022 yılı Eylül ayında İstanbul Akgün Otel’de; benim de dahil olduğum ‘yerel, bölgesel ve yaygın gazetelerin sahipleri ve temsilcileri’ ile yaptığı toplantıda şu sözleri sarf etmiştir:

“Türkiye’deki gazetelerin şu anki toplam tirajı 900 bin civarındadır.”

⁶⁰ [wikiwand.com/tr/N%C3%BCfuslar%C4%B1na_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_listesi](https://www.wikiwand.com/tr/N%C3%BCfuslar%C4%B1na_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_listesi), 11.10.2018, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYA SEKTÖRÜNDE

YAŞANAN EKONOMİK KRİZ

2.1 Okurun Gazeteden Soğuması

Madalyonun ikinci yüzünü unutmamak gerekmektedir. Özellikle yazılı basında yaşananları iyi analiz etmenin de yararı vardır.

Satışların düşmesini sadece, “Okurun alım gücü sıkıntıya girince, ilk yaptığı gazete almayı bırakmak olmuştur” düşüncesi bizleri yanlış yöne sürüklemesi muhtemeldir.

En çok duyulan ve dillere pelesenk haline gelmiş şu iki cümlemin yanlış olduğunu vurgulamak gerekmektedir: “Okunacak gazete var mı?”, ikincisi de “Ben haberleri internetten takip ediyorum.”

Aslında bu sözlerin sahiplerini, okuma alışkanlığını kaybetmiş ya da hiç olmamışların kurtuluş çareleri olarak algılamak, tespiti kolay yapılan “sorudan kaçamak yolla kurtulmak düşüncesi olduğu bilinen bir gerçektir.

Yarışma programlarında başkentimizin neresi olduğu konusundaki soruya yanıt vermekte zorlanan kalabalık bir toplum olduğumuz unutulmamalıdır. Ama asıl sebebin, ulusal ya da yerel olduğuna bakılmaksızın basının ayağına kurşun sıktığı ve istemeden de olsa ‘okuru gazeteden soğutma’ şekli göz ardı edilmemelidir.

“Böyle bir şey olur mu?” demeyin. Konya’da basın literatürüne geçecek yeni bir olay yaşanmıştır. 14 yerel gazeteden 13’ü aynı birinci sayfa ile çıkmıştır. Gazeteler kendilerini ‘reklam’ diye savunurken, bir zorunluluk olan uyarı ibaresinin yer almaması dikkat çekmiştir. İşte, hal böyle olunca ister ulusal olsun, ister yerel olsun okurların medyadan daha da uzaklaşması normal değil midir?⁶¹

Öte yandan gazetelerin ilk sayfasında yer alan diğer haberlerin de aynı olması dikkat çekmiştir. Sadece yayın hayatında 69. yılına giren Yeni Meram Gazetesi’nin ‘normal’ yayın politikasını sürdürdüğü gözlenmiştir.

⁶¹ Gazetelerin aynı manşetlerle yayımlandığı tarih: 22 Mart 2019 cuma günüdür.

Konya Gazeteciler Cemiyeti Başkanı, kentte yayın yapan gazetelerin aynı manşetle çıkmasını yerel medyanın reklam geliri ihtiyacına dayandırarak konuyu şu sözlerle değerlendirmiştir:

“Gazetecilik mesleği açısından bakacak olursak, elbette doğru değil. Ancak içinde bulunduğumuz ekonomik sıkıntıyı düşünecek olursak yapacak bir şey de yok. Bu noktada parayı vererek yaptıran birisinin istediği, etik kurallar çerçevesinde uygunsa yani yapacak bir şey yok. Maalesef böyle bir noktadayız.”⁶²

2.1.1 Aynı 'Güzelleme' İmzalar Farklı

Medya kurumları, haberleri bünyelerindeki muhabirlerden edindikleri gibi, kurumsallaşmış haber ajanslarına da abone olarak gündemlerini güçlü hale getirmek durumundadırlar. Ajans haberleri kullanılırken de (genellikle) mahreci (çıkış yeri, bilginin kaynağı) belirtmek gazeteciliğin etik kurallarından sayılmaktadır. Meslek etiği yani meslek ahlakı olarak, bir ajanstan alınan habere kurum muhabirlerinin isminin konulması yaşanmış bir durum değildir. Bir başka açıdan bakılırsa, eğer ajans isminin verilmesi istenmiyorsa kullanılmaz. Eğer bir muhabir ismi yazılırsa, bu açık bir intihal/çalma durumudur ve böyle bir olay gerçekleşirse önce ajans tepki gösterir, sonra da meslektaşları arasında alay konusu olarak bir nevi 'aşağılanır'.

Resim 3- Gazetelerdeki Ortak Başlıklar

⁶² <https://www.gercekgundem.com/medya/80045/13-gazete-ayni-birinci-sayfa-ile-cikti>

Medya Ombudsmanı duayen gazeteci Faruk Bildirici⁶³ de 10 Ocak 2021 tarihinde Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün pandemi döneminde uygulamaya koyduğu "Web Tapu" uygulaması haberini örnek göstermiştir. Bu haberin aynı gün 6 farklı gazetede, aynı başlıklarla ve farklı imzalarla yayımlanmasını örnek göstererek eleştirilerde bulunmuştur.

Yazısının başında, zaman zaman sekiz-on gazetenin ilk sayfasında ortak başlıklar görmeye alışıldığını örneklerle açıklayan Bildirici, nadiren görülen bu durumun analizini 11 Ocak 2021'de blog yazısında şöyle yapmıştır:

İÇERİK AYNİ, İMZALAR FARKLI

"Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün pandemi döneminde uygulamaya koyduğu 'Web Tapu' uygulaması aynı gün yedi gazetede birden haber olmuştu. Ne olduda tapuların internetten alınabilmesi aynı gün yedi gazetede yayımlandı? Özel bir gün müydü? Hayır. Bir tören, toplantı vb. mi düzenlendi?"

Hayır. Durup dururken yedisi birden aynı gün, aynı haberi yapmıştı ama belirgin bir neden görünmüyordu.

Sabah, '1.3 milyon kişi evden çıkmadan konut aldı', Posta, '1.3 milyon kişi tapuya gitmeden alım satım yaptı', Hürriyet, 'Evi internetten aldık', Akşam 'Tapuya gitmeden evi, arsayı internetten sattık', Türkiye 'Tapuda 2,2 milyon uzaktan işlem', Milliyet 'Tapu işlemleri online yapıldı' ve Yeni Şafak ise 'Web Tapu'dan satışa pandemi damgası' başlıklarını uygun bulmuştu bu habere.

İşin ilginç, bazı cümlelerdeki farklılıkları ve kısaltmaları saymazsak altı gazetede Mart 2020 tarihinden yılbaşına kadar olan dönemde Web Tapu'da yapılan işlem sayısı ile ilgili haberler hemen hemen aynıydı.

İçerikleri tamamen aynı olmasına rağmen haber, Hürriyet'te, Sabah'ta, Posta'da, Türkiye'de, Akşam'da muhabirlerin imzasını taşıyordu. Milliyet'te 'Ekonomi Servisi' mahreci konulmuştu; Yeni Şafak'ın haberi ise imzasızdı.

⁶³ 1956 Gaziantep Nizip doğumlu Faruk Bildirici, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'ni bitirdi. Gazeteciliğe, 1980'de Cumhuriyet'te başladı. Sabah, Hürriyet gazetelerinde çalıştı. Gerçek yaşam öyküleri TC dizileri oldu. TV 8'de programlar yaptı. Üniversitelerde dersler verdi. 2010-2019 arası Hürriyet gazetesinin Okur Temsilciliği (Ombudsman) görevini yürüttü. Daha sonra "Medya ombudsmanı" olarak farukbildirici.com adresindeki kendi blogunda medya eleştirileri yazıyor. İki kız babası olan Bildirici'nin 9 kitabı bulunuyor.

Haberlere muhabir imzası konulması ‘özel haber’ olduğunu gösterir. Fakat bu haberler birbirinin aynı. Hatta metnin kökeni aynı elden çıkmış gibi. Hangi kaynaktan alındığını anlamak için haberleri tek tek taradım. Hürriyet, Sabah, Posta, Türkiye,

Akşam ve Milliyet gazetelerinin haberlerinde bu bilgilerin nereden alındığına iliskintek bir sözcük bile yoktu. Kaynak göstermemişlerdi!

Bu kadar gazetecinin aynı gün, aynı bilgilerle aynı haberi yazmalarının tek açıklaması olabilir: Bir yerlerden bülten gönderilmiş olması. Muhtemelen Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ya da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bülten göndermiştir; gazeteciler de bültenin üzerinde biraz oynayıp, orasını burasını düzeltip sorgulamaya, araştırmaya gerek görmeden “özel haber” gibi yayımlamışlardır!

Ancak kaynağını ve bülten olduğunu belirtmeden haber yazmak gazetecilik açısından yanlış. Haberin temel unsurlarının eksik olması bir yana, okuru kandırmak anlamına gelir.

YENİ ŞAFAK DA AA MAHRECİNİ KOYMAMIŞ

Bir tek Yeni Şafak gazetesinde Tapu Kadastro Genel Müdürü ile konuşulduğu belirtiliyordu. Yeni Şafak’ın haberinde altı gazeteye göre farklılıklar vardı.

Ama Yeni Şafak’ın haberinde de gazetecilik açısından önemli bir eksik vardı: Cümleler, ‘söyledi, belirtti, bildirdi, kaydetti’ diye noktalanıyordu. Fakat Genel Müdür Adlı ile kim konuşmuştu? Kime söylemişti bu sözleri? Nerede söylemişti? Bu konuda bilgi yoktu haberde. Genel Müdür’ün bu sözleri nerede söylediğini anlamak için interneti taradım. Tahmin edileceği gibi, Yeni Şafak gazetesini, haberi Anadolu Ajansı’ndan (AA) almıştı! Genel Müdür Adlı, AA muhabirinin sorularını yanıtlamış ve AA da bu söyleşiyi ‘Web Tapu’dan yapılan satışlar Kovid-19 salgını döneminde 4 kattan fazla arttı’ başlığıyla servise koymuştu.

Yeni Şafak gazetesinin haberine AA mahreci bile koymaması emeğe saygısızlık. Hem de haber yazım kurallarına aykırı. Genel Müdür’ün nerede, kiminle konuştuğu eksik kalıyor haberde.

GAZETECİLİK KURALLARINA AYKIRI

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü’nün ‘Web Tapu’ uygulamasına güzelleme

niteliğindeki haberleri örnek verdim ama aslına bakılırsa yaygın medya hemen her gün çok sayıda bu tip “ortak haber” yayımlamakla kalmıyor; eksik bilgilerle oluşturulmuş ve gazetecilik kurallarına aykırı yazılmış haberler sunuyor okurlarına.

Alıntı verilmemesi, şirketler ve bakanlıklardan gelen halkla ilişkiler bültenlerinin özel haber gibi sunulması, mahreç gösterilmemesi artık olağan ‘gazetecilik’ faaliyeti haline gelmiş durumda. Bir kez daha tekrarlayayım, yanlışların yaygınlaşması yapılanın doğru olduğunu göstermez.”⁶⁴

2.1.2 Basına Güven Azaldı

Medya haberciliğine güven dünya genelinde azalmayı sürdürmektedir.

Oxford Üniversitesi Reuters Gazetecilik Çalışmaları Enstitüsü’nün 2020 yılı Dijital Haber Raporu’nda 5 kıtadan 40 ayrı ülkede 80 binden fazla kişinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırma, koronavirüs krizinin sadece insan sağlığını değil haber kaynaklarını da etkilediğine işaret edilmiştir.

Araştırmaya göre akıllı telefon ve internet ortamlarının kullanımı diğer haber kaynaklarını domine etmeye başlarken, kriz nedeniyle uzun vadede daha dijital, daha mobil ve sosyal platformların hakim olduğu bir medya dünyasına doğru köklü bir değişim yaşanmıştır.

Bununla birlikte raporda, insanların habere ulaşmada hissettiği iki endişenin de altı çizilmektedir. 1- Güven eksikliği, 2- Yanıltıcı bilgi.

Salgının başlaması ile birlikte küresel anlamda anketin yapıldığı tarihten beri hiç görülmemiş bir güven azalışı gözlemlenmektedir. 2019’a göre ülkelerdeki güven ortalaması yüzde 4 civarında düşerek yüzde 38’e gerilemiştir.

Aralarında ülkemizin de bulunduğu ankete katılan sadece 6 ülkede güven yüzde 50 seviyesinin üzerine ancak çıkabilmiştir. Türkiye, Finlandiya ve Portekiz’in ardından yüzde 55 ile haberlere en fazla güvenen ikinci ülke olarak belirlenmiştir. Bu oran Fransa, Tayvan ve Güney Kore’de yüzde 20 seviyesine inmiştir.

Anket sonuçları bunu, toplumların medyaya daha az güvenmesinin nedenini kötü habercilikten çok ülkelerinin kurumlarına duydukları memnuniyetsizliğe bağlı olduğunu göstermektedir.

⁶⁴ farukbildirici.com/alti-gazetede-ayni-haber-ayni-guzelleme-ama-imzalar-farkli/ (Erişim Tarihi: 11.1.2021)

Çalışma, Türkiye'de haber kaynakları açısından her ne kadar internet haberciliği kullanımının hızla arttığına dikkat çekse de televizyonun en önemli haber kaynağı olmayı sürdürdüğünü işaret etmektedir. Uluslararası verilerle karşılaştırıldığında yazılı basının da gerilemekle birlikte hala başvurulacak kaynaklarda önde olduğuna yer verilmektedir. İnternetteki haber kirliliği de ayrıca bir düşünce konusu olmaktadır. 40 ülkeden rapora katılanların yüzde 56'sı internetteki yanlış ve yanıltıcı haberlerin endişe verici olduğunu düşünmektedir. Bu endişenin dünyanın güney yarım küresinde daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin Brezilya'da bu oran yüzde 84, Kenya'da ise yüzde 76 düzeyinde bulunmaktadır. Türkiye'de de oldukça yüksek olan bu oran yüzde 60'a tekabül etmektedir. Bu seviyenin en düşük olduğu ülkelerin başında, iç politikalarında kutuplaşmanın seyrek görüldüğü Hollanda, Almanya ve Danimarka gelmektedir.⁶⁵

2.2 Krizin Başlangıcı

1. DIGITURK- Digiturk'ü satın alan Katarlı şirket beIN Media Group'ta 2018 Kasım ayından bu yana geçen beş aylık süreçte maaşları ödeme krizi yaşandığı açıklanmaktadır. beIN bünyesindeki altındaki kanalların yüzü olan onlarca sunucuya ödemeleri 3 aydır yapılmadı ve kuaför, makyaj ekiplerine malzemeler alınmadı. Bu ünlü isimler arasında Digiturk kanallarında program yapan Ayhan Sicimoğlu'na (daha sonra başka bir TV kanalına geçti) da bir süredir para verilememiştir. Dışarıdan kiralanan stüdyoların dahi ücretinin ödenmediği belirtilmiştir.

2. DÜNYA- Gazetede çalışanlar 2018 Ağustos ayı itibarıyla 5 aydır maaş alamamıştır. Gazetenin genel yayın yönetmeninin eylül ayında görevinden ayrıldığı, yönetimin ısrarıyla daha sonra yenisidengörevine döndüğü kulislere yansımıştır. Dünya gazetesine 1987'de başlayan ve o yıllarda gazetenin Dış Haberler Servisi'nde çalışan genel yayın yönetmeni, 2008'den bu yana 11 yıldır yürüttüğü Genel Yayın Yönetmenliği görevinden 21 Şubat 2019 itibarıyla dönmek üzere ayrılmıştır. Medyatava'ya konuşan ve gazete yönetimiyle karşılıklı anlaşarak bu kararın alındığını belirten yönetmenin künyeden çıkarıldığı, yazılarının internet sitesinden de kaldırıldığı dikkatlerden kaçmamıştır. Ayrılık haberiyle birlikte gazete koridorlarından önemli bir iddia da gündeme gelmiştir. Yakın bir tarihte Dünya gazetesinin büro şefleriyle de yollar ayrılacağı söylenmektedir. Hatta bu ayrılıkların çalışanların büyük bir bölümünün toplu istifasıyla sonuçlanacağı da söylentiler arasında yer almaktadır. İddiaya göre çalışanlar, yeni bir ekonomi gazetesi çıkarmışlardır.

⁶⁵ euronews.com/2020/06/16/arast-rma-dunyada-medyaya-guven-azal-yor-turkiye-de-habere-ulasmada-televizyon-ilk-s-rada (Erişim Tarihi: 9.2.2021)

Ancak 2019'un aralık ayında gazetede çok farklı bir değişim yaşanmıştır. Dünya gazetesi yeniden merhaba dendikten sonra şu açıklama yapılmıştır: *“Çalışanlar olarak kıdem tazminatını sermaye yaptık, okurlarımız için yeniden yola çıktık.”* Dünya gazetesi, 4 Aralık 2019 Çarşamba günü ilk sayfasında yenilendiğini duyurmuştur.⁶⁶

3. TRT-AA- Devlet adına çalışmalarını sürdüren bu iki dev grupta 2019 yılına girerken 2017 yılının ağustos ayı itibariyle yapılan uygulama, çalışanları tedirgin etmektedir. Emekliliğine aylar olarak az kalan kişilere yapılan teklifte, “emekliliğinizi isteyin sizi daha az maaşla tekrar geri alalım” teklifinin yapıldığı kulislere yayılmaktadır. Bu kişilerin maaşlarının 14 bin lira ve üzeri olduğuna dikkat çekilerek, yeni işe giriş ücretlerinin, konuma göre 3-5 bin lira arasında olacağı belirtilmiştir. Amacın yeni eleman almak değil, sayısal olarak şişen kadronun azaltılması olarak ifade edilmektedir. Ancak, bu teklifi kabul edenlerden çoğunun, geri alınmadığı bilinmektedir.

4. İSTİKLAL- 40 yıldan fazladır yayın hayatında olan gazete, kağıt fiyatlarındaki hızlı artıştan ekonomik olarak etkilenmiştir. 1 Aralık 2018 tarihi itibariyle, BİK'den izin alarak 16 olan sayfa sayısını 8'e indirmiş, bünyesinde kadrolu ve telifli olarak çalıştırdığı 6 elemanı da işten çıkarmak durumunda kalmıştır.

5. TMC- Bir İstanbul Masalı, Aliye, Binbir Gece, Bıçak Sırtı, Canım Annem gibi birçok yerli dizinin yapımcılığını üstlenen Turkish Media Corporation, bilinen ismiyle TMC Film, Bir Deli Rüzgar dizisinin set çalışanlarına 2018 Ağustos ayı itibariyle 5 aydır maaşlarını verememiştir. 30 yıllık bir geçmişi olan TMC Film, bir başka dizi olan "Nefes Nefese" de de çalışanların ödemeleri yapılamamıştır. Dizinin Yapım Koordinatörü Cem Bağlar 5 aydır maaş veremediklerini doğrulayarak, “Açık bir kriz var piyasada, tüm sektörlerde var tabii, ama bizim sektörde bu durum biraz daha fazla yaşanıyor” denilmektedir.⁶⁷

6. BİZİM GAZETE- TGC'nin sahibi olduğu ve 23 yıldır yayın hayatını sürdürdüğü Bizim Gazete, aylardır yaşanan maddi kriz yüzünden 18 Haziran 2018 tarihinde el değiştirmiştir. Devir esnasında birçok kişinin gazeteyle ilişkisi kesilmiştir. Yeni sahip de gazetenin adını “İttifak” olarak değiştirmiştir. İttifak da dar bir kadro ile yeni adresinde günlük olarak çıkmaya devam etmektedir.

⁶⁶ cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/1706094/dunya-gazetesi-yeniden-merhaba-dedi-calisanlar-olarak-kidem-tazminatini.html(Erişim Tarihi: 9.2.2021

⁶⁷ televizyongazetesi.com/aliye-binbir-gece-bir-istanbul-masali-dizilerinin-yapimcisi-zor-durumda/1073829, www.isbul.net/is-rehberi/makaleler/medya-sektorunde-kac-kisi-calisiyor (Erişim Tarihi: 9.2.2021

7. YENİŞAFAK/GZT.COM- Hükümete yakın Yeni Şafak gazetesini ve TVNET'i bünyesinde barındıran Albayrak Medya Grubu, düğmeye basmış ve yenisafak.com.tr'de ve iştiraki gzt.com'da dijital seksiyondan 22 kişi işten çıkarmıştır. Gazeteye de sıçrayan işten çıkarma dalgasının 8 kişiyi işsiz bıraktığı ifade edilirken, işten çıkarmaların önümüzdeki günlerde de süreceği belirtilmiştir.⁶⁸

8. TV'LERDEN ZORUNLU ARA- Flash TV, Lifetime TV, Barış TV, TarımTürk TV gibi izleyicileriyle uydu yayınlarıyla ulaşan birçok kanal, yayın hayatına zorunlu ara vermiştir.

9. YURT- 2015 yılından bu yana gazete çalışanları maaş alamama sıkıntısı yaşanmıştır. Bu durum, greve bile giden çalışanların en kısa zamanda iş değiştirdiği gerçeğini göstermektedir. Zaman içinde, gazete yönetimi tarafından da birçok gazeteci ile yollar ayrılmıştır. 2017 yılında da aynı şekilde yaşanan kriz için, şu sözler basın camiasını şoka sokmuştur. Çalışanların ulaşmayı denedikleri genel yayın müdürü, konuya umursamaz bir yaklaşım sergilerken, muhasebe müdürü ise alınamayan maaşlar ve verilmeyen tazminatlar konusunda, alaycı tutumunu şu sözlerle dile getirmiştir: "Mahkemeler ne için var?" Krizden bir türlü kurtulamayan ve 17.12.2018 itibarıyla gazetede yaşanan son durum ise şu sözlerle yaşanmaktadır: "30 kadar çalışan bulunuyor. 2 ay kadar maaş alınamıyor. Sonra 1 aylık veriliyor. Bu durum periyodik bir hal almış durumda. Sonra 2 ay daha verilemiyor ve tekrar 1 aylık. Böylece çalışanların gazeteden alacakları hem sürüyor, hem de sürekli artıyor."

2.2.1 Dergiler ve Gazeteler Kapandı

1. ARKA KAPAK- Aylık kültür-sanat ve kitap dergisi Arka Kapak 2018 Eylül ayı 36'ncı sayısında yayın hayatına son vermiştir. Derginin resmi sosyal medya hesaplarından yapılan açıklamada 'ekonomik şartlar' gerekçe gösterilmiştir.

2. TURKUVAZ MEDYA- 2018 Aralık ayı itibarıyla Turkuvaz Medya Grubu çatısı altında yayınlanan "Bebeğim ve Biz" dergisi krize boyun eğerek yayın hayatına son vermiştir. Ayrıca aynı dergi grubundan aylık olarak çıkan Esquire ve House Beautiful dergilerinin de 3 ayda bir yayınlanmasına karar verilmiştir.

⁶⁸ medyaradar.com/yeni-safakta-buyuk-kiyim-30-gazeteci-isten-cikartildi-medyaradarozel-haberi-2001461(Erişim Tarihi: 9.2.2021)

3. GÜNCEL HUKUK DERGİSİ- Doğan Yayın Holding, 2019 yılı başında 15 yıllık dergiyi kapattı. Düzenli şekilde yayımlanan Güncel Hukuk Dergisi, 175'inci sayısı ile okurlarına veda edeceğini duyurmuştur. Yayın Yönetmeni Prof. Dr.Köksal Bayraktar, Ocak 2004'ten beri yayınlanan derginin 175. sayısı ile birlikte yayın hayatına veda ettiğini açıklamıştır.⁶⁹

Resim 4- Habertürk ve Vatan Gazetelerinin Veda Sayıları

4. RESMİ GAZETE- 5 Kasım 2018'de 98 yıllık Resmi Gazete'nin baskısına son verilmiştir. Yayına sadece dijital ortamda devam edileceği kararı alınan gazetenin hazırlanıp, basıldığı Başbakanlık Basımevi Döner Sermaye İşletmesi de Ağustos 2018 itibarıyla KHK ile kapatılmıştır. 8 bin civarında basılan gazetenin son aylarda 2 binlere kadar düştüğü belirtilmektedir.

5. HABERTÜRK- 5 Temmuz 2018'de yayın hayatını 9 yıldır sürdüren Habertürk gazetesi yayın hayatını bitirdi ve yoluna internet medyası üzerinden devam etme kararı almıştır.

⁶⁹ medyaradar.com/dogan-yayin-grubunda-flas-gelisme-15-yillik-dergi-yayin-hayatina-veda-etti-haberi-20022033.1.2019(Erişim Tarihi: 9.2.2021)

6. VATAN- Son olarak 31 Ekim 2018'de 16 yaşındaki Vatan gazetesi kepenklerini bir daha açılmamak üzere kapatmıştır.

7. AMK- Yayın dünyasına 9 Haziran 2012 tarihinde başlayan ve Sözcü Grubu'nun çıkardığı AMK Spor (Açık Mert Korkusuz) gazetesi, 4 Ocak 2019 itibarıyla son sayısını çıkarmıştır.⁷⁰ Gazetenin yöneticileri, artık sadece sosyal medyada yer alacaklarını duyurmuştur. İlginç olan ise internet sitesinde 4 Ocak 2019 cuma tarihinde, logonun yanında tarihi 5 Ocak 2019 Cuma şeklinde yazmaktadır. Sitedeki başlıkları da şöyle olmuştur: *"Demişler ki, kral öldü inanmayın. AçıkMertKorkusuz şeklinde yola devam. Sanmasınlar yıkıldık, sanmasınlar diz çöktük, artık sadece buradayız, yılmadan, alayına spor gazetesi AMK."*⁷¹

8. AKŞAM LIFE- Bünyesinde Star, Akşam ve Güneş gazeteleriyle 24 TV ve 360 TV'yi barındıran TürkMedya'da yerel seçimler sonrasında başlayan kriz etkini göstermiştir. Bir süredir ilan gelirleri düştüğü için grupta yaşanan tenkisin ardından bu kez bir kapatma haberi gelmiştir. Uzun zamandır yeterli reklam alamadığı için ekonomik anlamda sıkıntılar yaşayan Akşam gazetesi, aldığı karar doğrultusunda 'Akşam Life' ekinin yayını durdurmuştur. Barış Kocaoğlu yönetiminde her cuma günü çıkan 'Akşam Life' eki 29 Ağustos 2019 Perşembe günü itibarıyla yayın hayatına son vermiştir. Gerekçe, "2019'da İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin (İBB) başına Ekrem İmamoğlu'nun geçmesiyle reklam gelirlerinin önemli bir bölümünün kaybedilmesi" olduğu iddia edilmektedir.

9. STAR ve GÜNEŞ- Yerel seçimler ardından ciddi bir ekonomik sıkıntıya giren hükümete yakın medyada yılın son günü önemli bir gelişme yaşanmıştır. Bir süredir kapanacağı söylenen Star ve Güneş gazetelerinin durumu kesinleşmiştir. Gazete yönetimi çalışanlara gazetelerin 31 Aralık 2019 Salı günü itibarıyla kapandığını tebliğ etmiştir. Star Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Nuh Albayrak T24'e yaptığı açıklamada, Star gazetesinin basımın durdurulduğunu, Güneş gazetesinin ise Akşam gazetesinin içinde 4 sayfalık ek olarak yayın hayatına devam edeceğini vurgulamaktadır.

⁷⁰ medyaradar.com/medyaradardan-gece-bombasi-hangi-gazete-kapanma-karari-aldi-haberi-2002200, 3.1.2019 (Erişim Tarihi: 9.2.2021)

⁷¹ kralspor.ensonhaber.com/amk-gazetesi-kapandi-2019-01-04.html, 4.1.2019 (Erişim Tarihi: 9.2.2021)

Resim 5- Ortadoğu'nun Son Baskısı

10. ORTADOĞU-

Adı 1972 yılında MHP'nin kurucusu Alparslan Türkeş tarafından konulan Ortadoğu gazetesi 48 yıllık yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır. MHP'nin desteğini çekmesinin ardından zor günler geçiren, neredeyse yarım asırlık gazete yayın hayatına, 17 Şubat 2020 itibariyle noktayı koymuştur. Gazete yayın hayatına MHP'ye sitem dolu sözlerle veda etmiştir.

'Son Baskı'

manşetiyle çıkan gazete, *"Bize ihanet edenlerin sonunun da çok uzun olmayacağını görüyor ve biliyoruz"* cümleleriyle sitemkar bir şekilde sektörden çekilmiştir. 'Son baskı' manşetiyle çıkan gazetenin birinci sayfasında şu ifadeler kullanılmaktadır:

"Her kuruluş; tıpkı insan gibi yaşar ve hayatı sona erer. Gazeteniz ORTADOĞU da 48 yıllık hayatına bugün son veriyor. Basın ağacından altın bir yaprak daha düştüğü için üzüntülüüz. Ancak, bize ihanet edenlerin sonunun da çok uzun olmayacağını görüyor ve biliyoruz. 48 yıldır bize destek veren tüm okurlarımıza şükranlarımızı sunuyoruz. Yarım asra yakındır yolu bu gazeteden geçenlere de teşekkür ediyoruz. Sağlıcakla kalın..."

11 ŞOK GAZETESİ- 21 Şubat 2022 Pazartesi günü 21 yıllık basılı yayın hayatına veda etti. Haber, gazetenin son sayısında 'Veda ve teşekkür' başlığıyla verilerek şöyle denildi: "21 yıl boyunca halkı tutan korkusuz ve cesur haberleriyle yayın yapan ŞOK Gazetesi, yarından itibaren yayın hayatına son veriyor. Bundan böyle www.sokgazetesi.com.tr'de birlikteyiz. Teveccühünüz için sonsuz teşekkürler..."

Bir duayen gazeteci, ŞOK'un vedasına atıfta bulunduğu yazısında şöyle demiştir: "Ne yazık ki gazeteler çağımızın utancı olarak teker teker ölmekte... Onlar

da sevilir, her gün aranırdı.”⁷²

2.2.2 Kapanma Sebepleri

Türkiye’de son dönemde basılı yayın hayatına son veren gazetelerin sayısı artmaktadır. Son dönemde gazetelerin kapanmasının en önemli nedenlerinden biri olarak dövizde yaşanan dalgalanmanın etkisiyle yükselen kağıt fiyatları gösterilmektedir.

Konu hakkında 3 Kasım 2018 tarihinde bilgilendirmede bulunan Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başkanı yeni yayınların ve haberleri internetten okumanın bu durumda etkisi olduğunu söyleyerek, Türkiye’de koşulların daha farklı olduğunu belirtmektedir. Türkiye’de iktidarların gazeteler üzerinde baskısı olduğunu vurgulayan Başkan, *“Siz eleştirel gazetecilik yapmazsanız, iş bülteni gibi gazete çıkarırsanız o gazete satmaz. Burada ihmal edilen gazeteciliğe verilen değerdir. Sadece günümüz değil önceki iktidarlarda döneminde de bu böyleydi. İş böyle olunca gazetelerin bir anlamı kalmıyor. İnsanlar ‘alıp da ne yapacağım?’ noktasına geliyor. İş adamları gazete çıkarıyor”* açıklamasında bulunmuştur.

Medya sektöründe çığ gibi büyüyen bir işsizlik olduğunu söyleyen Cemiyet Başkanı, *“Durum kötü görünüyor. Yarın için ne olur bilemiyoruz. Kimseden talimat almadan gazetecilik yapılması gerekiyor. Bu yapılabilir. Avrupa’da örnekleri var. Umudumuzu kesmiyoruz”* ifadelerini kullanmaktadır. Gazetelerin kapanmasında kağıt fiyatlarının da etkili olduğunu belirten Başkan, *“Kağıdı dışarıdan alıyoruz. Dolar yükselince maliyetler artıyor. Kağıt önemli bir sorun. Maliyetler artınca da gazeteler kapanıyor. Çünkü sahipleri iş adamı. Kar yapmayınca kapatıyorlar. Kağıt üretiminde dışarıya bağımlı olduğumuz sürece bu durum devam edecek”* demektedir.

“PATRON MANTIĞIYLA KÂR ETMEYEN YER KAPANIR”

Türkiye Gazeteciler Sendikası Başkanı da Türkiye’de medya sektörü uzun süredir küçülmeye gittiğini söyleyerek, *“Çünkü gazeteler artık kâr etmiyor. Eskisi gibi gazeteci kökenli patronlar yok gazetelerde. Büyük holdinglerin patronları gazetelerin başında. Patron mantığıyla da kâr etmeyen yer kapanır”* açıklamasında bulunmuştur.⁷³

⁷² nedio.com/haber/sok-gazetesi-21-yillik-basili-yayin-hayatina-son-verdi-1050023
(Erişim Tarihi: 9.2.2021)

⁷³ sozcu.com.tr/2018/ekonomi/gazeteler-neden-birer-birer-kapaniyor-2715864/
(Erişim Tarihi: 9.2.2021)

Özellikle son zamanlarda yaşanan kriz ortamıyla kağıt maliyetlerinin çok arttığını söyleyen TGS Başkanı, *“Türkiye maalesef kendi kağıdını üretemiyor. Dışarıdan dövizle alıyoruz. Maliyetler iki katına çıktı. Zaten kar edemeyen gazeteler de tek tek kapandı. Kar etmiyorsa patron kapatır. Günümüzde gazeteciliğin de tartışılması gerekiyor. Bir gazete kapandığında bunun iki mağduru oluyor. Birincisi o kurumda çalışanlar, gazeteciler. İkincisi ise halk. Halkın haber alma hakkı da kısıtlanıyor. Tek taraflı, tek yanlı haberler de maalesef okunmuyor”* ifadelerini kullanmıştır.⁷⁴

İLK TEPKİ DUAYEN GAZETECİDEN GELMİŞTİR

Bir gazete müdürünün, ‘haberini getir, telifini al’ çağrısı sert bir karşılık buldu. Tecrübeli gazeteci Bengüç Özerdem⁷⁵ sosyal medya hesabından, müdürün çağrısına oldukça sert sözlerle karşı çıkmıştır. Özerdem sosyal medya paylaşımında şunları yazmıştır:

“Telifli Gazeteciler aranıyormuş... ‘Haber yapın yayınlayalım’ diyorlar...Biz kelle koltukta gazetecilik yapanlar...Çok acı çektik. Duydunuz mu? Bizler işsiz kaldık, tazminatlarımızı alamadık, mahkeme kapılarında süründük, hapislere atıldık... Artık uyandık... VİSKİNİZE BUZ, YELKENİNİZE RÜZGAR OLMAYACAĞIZ... Gerçek muhabirler, gazeteciler bütün zorluklara alıştı... Bu ara ben ve benim gibiler, ne istiyor yazayım... Telifi boş ver... YÜREKLİ genel yayın yönetmenini, patron arıyoruz... İşte o zaman ücretsiz bile, ölümüne haber yaparız.”

KAPANINMALARI MERAK KONUSU OLDU

Buna göre ya Star ve Güneş gazetelerinin 204 bin okuru/tirajı hiç olmamıştır ya Türkiye’de 204 bin insan gazete okumayı bırakmıştır ya da yüksek reklam ücreti alabilmek için olmayan tirajlar olmuş gibi gösterilmiştir.

Kapanan Star ve Güneş gazetelerinin okurlarına ne olduğu da merak konusu olmuştur. 23-29 Aralık 2019 tarihli haftalık tirajlarda Güneş gazetesinin 102 bin 323, Star gazetesinin ise 101 bin 116 sattığı görülmektedir.

⁷⁴ sozcu.com.tr/2018/ekonomi/gazeteler-neden-birer-birer-kapaniyor-2715864 (Erişim Tarihi: 29.2.2020)

⁷⁵ 30 yılı aşkın aktif gazetecilik yapan Bengüç Özerdem meslek hayatına İzmir Yeni Asır’da başladı. Sabah gazetesinde savaş muhabirliği, istihbarat şefliği yaptı. Yaşına yetişen tüm savaşlarda görev alan Özerdem, Sabah Gazetesinden emekli olduktan sonra yurt dışına fotoğraf servisi yapan ABC Ajansın Genel Müdürü olarak çalıştı. Ayrıca televizyonlarda Macera Adamı, Şimdi Konuşmak Lazım, Ne Olacak Bu Ülkenin Hali ve Baskın adıyla programların yapımcılığını üstlendi. Bizi Siz Delirttiniz, Bir Celladın Anıları ve Bering Boğazi geçişini anlatan kitapları bulunuyor.

31 Aralık tarihinde Star ve Güneş gazeteleri “elveda” diyerek basılı yayına son vermiştir.⁷⁶ Star ve Güneş gazetelerinin yaklaşık 204 bin okuruna ne olduğu ise merak konusu olmuştur. 2020’nin ilk haftasında 204 bin okurun hangi basılı gazeteyi almaya başlayacağı takip edilmiştir.

Sonuçta, aynı yayın grubunun gazetesi olan Akşam’ın 30 Aralık 5 Ocak tarihli tirajındaki yükselme sadece 6 bin 105 olarak görülmektedir. Buna karşın benzer yayınları yapan Sabah gazetesinin tirajı 6 bin artarken, Takvimin tirajı 8 bin, Yeni Şafak’ın tirajı ise 300 adet kadar artmıştır.

Öyle ki benzer yayın politikasını güden Türkiye ve Yeni Akit gazetelerinin tirajları düşmüştür. Diğer yayın organlarında da yüz binleri bulan bir artış olmamıştır. Bu durumda ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Ya Star ve Güneş gazetelerinin 204 bin okuru/tirajı hiç olmamıştır ya Türkiye’de 204 bin insan gazete okumayı bırakmıştır ya da yüksek reklam ücreti alabilmek için olmayan tirajlar olmuş gibi gösterilmiştir.

2.2.3 Kapanan TV Kanalları

1. KRAL TV- 1994 yılında yayına başlayan ve Doğuş Yayın Grubu’nun bünyesinde bulunan Türkiye’nin ilk video müzik kanalının da ekranı kararmaktadır. Kral TV, 1 Şubat 2019 tarihinden itibaren sadece internet üzerinden yayını sürdürme kararı almıştır. Kral TV’den yapılan açıklamada Kral Mobil Uygulaması, Apple TV Kral Uygulaması, Kral Müzik YouTube Kanalı ve Smart TV üzerinden yayınlarına devam edeceğini duyurulmuştur. 2008 yılında Doğuş Yayın Grubu bünyesine katılan Kral TV’nin ekibinin büyük kısmıyla yolların ayrılacağı, kanalın yöneticisi Gezegen Mehmet’in (Mehmet Akbay) ise dijital yapılanmada görevine devam edeceği öğrenilmiştir. 1994’te Cem Uzan tarafından kurulan Kral TV, ülkenin ilk video müzik kanalı olma durumunu taşımaktadır. Kanal, TMSF tarafından 15 Haziran 2008’de düzenlenen bir ihaleyle 95 milyon dolar karşılığında Doğuş Yayın Grubu bünyesine geçmiştir. Son yıllarda eski gücünden uzak bir grafik sergilen Kral TV, bu yıl Kral Pop ve Kral World kanallarını da Kral TV bünyesine katarak yeni bir oluşuma gitmeye çalışmıştır.⁷⁷

⁷⁶ odatv4.com/medya/kapanan-iki-gazete-bir-uckgitciligi-daha-gozumuzun-icine-soktu-07012012-176021(Erişim Tarihi: 29.2.2020)

⁷⁷ medyaradar.com/dogus-grubu-acikladi-kral-tv-ne-zaman-kapaniyor-haberi-2002545(Erişim Tarihi: 29.2.2020)

2. FLASH TV- Türkiye'nin ilk özel televizyon kanallarından biri olan Flash TV, 1 Mart 2019 tarihi itibarıyla yayın hayatına ara vermiştir. 1992'de test yayınına ve 1993 yılında ise ikinci özel kanal olarak normal yayına, Ömer Ziya Göktuğ'un sahibi olduğu Göktuğ Şirketler Grubu bünyesinde Bursa'da başlayan Flash TV, 20 yıllık Bursa'daki mülkünün yıkılacağı kararının ardından, dramatik bir karar vererek yayınlarını durdurmuştur. Kanaldan yapılan açıklamada, *"Uzun süredir yaşadığımız ve artık çekilmez hale gelen bazı sorunlar nedeniyle, bir süre sesimizi kısıyoruz"* ifadelerine yer verilmiştir.

3. LIFETIME MEDYA- Lifetime TV, yayın hayatına son vermiştir. Türkiye'de ilk olarak Mart 2016 senesinde çıkmaya başlayan ve dünyada A+E Television Networks çatısı altında yayın yapan ünlü kadın kanalı Lifetime, yayın hayatını sonlandırmıştır. Konuyla ilgili yapılan resmi açıklamada, MCD Medya Yönetim Kurulu Başkanı Esra Oflaz Güvenkaya'nın önderliğinde yayın yapan kanalın kapanma nedeninin ise ekonomik nedenlerden kaynaklandığı belirtilmiştir. İşte, o duyuruda şu sözler yer almaktadır:

"Bugün, A+E Television Networks LLC (AETN) ve MCD MEDYA PAZARLAMA HİZMETLERİ A.Ş. (MCD), Lifetime Türkiye Kanalının üç yıllık yayın sonrası 26 Nisan 2019 tarihinde yayını sonlandıracağını duyurmaktadırlar. Bahsi geçen üç sene süresince Kanal, Sn. Esra (Oflaz) Güvenkaya'nın önderliğinde Türkiye'de hedeflerinin çoğuna ulaşmıştır. Bu kararı, Türkiye'deki Kanal'ı olumsuz etkileyen makroekonomik faktörler nedeniyle aldık. Ancak, ileriki yıllarda yeni işbirlikleri arayışında olmayı umuyoruz. AETN Murahhas Müdürü Patrick Vien, 'Lifetime Türkiye Kanalı, 3 sene gibi kısa bir süre içerisinde birçok başarıya imza attı. Ortağımız Esra Oflaz Güvenkaya'yı bu sonucun gerçekleşmesindeki çabalarından dolayı kutluyoruz. Kadın odaklı kanalımızın başarılarının yıllardır Türkiye'deki kadınları güçlendiren bir kadın önderliğinde oluşmasından dolayı gurur duyduğumuzu vurgulamak isteriz. İleride kendisi ile yeni işbirlikleri arayışında olmaktan memnuniyet duyacağız' dedi. MCD MEDYA Başkanı Esra Oflaz Güvenkaya, 'AETN gibi dünya medyasında önde gelen güçlü bir ortakla yaptığımız işbirliği ve bu işbirliğinin ulaştığı başarı sebebiyle biz de son derece mutlu olduğumuzu belirtmek istiyoruz. Global bir ailenin parçası olduk ve birlikte çok güzel işler başardık.

Kanalımızın ulaştığı başarı sebebiyle gurur duyuyoruz. Her zaman birlikte yeni işbirliklerine açık olacağız' dedi. Kamuoyuna arz ederiz. AETN&MCD MEDYA"⁷⁸

⁷⁸ medyadarad.com/tv-dunyasinda-flas-gelisme-hangi-televizyon-kanali-kapaniyor-haberi-2007424
Erişim Tarihi: 29.2.2020)

4. OLAY TV VE OLAY FM- Türkiye'de bölgesel TV kanalı deyince akla gelen ilk kanallardan birisi şüphesiz Olay TV olmuştur. Olay TV, 25 yıllık geçmişiyle ilk kurulan yerel TV kanalları arasında yer almaktadır. Ancak 31 Ekim 2019 Perşembe gününü 1 Kasım 2019 Cuma gününe bağlayan gece, Olay televizyonu resmen karartılmıştır. Böylece 25 yıllık televizyon kanalı Olay TV, ömrünün sonuna gelmiş olmaktadır. Olay TV ile birlikte Olay FM'in de yayın hayatına son verilmiş bulunmaktadır. Alınan kapatma kararının ardından iki kuruluştaki toplam 35 basın emekçisinin işine son verilmiştir.

5. KANAL A- 1996 yılında ekranları açılan; doğru, ilkeli ve analizler yaparak 21 yıl boyunca izleyenlerinin karşısında olan Ankara merkezli televizyon kanalı Kanal A, 31 Ekim 2017 tarihinde kapanmıştır. Uzun yıllar boyunca yayın hayatını sürdüren köklü kanallardan Kanal A yayın hayatına son vermesinin sebebi yazılı olarak da açıklanmıştır.⁷⁹ Daha sonra bir açıklama yapan Kanal A'nın sahibi, Termikel Şirketler Grubu Yönetim Kurulu Başkanı kanalı ekonomik nedenlerle kapattıklarını belirterek, "Sanayi, ticaret alanında başka işlerimiz var. Kendi işimize gücümüze bakacağız. Televizyon yayıncılığından çıkıyoruz. Makul bir teklif gelirse Kanal A'yı satarız" bilgisini vermiştir.⁸⁰

6. BJK TV- 19 Nisan 2005 yılında yayın hayatına başlayan BJK TV, 'Senin Kanalın' sloganıyla ekranlara gelmeye başlamıştır. Beşiktaş Jimnastik Kulübü tarafından kurulan BJK TV, kulüp Yönetim Kurulu'nun verdiği karar sonrasında yayın hayatına nokta koymuştur. Kısa bir süre önce çalışanların sözleşmeleri feshedildiği BJK TV, 31 Ağustos 2019 itibarıyla siyah-beyazlı taraftarlara veda etmiştir. Yönetimkurulu, kulübe mali zarar verdiği gerekçesiyle BJK TV ile ilgili bu kararı aldığını belirtmektedirler. Kanalda yaklaşık 40 kadar çalışan olduğu ve hepsinin iş sözleşmelerinin feshedildiği vurgulanmıştır. Siyah-Beyazlı kulüpte uzunca bir süredir maaş krizi devam ettiği, kulüp personellerinin 2 aydır, amatör branş çalışanlarınınise 4 aydır maaşlarının ödenemediği ifade edilmektedir.

Kulübe maddi yönde zarar verdiğini açıklayan ve bu nedenle kapatma kararı alındığını söyleyen Başkan, daha önce yaptığı açıklamada, "Kulüp kanalında 40 kişi çalışıyor ancak ben dahil kimse izlemiyor" ifadelerini kullanarak, kulübün, bundan sonraki iletişim faaliyetlerini Youtube üzerinden sürdüreceğini vurgulamıştır.⁸¹

⁷⁹ a24.com.tr/kanal-a-kapandi-mi---neden-kapandi---ne-zaman-acilacak---kanal-a-yayin-akisi-haberi-40108975h.html?h=51 (Erişim Tarihi: 28.7.2019)

⁸⁰ www.uydudunya.com/2017/10/kanal-tv-kapandi.htm (Erişim Tarihi: 28.7.2019)

⁸¹ sporekrani.com/haberler/79266/BJK-TV-nin-Yayin-Hayati-Sona-Erdi (Erişim Tarihi: 29.3.2020)

7. BENGÜTÜRK TV- Bengütürk TV bir gecede kapatılmış, 60 çalışan işsiz kalmıştır. Bengütürk'ün 7 Mart 2021 Pazar gecesi aniden karartılmıştır.

Kanalı açtığınız zaman karşınıza kapkara bir ekran çıkmaya, altından geçen banttaki yazıda da sürekli olarak büyük harflerle, "WWW.BENGUTURK.COM TEKNİK BİR ARIZA NEDENİYLE YAYINIMIZ DURDURULMUŞTUR WWW.BENGUTURK.COM" yazısı sürekli olarak akıtmaya başlanmıştır.

KRT Genel Müdürü, 8 Mart Pazartesi günü sosyal medyadan yaptığı paylaşımda, "Bengütürk Tv dün gece kapatılmış. 60 çalışan şaşkın. Türk basın tarihinde bir ilktir herhalde. 'Şalteri indirin' talimatıyla tv ekranı karartılması" ifadelerini kullanmıştır.⁸²

7 Mart akşamı ekranı karartılarak yayına son verilen Bengütürk TV, genel yayın yönetmen değişikliği sonrasında 10 Mart öğleden sonra tekrar yayına başlamıştır. Ne olduğunu anlayamayan çalışanlar da işlerine geri dönmüştür.

2.2.4 Olay TV'deki Sorunlar

30 Kasım 2020 pazartesi günü yenilenmiş 180 kişilik kadrosuyla İstanbul'daki yeni ofisinde yayına başlayan Olay TV, alkışlarla yayın hayatını noktalamıştır.

Yaptığı flaş transferlerle ulusal çapta büyük bir atılım içinde yeniden yayına başlayan Olay TV, 26 gün sonra 25 Aralık 2020 cuma akşamı saat 20.00 itibarıyla Ana Haber Bülteni'nin ardından bir kez daha kapanmıştır.

Kanalın son yayını olan çalışan ile Ana Haber Bülteni'ne, Olay TV'nin Genel Yayın Yönetmeni de katılmıştır. Canlı yayında neden kapanma yaşandığı konusu hakkında yaptığı açıklamada, şu ifadeleri kullanmıştır:

*"Olay TV kapanıyor. Zannediyorum yaptığımız yayınlarla ve habercilik anlayışımızla birtakım mahfilleri rahatsız ettik. Biz haberciliği fabrika ayarlarına döndürme iddiasıyla yola çıktık. Çünkü Türkiye müthiş bir kutuplaşmanın içinde. Bunu her alanda yaşıyoruz. Siyaseten bu kadar kutuplaşmış bir ülkenin, medyası da kutuplaşmıştı. Bir grup iktidar, bir grup muhalefet yapıyordu."*⁸³

⁸² medyagunlugu.com/haber/benguturk-kapatildi-iddiasi-48981(Erişim Tarihi: 29.3.2020)

⁸³ gazeteduvar.com.tr/olay-tv-kapaniyor-yayinlarimiz-bir-suru-yeri-rahatsiz-etti-haber-1508339

(Erişim Tarihi: 29.3.2020)

Gerçekler biraz ortadan kaybolmuştu. Biz Olay TV'yi fabrika ayarlarına döndüreceğiz diye yayına başladığımızda tek ölçümüz olacak demiştik: Haber... Haberse, her haberi mutlaka saklamadan, eğmeden, bükmeden, gizlemeden verecektik. Verdik, vermeye de devam ettik. Ancak bu habercilik anlayışı ve yayınımız, zannediyorum bir sürü yerleri rahatsız etti. Olay TV'nin bütün yayın hakları, kimde biliyoruz. Yüzde yüz hissesi onun.

Ancak, yetkililer, yeniden yayın hayatına başlaması için burada bir sermaye koydu ve birlikte yola çıktılar. Bu kanalı hayata geçirmek için aslında çok iyi niyetle ve gerçekten de Türkiye'nin bu kutuplaşmış ortamında herkese eşit mesafede bir yayın için bir araya geldiler. Sonlandırma kararı alındı.

Ama Türkiye'de 30 Kasım'da yayına başlamış bir televizyonu, üstelik de 'tarafsız habercilik yapacağım' iddiasıyla yola çıkan bir kanalı, susturacak ve baskı yapacak mercii herkes biliyor. 180 arkadaşımızla birlikte yeni bir mecrada özgür haberciliğe devam edeceğiz. Ya bir yol bulacağız, ya da bir yol yapacağız."⁸⁴

Konuşmanın ardından kanal ekranı karartılarak "siyaha düşerek" yayın durmuştur.⁸⁵

2.3 Yerel Gazetelerde Durum

SAMSUN- Samsun merkezli bölge gazetesi yazarı, 30 Ağustos 2018 Perşembe günkü yazısında, korkularını şu satırlarla yansıtmaktadır:

"Kağıtta aşırı fiyat artışı yazılı medyayı, özellikle yerel ve bölgesel basını iyiden iyiye zor duruma soktu.

Gazete ve kitap kağıdını ithal eden yayıncılar, yüksek kur nedeniyle adeta ayakta durmaya, yaşamaya çalışıyor. Dolar ve Euro'daki inanılmaz yükseliş, yaşamın her alanında olduğu gibi ithal kağıt fiyatlarını da yukarıya fırlattı. Yılbaşında ortalama 400-450 dolar arasında olan gazete kağıdının tonu 800 dolara ulaştı. Eğer kurdaki artış sürerse kağıt fiyatı da kaçınılmaz olarak daha yukarılar doğru gidecek.

⁸⁴ twitter.com/dokuz8haber/status/1342518112512593921(Erişim Tarihi: 29.4.2020)

⁸⁵ medyajans.com/olay-tv-macerasi-sona-erdi-kanalin-kapatildigi-resmen-aciklandi.html

(Erişim Tarihi: 29.4.2020)

İthal kağıttaki artış yazılı medyayı, özellikle yerel basını oldukça zorluyor. Aynı şekilde kitap yayın evleri de olumsuzluktan payını alıyor. Gazeteler çözümü ya fiyatlarını artırmakta, ya da sayfalarını azaltmakta buluyor. Nitekim ulusal düzeyde yayın yapan Cumhuriyet gazetesi fiyatını 2 liradan 2.50'ye, Sözcü bir liradan 1.5 liraya, Dünya gazetesi ise 3.75 liradan 4.25 liraya çıkardı.

Kuşkunuz olmasın çok yakında diğer gazetelere de zammın eli kulağında. Zaten hafta sonu eklerden dolayı fiyatlar hafta içine göre daha pahalı. Dediğim gibi çoğu gazete diğer çözüm yolunu sayfaları azaltmakta buldu. Belki dikkatinizi çekmiştir Kurban Bayramı'ndan bu yana gazete sayfalarında göreceli bir eksilme söz konusu.

Temel girdi ithal kağıt fiyatlarının yükselişi karşısında gazetelerin direnebilmesi için alabilecekleri ilan ve reklamlar bir tür hayat suyu niteliğinde. Özellikle kamudan ne kadar çok ilan alabilirlerse ayakta kalma şansları da o denli fazla olacak.

Yaygın basının yanı sıra, bölgelerinde, illerinde ve ilçelerinde önemli kamuoyu görevini yapan yerel basın da ağabeyleri gibi yayınlarını zorlukla sürdürüyor. Bölge yaşamının ayrılmaz parçası olan yerel basın çeşitli özverilerle bu sıkıntılı günlerin üstesinden gelmeye çalışıyor.

Bazıları hafta sonları çıkmama kararı aldı. Maliyetlerindeki artışa daha fazla dayanamayan İzmir'deki Yeni Bakış, Ege Telgraf, Dokuz Eylül, Haber Ekspres, İlk Ses, Ticaret ve Yenigün gazeteleri pazar günleri çıkmayacak. Yine ulusal ölçekte yayın yapan Aydınlık gazetesinin de pazar günleri yayınlanmayacağı belirtiliyor.

Gazetelerin, dergilerin ve kitap yayın evlerinin yaşadığı sıkıntı ve zam kararı direkt olarak okuyucu da etkileyecek. Zaten okumayan bir topluma sahip Türkiye'de tirajlar iyice düşecek, aşağıya yuvarlanacak. Oysa, kültürlü toplum olmanın ön koşulu daha fazla gazete, dergi ve kitap okumaktır.

Şimdi daha iyi anlaşılıyor, kağıt fabrikalarının satışına yapılan itirazların önemi. Ne olurdu Cumhuriyetin gözbebeği kuruluşlar yok pahasına elden çıkarılmasaydı. İthal kağıttaki aşırı artış gazeteleri zora sokarken, hiç istemesem de belki de birçoğunun kapılarına kilit vurulmasına yol açacak. Yazık olmayacak mı işini, aşını yitiren ve yitirecek basın emekçilerine?”⁸⁶

⁸⁶guneydoguekspres.com/gundem/basili-gazete-pazar-gunleri-cikmama-karari-aldi-h1401.html

(Erişim Tarihi: 30.4.2020)

ESKİŞEHİR- Basın İlan Kurumu, kağıt sıkıntısından etkilenenlerin ilan tarifesiinden kesinti yapmadan sayfa sayısını azaltmasının önünü açmış ve zorunlu muhabir çalıştırma sayılarını azaltmıştır. İldeki yerel gazete yöneticileri krizin boyutunu gözler önüne sererken, 24 Eylül 2018’de Son Haber gazetesi muhabiri, gazetecilerin süreçten nasıl etkilendiklerini şöyle anlatmaktadır:

“Dövizdeki artış nedeniyle yaşanan kâğıt krizinden olumsuz etkilenen bazı gazeteler sayfa sayısını düşürürken bazı gazeteler baskılarına ara verdi. Kriz nedeniyle işlerini kaybetme tehlikesi yaşayan gazetecilere bir kötü haber de geçtiğimiz hafta BİK’ten geldi.

‘Resmi İlan ve Reklamlar ile Bunları Yayınlayacak Süreli Yayınlar Yönetmeliği’nde değişiklik yapan BİK, yaygın gazetelerde çalıştırılması zorunlu muhabir sayısını yediden altıya, yerel gazetelerde ise dört olan zorunlu muhabir sayısını üçe düşürdü. Sekiz adet yerel gazetenin bulunduğu Eskişehir’de, kâğıt krizinden etkilenen gazete yöneticileriyle yaşadıkları sorunları ve taleplerini konuştuk.

Eskişehir’deki Anadolu, Yeni Gün, Son Haber gazetelerini bünyesinde barındıran Esgroup’un Genel Koordinatörü ve Türkiye Gazeteciler Sendikası Eskişehir Temsilcisi Gazeteci, Eskişehir’deki gazete sahiplerinin ortak karar alma aşamasında olduğunu belirterek 16 sayfa olan sayfa sayısının 12’ye düşürüleceğini aktardı.”

Sayfa azaltılmasında her gazeteden bir muhabir ve grafikerin işten çıkarılma ihtimalinin olduğunu belirten temsilci, şunları söylemiştir:

“Şu an patronlara dolarını getir, kâğıdını al diyorlar. Bu durumda gazeteler bazı tedbirler alınmaya itildi. Basın İlan Kurumu’nun kadro sayılarını düşürmesi de katkıdan ziyade patronların çalışanları işten çıkarmalarını teşvik etmeye yaradı. Şimdilik Eskişehir’de işten çıkarma yok ama ayrılanların yerine asla kimse alınmıyor. Bu süreçte gözler muhabirin üzerinde olur ve patronlar tasarruf etmeye çalışır. Zaten yerel gazeteler en az kadroyla çalışıyor. Bir süre sonra çıkmış olmak için çıkan, resmi ilan parasını alabilmek için çıkan gazetelerin sayısı artacak.”⁸⁷

⁸⁷ gazeteduvar.com.tr/gundem/2018/09/24/gazeteler-12-sayfaya-duserse-kiyim-yasanabilir (Erişim Tarihi: 30.4.2020)

'SAYFA VE PERSONEL SAYISI DÜŞÜRMEKLE BASIN KURTULMAZ'

Eskişehir'deki Milli İrade Gazetesi'nin sahibi ve Türkiye Gazeteciler Federasyonu Genel Başkanı ise Basın İlan Kurumu'nun henüz net bir adım atmadığını söylemiştir.

"Anadolu basınında kriz her geçen gün artarken Basın İlan Kurumu'nun en küçük bir önlemi yok" diyen Başkan sözlerini şöyle sürdürmektedir:

"Göstermelik olarak muhabir sayılarını düşürdüler. Bugün işsizliğin kol gezdiği gazetecilik sektöründe kadronun yediden altıya düşürülmesi bir önlem değil. Yerel gazetelerin ardı ardına kapanmasını bekliyoruz. Buna bir çözüm bulunmazsa yılbaşına kadar birçok gazetenin kapanacağını düşünüyoruz. Eskişehir gazeteleri tirajı yüksek gazetelerdir ve tirajı yüksek olan gazetelerin durumu daha zor. Ortalama aylık 60 bin lira basım masrafımız varken bir anda masrafımız 90-100 bin liraya çıktı. Bizlerin bu yükü nereye kadar götüreceği şüpheli. KDV indirimi, SGK primlerinin yüzde 50 indirilmesi yönünde kısa vadeli önemli taleplerimiz var. Ankara, İstanbul ve İzmir'deki gazete sahiplerine kredi veren İlan Kurumu aynı uygulamaları Anadolu basınına da yapmak zorunda. Bunu yapmazsa acil bir şey yapmış sayılmazlar. Sayfa sayısı ve personel sayısı düşürmekle Anadolu basını kurtulmaz."

Gazete sahiplerinin alacağı işten çıkarma kararlarından etkilenecek çalışanlar için ise tablo daha da kötü olmaktadır. Eskişehirli gazete sahipleri arasında sayfa sayısının sıkıntılardan dolayı 12'ye düşürüleceğinin konuşulduğunu aktaran Eskişehir Son Haber Gazetesi muhabiri, şu açıklamayı yapmıştır: *"Bununla ilgili net bir şey olmadığı için çalışanlar arasında işten çıkarılacak mıyım kaygısı var."*

Sayfa sayısının düşürülmesinin yanı sıra pazar günleri gazete çıkarılmamasının da tartışıldığını belirten Karakaş, şunları söylemiştir:

*"Sayfa azalınca birer muhabir ve birer tasarımcı çıkarılacak. Bazı arkadaşlarımız işten çıkarılma ihtimaline karşı rahat davranırken bazıları da kaygıyla işine daha fazla sarılıyor. Normalde günde iki haber yapıyorsa üç dört haber yapmaya çalışıyor. İşten çıkarılma kararı durumunda kendimi göstereyim kaygısı yaşıyorlar. Bazı arkadaşlarımızda ise psikolojik yılgınlık oluşuyor."*⁸⁸

⁸⁸ gazeteduvar.com.tr/gundem/2018/09/24/gazeteler (Erişim Tarihi: 30.4.2020)

'PATRONLAR BİRLEŞİRKEN BİZ BİR ARAYA GELEMİYORUZ'

Gazete fiyatlarıyla ilgili daha önceden Eskişehirli gazete sahiplerinin bir araya gelerek fiyat artımı kararı alabildiğini hatırlatan Karakaş, bu aşamada gazetecilerinde özeleştirme vermesi gerektiği görüşünde olmuştur.

"Basındaki arkadaşlarımız bir araya gelip örgütlenemiyor, sendikaya üye olamıyoruz. Patronlar kendi çıkarları söz konusu olunca birleşebiliyorlar ama biz basın mensupları bir araya gelemiyoruz. Belki de bizim en büyük hatamız bu" diyen Karakaş sözlerini şöyle sürdürmektedir:

"Arkadaşlarımızın ortak sıkıntıları herkesin asgari ücretle çalışıyor olması. Kâğıt krizi iki aydır gündemde ama iki ay öncesine kadar da arkadaşlarımız zam almıyordu. Şu an ise herkesin işsiz kalma korkusu var. Aynı anda tüm gazeteler işçi çıkardığında çıkanlar Eskişehir'de başka bir yerde çalışamayacak. 8 yazılı basın kurumu var ve birer muhabir çıkarıyorlar. O insanların başka bir yerde çalışma ihtimali yok ki. Gazeteler 12 sayfaya düşerse kıyım yaşanabilir. Bizi aydınlık günler beklemiyor."

'MEDYA TEMSİLCİLERİ SAYININ DÜŞÜRÜLMESİNİ TALEP ETTİLER'

Basın İlan Kurumu'nun ilan tarifesinden düşürmeden gazetelere 4 sayfa azaltma imkanı vermesinin yüzde 30-40 arasında tasarruf anlamına geldiğini söyleyen Türkiye Gazeteciler Sendikası Genel Başkanı, kurumun zorunlu muhabir çalıştırma sayısında azaltmaya gitmesine ilişkin ise şunları belirtmektedir:

*"Anadolu'daki medya temsilcileri zorunlu sayının düşürülmesini talep ettiler. İçeriden öğrendiğimiz tartışmalarda buna itiraz edenler de olmuş. Sayfa sayıları düşünce yerelde 8 sayfayı gazete sahipleri 4 kişiyle değil de 3 kişiyle çıkaracak. Normalde 4 editör çalıştırıyorsa 3'e düşürecek. Böyle bir durumda da ortalama bin 200 civarında kişi işsiz kalacak. Henüz bize bir atılma bilgisi gelmedi ama işten çıkarmaların yakın zamanda gerçekleşeceğini düşünüyorum."*⁸⁹

2.3.1 Birnisan 38 Yıl Dayandı

Van, Erciş'in ilk ve önemli bölgesel gazetelerinden Erciş Birnisan ilan gelirlerinin kesilmesi, artan ekonomik giderler ve gelirlerin giderleri denkleştirememesi nedeniyle 18 Şubat 2020 Salı günü yayın hayatına son vermiştir.

⁸⁹ gazeteduvar.com.tr/gundem/2018/09/24/gazeteler- (Erişim Tarihi: 30.4.2020)

Resim 6- Birnisan'ın Son Sayısı

38 yıllık yayın yaşamına son veren Birnisan gazetesinin kapanması Anadolu basınının düştüğü açmazı tüm çıplaklığı ve acımasızlığı ile gözler önüne sererken meslek örgütlerinden bu konuda hiç ses çıkmaması gazete çalışanlarında ayrı bir burukluğa neden olmuştur.

SON BASKI MANŞETİ

Vansesi Gazetesi'nde "Burhan Ergin" imzasıyla yayınlanan haber yerel gazeteciliğin düştüğü acı durumu tüm çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. Vansesi'nin hüznü yüklü haberinin satırları şöyle yer almaktadır:

"Anadolu'da yoğun emeklerle çıkan yerel gazeteler bir bir kapanıyor.

Van'ın yarım asrı aşan köklü gazetelerinden Van Postası, İkincisan gazetelerinin kapanmasının ardından Erciş'te 1 Nisan 1982'de yayın hayatına başlayan Birnisan Gazetesi de yarım asra az bir zaman kala yayın hayatına son verdi."

SİYAH ZEMİN ÜZERİNE

Gazete son sayısında Türk bayrağı ve Birnisan logosunun altında siyah zemin üzerine "Son Baskı" manşetiyle yayın hayatına son verdiğini okurlarına duyurmuştur.

Kapakta yer alan yazıda, *"Her kuruluş tıpkı insan gibi yaşar ve hayatı sona erer. Gazeteniz Birnisan'da 38 yıllık yayın hayatına son vermiştir. Basın ağacından altın bir yaprak daha düştüğü için üzüntülüüz. 38 yıldır Van Erciş'te zor şartlar altında şanlı bayrağımızı dalgalandıran Birnisan'a destek veren tüm okurlarımıza şükranlarımızı sunuyoruz. Yarım asra yakındır yolu bu gazeteden geçenlere de emekleri için teşekkür ediyoruz"* ifadelerine yer verilmiştir. (Ancak sanal ortamda yapılan birinci sayfadaki logosunda bulunan tarihin eski olduğu da gözlerden kaçmamaktadır.)⁹⁰

ÜZÜNTÜ YARATTI

Van'ın en büyük ilçelerinden Erciş'in sorunlarının gündeme getirilmesinde, takibinde ve kalkınmasında önemli görevler yerine getiren, ilçenin hafızası niteliğindeki Erciş Birnisan Gazetesi ekonomik kriz, resmi ilan gelirlerinin düşmesi, gelirlerin giderleri karşılamaması nedeniyle yayın hayatını sonlandırmak zorunda kalması üzüntü yaratmıştır.

Adını Erciş'in 1 Nisan Kurtuluş Günü'nden alan, ilçenin en eski gazetelerinden Erciş Birnisan Gazetesi'nin kapanması Vanlılar ve Ercişliler arasında büyük üzüntü yarattığını açıklayan gazete okurları hükümetin yerel gazetelere sahip çıkmasını istemişlerdir.

"ERCİŞ BİRNİSAN ÇOCUĞUMUZDU"

Erciş Birnisan Gazetesi'nin kapanmasından büyük üzüntü duyduklarını belirten yazı işleri müdürü Eyüp Sarılioğlu, şunları söylemiştir:

⁹⁰vansesigazetesi.com/vanin-38-yillik-gazetesi-kapandi-73116-haberi(Erişim Tarihi: 30.4.2020)

“Erciş Birnisan Gazetesi bizim çocuğumuz gibiydi. Erciş’in kültür sanat, ekonomi, siyasi hayatında önemli yeri var. Son yıllarda özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde ihale ilanlarının gazetelere verilmemesi, davet usulüyle ihalelerin istenen firmalara ve kişilere verilmesi, resmi ilanların kesilmesi, gelirlerin giderleri karşılamaması, artan yükümlükler ve yerel basına destek olunarak sahip çıkılmaması Van’da gazeteleri kapanma noktasına getirmiştir. Bu nedenle gazetemiz yayın hayatına son vermiştir. 18 Şubat sayımız son baskıdır. Yerel gazetelerin yaşatılması ve sorunlarının çözümü için hiçbir girişim olmadı maalesef.

Yerel gazetelere destek verilmemesi, sahip çıkılmaması durumunda Türkiye’de daha birçok köklü gazete kapanmak zorunda kalacak, yüzlerce basın emekçisi de işinden olurken, aileler mağduriyet yaşayacaktır. Büyük özveri ve zorluklarla yayın hayatlarını sürdüren yerel gazeteler sadece haber vermez. Aynı zamanda yayınladıkları yerlerin hafızasını oluşturur. Yerel gazetelerin kapanması acı vericidir.”⁹¹

Erciş halkına ve okurlara teşekkür eden gazete sahibi, “Tüm Ercişlilere, tüm okurlarımıza ve abonelerimize, yazarlarımıza, çizerlerimize ve çalışanlarımıza kısaca emeği geçen herkese teşekkür ediyor, helallik diliyoruz. Emekle büyüttüğümüz 38 yaşındaki bir çocuğumuzdan ayrılır gibiyiz. Dayanacak gücümüz kalmadığı için böyle bir kararı almak zorunda kaldık. Üzgünüz, hüznüyoruz. Yapacak bir şey yok” ifadelerini kullanmıştır.

YAZARLAR DA, OKURLAR DA ÜZGÜN

Gazete yazarları, Erciş Birnisan Gazetesi’nin kapanmasından duyduğu acıyı şu sözlerle dile getirmektedir: “Açıkçası çok üzüldüm. 1982 yılından 2008 yılına kadar yazı yazdığım önemli bir gazeteydi. Yayınına son vermesi beni üzdü. Çok önemli haberlere imza atmıştı. Yazık oldu.”

Gazete okurlarından da tepki göstererek, şu açıklamaları yapmıştır:

“Bu şehir sizin hakkınızı ödeyemez. İş adamlarından STK'lara, tüm kesimin yükünü taşıdınız, kimi zaman çok acımasız eleştirilere, kimi zaman farklı zihniyetteki etnik gurupların hedeflerine girdiniz ama adamlığınızdan hiç bir zaman ödün vermediniz. Başta imtiyaz sahibi değerli büyüğümüz Kemal Sarılioğlu olmak üzere bu güne kadar gazetenizde emeği geçen tüm arkadaşlara gönülden teşekkür ediyorum. Hüznülyüm ama inanıyorum ki yiğit düştüğü yerden kalkar. Elbet sizin de kıymetinizi bir gün bilirler. Kalın sağlıcakla.”

⁹¹ sondakika.com/haber/haber-tgf-62(Erişim Tarihi: 30.4.2020)

Ercişli şair ve yazarlar, Erciş Birnisan Gazetesinin uzun yıllar tarafsız, ilkeli ve dürüst haber anlayışı içinde hareket ettiğini vurgulayarak, çok üzüldüğünü söylemişlerdir.

“ALLAH YOLUNUZU AÇIK ETSİN”

Gazete çalışanlar da gazetenin kapanmasına üzüldüğünü kaydederek, şöyle konuşmuştur:

“Erciş’e mal olmuş bir gazetenin kapanmasına çok üzüldüm. Bir dönem Birnisan Gazetesi ve matbaasının bir parçası olmaktan heponur duydum. Kemal ustam ellerinden öperim, kardeşlerim Allah yolunuzu açık etsin.”

GAZETELER BİR BİR KAPANMAKTADIR

Anadolu basınının zor bir süreçten geçtiğini belirten Türkiye Gazeteciler Federasyonu (TGF) Genel Başkanı da, 14 Aralık 2020 tarihinde yaptığı açıklamada, yerel medyanın sıkıntılarını şu sözlerle anlatmaktadır:

“4 yıl önce resmi ilan alan yerel gazetelerin sayısı 1.800’dü. Şu anda (2020 sonu) ise 925'lere düştü. Zor bir süreçten geçiyoruz. Ne yazık ki gazete kapanmaları 2021 yılında da devam edecek. Televizyonların da durumu çok kötü. Bu süreçte en azından uydu bedellerinin kaldırılmasını istedik ancak olmadı. TV'lerin bu sıkıntısına mutlaka çözüm bulunmalıdır.”⁹²

2.3.2 OHAL’de Kapananlar

Temmuz 2016’daki darbe teşebbüsü kalkışma sonrası ilan edilen Olağanüstü Hal (OHAL) medyaya da el atmayı zaruri hale getirmiştir. OHAL’e ilişkin Kanun Hükmünde Kararname 29.7.2020 tarihli Resmi Gazete’nin mükerrer sayısında yayımlanmıştır.

Resmi Gazete’nin mükerrer sayısında yayımlanan, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında KHK’ya göre; 3 haber ajansı, 16 televizyon, 23 radyo, 45 gazete, 15 dergi, 29 yayınevi ve dağıtım kanalı kapatılmıştır.

⁹² tgf.com.tr/haberler/tgf-62baskanlar-konseyi-toplandi-gazeteler-bir-bir-kapaniyor-h527.html
(Erişim Tarihi: 9.1.2021)

Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayımlanan, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında KHK'ya göre; 3 haber ajansı, 16 televizyon, 23 radyo, 45 gazete, 15 dergi, 29 yayınevi ve dağıtım kanalı kapatılmıştır.

KAPATILAN HABER AJANSLARI

Cihan Haber Ajansı, Muhabir Haber Ajansı ve SEM Haber Ajansı kapatılan ajanslar arasındadır.

KAPATILAN TV KANALLARI

Kapatılan televizyon kanalları şunlardır: Barış TV, Bugün TV, Can Erzincan TV, Dünya TV, Hira TV, Irmak TV, Kanal 124, Kanaltürk, MC TV, Mehtap TV, Merkür TV, Samanyolu Haber, Samanyolu TV, SRT TV, Tuna Shopping TV, Yumurcak TV.

KAPATILAN RODYOLAR

Aksaray Mavi Radyo, Aktüel Radyo, Berfin FM, Burç FM, Cihan Radyo, Dünya Radyo, Esra Radyo, Haber Radyo Ege, Herkül FM, Jest FM, Kanaltürk Radyo, Radyo 59, Radyo Aile Rehberi, Radyo Bamteli, Radyo Cihan, Radyo Fıkıh, Radyo Küre, Radyo Mehtap, Radyo Nur, Radyo Şemşik, Samanyolu Haber Radyosu, Umut FM, Yağmur FM.

KAPATILAN GAZETELER

Adana Haber Gazetesi, Adana Medya Gazetesi, Akdeniz Türk, Şuhut'un Sesi Gazetesi, Kurtuluş Gazetesi, Lider Gazetesi, İçehisar Durum Gazetesi, Antalya Gazetesi, Yerel Bakış Gazetesi, Nazar Gazetesi, Batman Gazetesi, Batman Postası Gazetesi, Batman Doğuş Gazetesi, İrade Gazetesi, İskenderun Olay Gazetesi, Ekonomi Gazetesi, Ege'de Son Söz Gazetesi, Demokrat Gebze, Kocaeli Manşet, Bizim Kocaeli, Haber Kütahya Gazetesi, Gediz Gazetesi, Zafer Gazetesi, Hisar Gazetesi, Turgutlu Havadis Gazetesi, Milas Feza Gazetesi, Türkiye'de Yeni Yıldız Gazetesi, Hakikat Gazetesi, Urfa Haber Ajansı Gazetesi, Ajans 11 Gazetesi, Yeni Emek Gazetesi, Banaz Postası Gazetesi, Son Nokta Gazetesi, Merkür Haber Gazetesi, Millet Gazetesi, Bugün Gazetesi, Meydan Gazetesi, Özgür Düşünce Gazetesi, Taraf Gazetesi, Yarına Bakış Gazetesi, Yeni Hayat Gazetesi, Zaman

Gazetesi, Today's Zaman Gazetesi.

KAPATILAN DERGİLER

Akademik Araştırmalar Dergisi, Aksiyon Dergisi, Asya Pasifik (PASİAD) Dergisi, Bisiklet Çocuk Dergisi, Diyalog Avrasya Dergisi, Ekolife Dergisi, Ekoloji Dergisi, Fountain Dergisi, Gonca Dergisi, Gül Yaprığı Dergisi, Nokta Dergisi, Sızıntı Dergisi, Yağmur Dergisi, Yeni Ümit Dergisi, Zirve Dergisi.

KAPATILAN YAYINEVLERİ

Altınburç Yayınları, Burak Basın Yayın Dağıtım, Define Yayınları, Dolunay Eğitim Yayınları, Giresun Basın Yayın Dağıtım, Gonca Yayınları, Gülyurdu Yayınları, GYV Yayınları, Işık Akademi, Işık Özel Eğitim Yayınları, Işık Yayınları, İklim Basım Yayın Pazarlama, Kaydırak Yayınları, Kaynak Yayınları, Kervan Basın Yayıncılık, Kuşak Yayınları, Muştı Yayınları, Nil Yayınları, Rehber Yayınları, Sürat Basım Yayın Reklamcılık ve Eğitim Araçları, Sütun Yayınları, Şahdamar Yayınları, Ufuk Bsin Yayın Haber Ajans Pazarlama, Ufuk Yayınları, Waşanxaneya Nil, Yay Basın dağıtım Paz Reklamcılık, Yeni Akademi Yayınları, Yitik Hazine Yayınları, Zambak Basım Yayın Eğitim Turizm.⁹³

2.4 Ekonomik, Siyasi ve Toplumsal Baskı

Medya Araştırmaları Derneği (MEDAR) Etkiniz'in desteklemesiyle birlikte, bölgesel medyada faaliyetlerini sürdüren kadın gazetecilerin mesleki tecrübelerini inceleyen *"Yerel Medyada Kadın Gazeteci Olmak: Sorunlar ve Çözüm Önerileri"* isimli önemli bir araştırmaya imza atmıştır.⁹⁴

2020 senesinin Temmuz'unda başlayan ve üç ay kadar devam eden araştırma sırasında ülkenin farklı bölgelerindeki yerel medya kurumlarında çalışan 30 kadın gazeteciye ulaşılmıştır ve bu gazetecilerle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yürütülmüştür. Bu mülakatlardan elde edilen veriler çerçevesinde bölgesel medyadaki kadın gazetecilerin mesleki durum tespiti (çalışma koşulları, mesleki donanım ve gelişim imkanları) ve ihtiyaç analizini (karşılaştıkları cinsiyet temelli ayrımcılıklar, engeller ve mesleki gereksinimleri) içeren bir rapor oluşturulmuştur.

⁹³ siyasihaber4.org/3-haber-ajansi-16-televizyon-23-radyo-45-gazete-15-dergi-29-yayinevi-kapatildi (Erişim Tarihi: 28.3.2020)

⁹⁴ sivilalan.com/2021/01/14/yerel-medyada-kadin-gazeteci-olmak-sorunlar-ve-cozum-onerileri/ (Erişim Tarihi: 14.1.2020)

Bölgesel medyadaki kadın gazetecilerin derdine yönelik çözüm önerilerinin de yer aldığı kapsamlı araştırma rapordan öne çıkan bulgular şu şekilde olmaktadır:

Yerel medya kurumlarındaki ağır çalışma koşulları ve cinsiyetçi istihdam kadın gazetecilerin mesleki gelişimlerini engellemektedir.

Raporda ele alınan bulgular yerel medya kurumlarında yaşanan finansal sorunların kadın gazetecilerin çalışma koşullarını ağırlaştırdığını ve “yetersiz maaş, eksik kadro ve yetersiz çalışan sayısı, orantısız iş yükü, yasal sınırı aşan mesai saatleri, teknik donanım ve ekipman eksikliği” gibi sorunlar yarattığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışma koşulları altında mesleki faaliyet ve gelişimlerini sürdürmekte zorlanan kadın gazeteciler, ayrıca sektöre giriş ve işe alım sırasında da cinsiyet temelli ayrımcılıkla karşılaşmaktadır.

Raporda yer alan ifadelerle göre, yerel medyadaki çoğu kurum kadın gazeteciler özelinde “Evlenir, çocuk sahibi olur, çalışamaz.”, “Geç saate kadar mesaiye kalmaz.”, “Sahada her yere habere gidemez.” vb. sebepler göstererek işe alım sırasında erkek adaylara öncelik verilmektedir.⁹⁵

Bunların yanı sıra, rapor bulguları yerel medyada çalışan kadın gazetecilerin sıklıkla ‘mobbing, haksız işten çıkarma, maaş kesintisi, terfi eksikliği’ gibi mesleki hak ihlallerine uğradığını göstermektedir.

Yerel medya üzerindeki ekonomik, siyasi ve toplumsal baskılar kadın gazetecilerin habercilik faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir.

Yerel medya kurumlarının ana finansman kaynağı genellikle kamu kurumlarından alınan resmi ilanlar ve ticari reklam gelirlerinden oluşmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, kamu kurumları ve siyasi/ekonomik yerel aktörlerle kurulan bu ticari ilişki yerel medya kurumları ve yerel gazetecilerin haber üretim süreçlerini dış baskılara açık hale getirilmektedir ve sansür ile otosansür pratiğinin yaygınlaşmasına yol açmaktadır.

Bulgular yerel gazeteciler üzerindeki bu baskıların deneyimlenme biçimlerinde, cinsiyet temelli farklılıklar olabileceğine işaret etmektedir.

⁹⁵ m.bianet.org/bianet/print/236724-yerelde-kadin-gazeteci-olmak-gec-saate-mesaiye-kalmaz (Erişim Tarihi: 28.3.2020)

Görüşülen gazeteciler, yereldeki baskıların toplumsal cinsiyet temelinde şekillendiğini ve kişisel yaşamlarına dair ayrıntılar üzerinden (örneğin; dış görünüş, özel hayat, siyasi görüş vb.) toplumsal baskılarla karşılaştığını doğrulamaktadır. Kadın gazeteciler erkek meslektaşlarına göre bu baskılarla daha sık karşılaştıklarını ve daha kolay hedef gösterildiklerini düşünmektedir.

Yerel medyada kadın gazeteciler saha görevleri için yetersiz bulunmakta bu nedenle mesleki küçümsenme ve dışlanma ile mücadele etmektedirler.

Rapor, ulusal medyaya olduğu gibi yerel medyada da kadın gazetecilerin saha haberciliğine erişim açısından cinsiyet temelli engellerle karşılaştığını ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan gazeteciler arasındaki yaygın görüş, yerel medyada kadın gazetecilerin toplumda kadına atfedilen roller (gece geç saate kadar çalışma, ağır ekipman kullanma ve taşıma, taciz ve güvenlik tehditleri vb.) öne sürülerek sahada çalışmak için yetersiz bulunduklarına işaret etmektedir. Bu durum kadın gazetecilerin sektör içinde genellikle ofis içi pozisyonlara ve belirli habercilik alanlarına (magazin, sağlık, aile ve çocuk, kültür sanat vb.) yönlendirilmesine sebep olmaktadır.

Diğer yandan, saha görevlerinde aktif olan katılımcıların deneyimleri kadın gazetecilere sahada erkek meslektaşlarıyla eşit fırsatlar tanınmadığını söylemektedirler. Saha görevlerinde erkek egemen tutumun baskın hale gelmesiyle kadın gazetecilerin mesleki yetkinlikleri sorgulanmaktadır. Bu sebeple, yereldeki kadın gazeteciler hem meslektaşları hem de haber kaynakları ile etkileşimleri esnasında sıklıkla mesleki küçümsenme ve dışlanma ile karşılaşmaktadırlar.

Kadın gazeteciler yereldeki habercilik faaliyetleri esnasında taciz, fiziksel şiddet ve güvenlik tehditleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Rapordaki bulgular kadın gazetecilerin yereldeki habercilik faaliyetleri esnasında sıklıkla toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakaları ile karşılaştıklarını ortaya koymaktadır.

Kadın gazetecilerin karşılaştıkları cinsiyete dayalı şiddet biçimleri raporda 'fiziksel şiddet ve güvenlik tehditleri', 'cinsel istismar ve taciz', 'iletişim kanallarının suiistimali' ve 'dijitalşiddet ve zorbalık' olarak öne çıkmaktadır.

Rapora göre, bu vakalardaki şiddet uygulayıcıları kadın gazetecilerin haber üretimi esnasında aktif olarak iletişimde bulunduğu meslektaşları, haber kaynakları, izleyiciler ve diğer yerel aktörlerden (siyasi veya bürokratik temsilciler, kamu

görevlileri, yerel işletme sahipleri, şehirde ikamet eden vatandaşlar vb.) oluşmaktadır.

Ayrıca, yerel medyada cinsiyet eşitliği için yasal düzenlemeler ve denetim mekanizmalarının oluşturulması; kadın gazetecilerin mesleki temsiliyetinin artırılması gerekmektedir.

Raporun son bölümünde ise kadın gazetecilerin karşılaştıkları mesleki sorunların çözümüne yönelik ilettiği öneriler yer almaktadır.

Bu önerilere göre, yerel medyada toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için kurumlardaki kadın çalışan ve yönetici sayısının artırılmasına yönelik yasal düzenlemelerin getirilmesi, sektörel denetim kurulları oluşturulması ve hak ihlallerine dair sektör içi şikâyet ile destek mekanizmalarının kurulması gerekmektedir.

Ayrıca kadın gazeteciler, atılacak bu yasal adımların sivil toplum örgütleri tarafından savunuculuk faaliyetleri ile desteklenmesini ve mesleki birliklerdeki kadın temsiliyetinin artırılmasını talep etmektedirler.⁹⁶

2.4.1 Haber Yapabilme Özgürlüğü

G. C, 2020 yılı başı itibarıyla 17 yıldır İzmir’de gazetecilik yapıyor. Ağırlıklı olarak yerel basında çalışan C. yaşanan sorunları şöyle anlatmaktadır:

“2002 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra mesleğe başladım ve iki ulusal kurum dışında 17 yıl boyunca ağırlıklı yerel basında çalıştım. Altı ayrı yerel kurumda çalışırken, hangi haberleri yazmam gerektiğine kurumun karar verdiğini söyleyebilirim. Anlık yerel gündemin takibi dışında kurumun yakın olduğu siyasiler veya sermaye kurumuna dair haber yapmam istendi.

Az da olsa aklımdan geçen veya yapılmasını istediğim haberleri yapsam da çalıştığım kurumun isteği dışında haber yapabildiğimi söyleyemem. Bazen haber değeri taşımayan ancak iş yerinin istediği bir konuyu haber yapmak zorunda kaldığım oldu. Bir kuyumcu veya bir pizzaaçılışını uzata uzata, parlata parlata yazmak zorunda kaldığımı da unutmuyorum.

⁹⁶ medyakoridoru.com/gundem/sahada-calismak-icin-yetersiz-bulduklarindan-saglik-ve-magazin-haberlerine-yon-22471/ (Erişim Tarihi: 28.12.2020)

Yerel basın en başta ekonomik anlamda çok kötü koşullara sahip. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşulların dışında her daim asgari ücret düzeyinde, yani açlık sınırında yaşamaya mahkum ediliyor. Birkaç istisna dışında tüm kurumlar gazetecilerin karın tokluğuna, hatta borç içinde yaşamasına neden oluyor.

Çoğu zaman yemek ücreti bile verilmeden, düşük bir maaş ile çalıştırılan gazeteciler haber yapma konusunda da özgür değiller. Yerel yönetimlerin ekonomik olanaklarına sıkışmış ve bu nedenle yerel anlamdaki sorunları haber yapamayan bir meslek kendini yenileyemediği gibi çalışma enerjinizi de tüketebiliyor. Her kurumun haber sınırları ve sevdikleri var ve siz bu sınırları geçemiyor, sevdiklerinin karşısında haberyapamıyorsunuz.

ÇÖZÜM İÇİN DÖRT ALANDA DEĞİŞİM GEREKİYOR

Gazetecilik parayla pulla yapılamayacak bir iş ancak işin bu tarafı da mesleğin üzerindeki en büyük baskıyı oluşturuyor. Ulusal gazeteler, eğer iktidara muhalifse ayakta kalmak için çok daha fazla mücadele ederken, ne yazık ki İstanbul dışındaki bürolarını çok hızlıca gözden çıkarabiliyor.

Bunun tabii ki pek çok sonucu oluyor ancak çözüm, ülkede demokratikleşmenin tesis edilmesi, ekonomik bağımsızlığın sağlanması, Basın İlan Kurumu'nun adil bir sisteme oturması ve şirketlerin reklam süreçlerindeki politik baskıların ortadan kaldırılması ile gelecektir.

Gazeteler ancak o zaman ekonomik kaygıları olmadan özgürce görevini yapabilir ve istihdam sağlayabilir.

Kadın olmak ülkemizdeki her alanda zor elbette, bu alanda da bunun çeşitli zorluklarını yaşamamamız mümkün değil. İzmir'de siyasetin ülkedeki gibi erkek erkeğe yapılması, sizin hem habere ulaşmanıza hem de işinizi daha iyi koşullarda yapmanıza engel olabiliyor.

Bazı tavizlerde de bulunmuyorsanız, bir yerlere gelmekte ve meslekteki konumunuzda ilerlemekte zorlanıyorsunuz. Bunu değiştirmek hiç kolay değil ne yazık ki. Tek başına buna göğüs germek de kolay değil. Ancak örgütlü mücadele ile bunun üstesinden gelebiliriz.⁹⁷

⁹⁷ journo.com.tr/10-ocak-calisan-gazeteciler-gunu-2020 (Erişim Tarihi: 26.11.2020)

2.4.2 Cinsiyete Dayalı Engeller

İşe alım esnasında cinsiyete dayalı ayrımcılıkla karşılaşan kadın gazeteciler, cinsiyet eşitliğini desteklemeye yönelik 4857 sayılı İş Kanunu ve 212 Sayılı Basın İş Kanunu'nda kadın çalışanlara tanınan yasal hakların (evlilik izni, doğum izni, süt izni ve emzirme ödeneği vb.) yerel medyada kadın gazetecilerin aleyhine işleyebildiğini ifade ediyorlar. İşte 3 yerel kadın gazetecinin cinsiyete dayalı sektörel engelleri dile getiren sözleri:

Haber Müdürü/Antalya (2020 itibarıyla 4 yıldır gazetecilik yapıyor): *“Devlet bu hakları vererek kadını destekliyor ama sektörde pratiğe yansımaları öyle değil. Mesela doğum izni veriyor ama patron diyor ki ‘Kadın doğum iznini kullanacak, benim işim aksayacak.’ ya da ‘Evlilik izni bırakırsa kıdem tazminatı alır sıkıntı yaratır.’, böyle böyle iş ‘Kadın gazeteci almayalım!’ a kadar geliyor.”*

Haber Müdürü/Antalya (4 yıllık gazeteci): *“Biz, kadın gazeteciler olarak, birçok yere başvurduğumuzda erkek değilsin, gece yarısı habere gidemezsin diye kapıdan çevriliyoruz. Bunu diyen o kadar çok kurumla karşılıyoruz ki(...) Yerelde kadın daha çok eziliyor. Çünkü yerelde daha çok ‘Gazeteci erkek olur.’ bakışı hâkim. Bildiğimiz birçok ulusal ajans bile yerelde özellikle erkek muhabir tercih ediyor.”*

Muhabir/Ankara (5 yıllık gazeteci): *“İşverenler ne kadar iyi bir gazeteci olup olmadığınızdan çok sizi ‘çocuk doğurup izin kullanır mı, mesaiyi aksatır mı?’ şeklinde değerlendiriyor... Şu an çalıştığım kuruma alınırken mülakatta sorulan ilk iki sorulardan biri ‘Evlilik misiniz ve ileride çocuk düşünüyor musunuz?’ oldu. Eee diyelim siz bekarsınız, işe başladınız sonradan evlenme veya çocuk sahibi olma kararınızı işvereniniz ile paylaşmak gerilim konusu olur... Erkek gazetecilere bunlar asla sorulmuyor.”*

Muhabir/Şanlıurfa (3 yıllık gazeteci): *“Şehrimizde 4 tane yerel kanal var ama hiçbirinde kadın bir spiker göremiyoruz... İçlerinden biri ile iş görüşmesine gittim, olumlu sonuçlansaydı bölgede bir ilk olacaktı. Ancak maaş konusunda anlaşamadık (...) Çünkü kadın spikerlere erkeklere oranla daha az maaş teklif ediliyor.”⁹⁸*

⁹⁸ medarder.org/wp-content/uploads/2020/12/medar-kucuk.pdf (Erişim Tarihi: 28.12.2020)

2.4.3 Koronavirüs Kayıpları

Dünyayı etkisi altına alan Covid 19 salgınından en çok zarar gören meslek mensupları arasında gazeteciler birinci sıralarda yer aldı. Küresel Gazeteciler Konseyi (KGK) tarafından yapılan yazılı açıklamada, Türkiye’de 2020 yılında koronavirüs enfeksiyonuna yakalanan 300’den fazla gazeteciden 21’inin yaşamını yitirdiği belirtildi.

Küresel Gazeteciler Konseyi (KGK) Genel Başkanı Mehmet Ali Dim, yazılı açıklamasında gazetecilerin en riskli meslek grupları arasında olduğunu belirterek, *“Sağlık çalışanlarından sonra tıpkı güvenlik güçleri ve kurye vb lojistik işler yapanlar gibi gazeteciler de sahada çalışmak, haber kovalamak ve toplumsal görevini yerine getirmek zorundadırlar. Bu nedenle, sadece Ankara gazetecilerinin öncelikle aşılması yetmez, tüm gazetecilerin aşılanma programında öncelikli olmasını talep ediyoruz. Kaldı ki, 2020 yılında kaybettiğimiz gazetecilerin büyük çoğunluğu Anadolu’da görev yapan gazetecilerdir. Kaybettiğimiz meslektaşlarımızı rahmet ve saygıyla anıyoruz”* dedi.

Türkiye’de korona virüsten hayatını kaybeden gazetecilerin isimleri, şehirleri ve çalıştığı kurumlar şöyle:

Hacı Bozkurt (Adıyaman-DHA), Ferhat Koç (Ankara-Milli Gazete), Hikmet Bakan (Van- ATV- Show TV), Yılmaz Tarancı (Diyarbakı-Dokuzhaber), Cengiz Koncuk (Gaziantep-Amatörce Gazetesi), Ahmet Kekeç (İstanbul-Star), Hasan Can (TRT-Konya Ereğli), Süleyman Usta (Rize-Sarıyer Gazetesi, Çay TV), İbrahim Toru (Şanlıurfa-Kanal Urfa TV), İlhan Erk (Adana-Spor Yazarı), Tefik Fazlı Doğan (Hatay-Zafer Gazetesi) Akif Çelik (Malatya-ASYMD), Yakup Kocabaş (Antalya Gazipaşa Gündem Gazetesi), Süleyman Şah Gökcan (Muğla-Şah Medya) Hıdır Keleş (Kars-Halk Gazetesi), Sabahattin Kaya (Mardin-AA Ömerli Muhabir), Fethi Şimşek (Burdur-Hürriyet-Burdur FM) İsmail Has (Osmaniye-Haber 80), Ahmet Özcan (Rize-Ardeşenin Sesi), Muhammet Arbağ (Osmaniye-TRT) ve Muhittin Nalbantoğlu (İstanbul- Yeniçağ).

DÜNYADA DURUM

KGK, dünya ile ilgili bilgiyi İsviçre’nin Cenevre kenti merkezli sivil toplum kuruluşu Press Emblem Campaign’e (PEC) dayandırdı.⁹⁹

⁹⁹kgk.org.tr/kgk-covid-19-raporu-2020de-20-gazeteciyi-koronavirustan-kaybettik/

Tablo 19- Virüsten 2020 Yılında Hangi Ülkede Kaç Gazeteci Kaybedildi?

Sıra	Ülke Adı	Vefat	Sıra	Ülke Adı	Vefat
1	Peru	93	13	Nijerya	8
2	Hindistan	51	14	Afganistan	7
3	Brezilya	43		Dominik	7
4	Ekvador	41		Honduras	7
5	Bangladeş	39	17	Arjantin	6
6	Meksika	33		Nikaragua	6
7	Amerika Birleşik Devletleri	25		Venezuela	6
8	TÜRKİYE	21	20	Fransa	5
9	Pakistan	12		İspanya	5
10	Panama	11		Kolombiya	5
11	İngiltere	10		Rusya	5
12	Bolivya	9	24	İtalya	4

Kaynak: Küresel Gazeteciler Konseyi

Buna göre 2020 yılının tamamında 56 ülkede haberi alınan 600 gazetecinin yenitip koronavirüs (Kovid-19) nedeniyle yaşamını yitirdiğini bildirdi. Bazı ülkelerin, gazetecilerin ölümlerini bildirmediği veya hayatını kaybeden çalışanlara test uygulanmadığı için gerçek rakamların çok daha yüksek olduğu ifade edilen açıklamada, gazetecilerin ölümlerine dair istatistiklerin yanıltıcı olabileceği belirtildi.

PEC'in derlediği bilgiler ışığında, 20 bini aşkın gazetecinin salgına yakalandığı tahmin edildi. Yapılan sıralamada 93 gazetecinin virüsten can verdiği Peru'nun ilk sıraya yerleştiği listede, Türkiye 21 gazetecinin vefatı ile dünyada 8'inci basamakta yer aldı.¹⁰⁰

2.5 Türkiye'de Tirajlar Sorunlu

Tirajlara neden ihtiyaç duyulmaktadır? Görsel medyada buna 'rating' olarak bakılırken, internet ortamında da 'tıklama' olarak bilinmektedir. Basılı gazete neden bu kadar tiraj ile paralel olarak anılmaktadır?

Çünkü kitle ölçümü medya pazarlamasında çok önemli bir kriter ve şeffaf yapılmış bir medya ölçümü kurumların ihtiyaçlarını görmesini sağlamakta,

¹⁰⁰ kgk.org.tr/kgk-cdvid-19-raporu/2020de-20-gazeteci (Erişim Tarihi: 29.12.2020)

kendilerine duyulan ilgiyi tespit edebilmektedir. Bu ilgi doğrultusunda yayınlarına yön verebilmekte, tabii ki kendi yayın politikası çerçevesinde ve kendileri rakipleriyle karşılaştırma imkânını yakalayabilmektedir.

Düşük satış rakamlarını gizleyen gazeteler, makyajlı yöntemlerle tirajlarını şişirilmektedir. Yaklaşık 3 milyon gazetenin yarısı bedava dağıtılmaktadır. Günlük satışı 200 binin üzerinde olan yalnız 3 gazete bulunmaktadır. Beyan edilen rakamlara bakınca durumun farklı olduğu görülmektedir.

Gerçek satışı 40-45 bin olan gazete kendi marketlerinde bedava dağıtımla satışını 200 binin üzerinde göstermektedirler. Yine beyanları göz önüne alındığında 8 gazetenin 100 bin-200 bin aralığında satış yaptığı iddia edilmektedir. 50 bin ve üzeri sattığını beyan eden gazetelerin sayısı ise 5-6 civarındadır.

Bazılarının bırakın 50 bini, 5 bin adet sattıkları bile şüphelidir. Özetle, Türkiye'de beyan edilen gazete satışı 3 milyon civarındadır. Fakat yarısından çoğu marketler, siteler, taksi duraklarında, benzin istasyonlarında, otobüs firmalarının kent içi bilet satış ofisleri ile otogarlardaki ofislerinde ücretsiz olarak dağıtılan ya da abone adı altında dağıtılmaktadır. Gerçek satış ancak 1.5 milyonu bulmaktadır.

2.5.1 Rakamların Yüksek Gösterilmesi

Satışı 40-45 civarında olan bir gazete, kendi firması bünyesindeki mağazalarda daha az sayfalı gazete dağıtarak satışını 200 bin üzerinde gösterebilmektedir. Yine satışı 20 bin civarında olan bir gazete, dağıtım firmasına göndermek için yalnızca 4 sayfalık kapağı basıp “Bunu da abonelere gönderiyoruz” diyerek satışını 120-130 bin olarak belirtebilmektedir. Satışı 100 bin üzerinde görünen 11 gazetenin en az yarısı 20 bin adet bile satmamakta ve bu gazeteler değişik mecralarda ücretsiz olarak dağıtılmaktadır.

2.5.2 Yanıltıcı Rakamlar

Reklam verenler gazetelere tirajlarına göre ücret ödemektedirler. Fakat belirtilen yöntemlerle birçok basın kuruluşu tirajlarını manipüle ederek hem reklam vereni yanıltıyor hem de özel sektör ilanlarından haksız kazanç sağlamaktadır.

Yine Basın İlan Kurumu, gazetelere tirajları ile orantılı ilan ücreti ödemektedir. Tirajları çok düşük olmasına karşın satışlarını 50-100 bin bandında gösteren

gazetelerin sayısının fazlalığının nedeni ise budur. Tirajlarını manipüle eden yayın kuruluşları bu yöntemle devlet ilanlarından da haksız kazanç elde etmektedirler.¹⁰¹

2.5.3 Okuma Alışkanlığı Azalmakta

Türkiye nüfusunun 50 milyon kişi olduğu zamanlarda bile gazetelerin toplam tirajları 4.5 milyon net satışa ulaştığı bilinmektedir. Ancak, nüfus artışıyla birlikte gazete okuma oranının giderek düşmesi, sektörün en endişe verici konularının başında gelmektedir. Bunu örnekleyecek olursak, Türkiye nüfusunun 81 milyonu geçtiği bu zamanda, yukarıdaki 'gazetelerin net satış tablosunda' görüleceği gibi en yüksek tirajlı gazetelerle birlikte satışta 100.000 sınırını aşan ilk 11 basın kuruluşunun toplam tirajının 1.773.000 ile 2 milyon rakamının çok çok gerisinde kaldığını görmekteyiz.

Gazeteler geçmiş dönemde de kağıt fiyatlarında etkilenmiş ve 2012 Ekim ayında ebatlarında değişikliğe gitmiştir. Öncelikle Hürriyet, Milliyet, Vatan (kapanmadan önce), Posta ve Cumhuriyet gazeteleri, okurlarının karşısına enine olan ebatlarını yüzde 15 oranında yani 3 santim küçültmüşlerdir. Diğer gazeteler de kısa zaman içinde bu beşlinin peşine takılmışlardır.

Zira kağıt ithalatı bu boyuta döndüğü için bir nevi mecbur da kalmışlardır. Haberlerin uzunluğunu da etkileyecek olan "dikey gazete" modeline geçen yayınların yegane hedefi kağıt tasarrufu amacının en görünen yolu olmuştur.¹⁰²

Boyları 52.5 ile 53 santimde kalan gazetelerin, enleri 38.4 santimden, 35.4 santimetreye inmiştir.¹⁰³

Kağıt zamlarından etkilenen basın sektörü, boyutların küçülmesiyle birlikte çareyi fiyatlarını artırmakta bulmuştur.

Nitekim o günlerde ulusal düzeyde yayın yapan Cumhuriyet gazetesi fiyatını 2 liradan 2.50'ye, Sözcü bir liradan 1.5 liraya, Dünya gazetesi ise 3.75 liradan 4.25 liraya çıkarmıştır.¹⁰⁴

¹⁰¹ sozcu.com.tr/2018/ekonomi/toplam-3-milyon-gazetenin-yarisi-bedava-dagitiliyor-2255846, journo.com.tr/10-ocak-calisan-gazeteciler-gunu-2020 (Erişim Tarihi: 15.10.2020)

¹⁰² haber7.com/gazeteler/haber/940519-gazete-boyutlari-kucultuldu, (Erişim Tarihi: 15.10.2020)

¹⁰³ reklamajansi.com.tr/gazete-sutun-santim-olculeri, (Erişim Tarihi: 19.12.2016)

¹⁰⁴ Şükrü Karaman, Samsun Gazetesi, 30.9.2018, hedefhalk.com/yazarlar/sukru-karaman/gazeteler-zor-durumda/610019

Gazete ve kitap okuma alışkanlığı giderek azalmıştır. Bunun yerine televizyon, internet ve sosyal medya ağırları etkinlik alanını artırmıştır. Televizyon ve internet, gazete okuma alışkanlığımızı sıfıra indirmiştir.¹⁰⁵

2.5.4 Satışların Düşme Sebepleri

“Gazetelerin fazla satmamasının üç nedeni vardır. Birincisi, Türk milletinin okuma özürü olmasıdır. Nelerin okunup nelerin okunmamasıyla ilgili sansür aileden başlamaktadır, dolayısıyla okuma alışkanlığı azalma göstermiştir.

Sabahları artık Kadıköy-Eminönü vapurunda 3-5 kişi gazete okumaktadır. Durakta beklerken gazeteokuyan şoföre rastlamak mümkün olmamaktadır.

İkincisi, darbelerden sonra gazetelerin içeriklerinin boşalması olmuştur. Günümüzde gazetelerde yer alan haberler eğitimli kesime ilginç gelmemektedir.

Düşük tirajın üçüncü en önemli nedeni ise yalan ve eksik haberlerden kaynaklanmaktadır. Haberin öğelerini tamamlamamışsanız onu yayımlamak zorunda olmadığınız birinci bölümün ikinci sayfasında “Gazetecinin Sorumluluğu” başlığında geniş şekilde anlatılmıştır.

Eksik bölümleri uydurmak zorunda olmadığınız vurgulanmıştır. Bir haberi yayımlamak için altı sorunun cevabını vermek gerekmektedir (5N1K). ‘Üç tanesi eksik kaldı.

O zaman ben bu haberi yayınlamıyorum' deme onurunu göstermek zorunda olunmasına rağmen, bu mesleki etik maalesef gösterilememiştir.

Haberlerin daha çok ve çeşitli olması gerekmektedir. Gazetelerde ortalama 100-120 haber yer almaktadır. Bir gazetede dış haber sayısı 20-30 arasında değişmektedir.

Normalde bir yabancı ajansın günlük yayını 300-400 haberi bulmaktadır. Ama gazetecinin dünyayı 20-30 haberle görmesi gerekmemektedir.¹⁰⁶

¹⁰⁵ İLKHA, //ilkha.com/haber/80897/televizyon-ve-internet-okuma-aliskanligimizi-sifira-indirdi

¹⁰⁶ Prof. Dr. Atilla Girgin, Marmara Üniv. İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, Tirajda Yerlerde Güven de, <http://atillagirgin.net/kategori/yayinlar/61145/tiraj-da-yerlerde-guven-de>, 3.12.2007

Tablo 20- Gazetelerin Tirajları*10-16 Aralık 2018

1	SABAH	285.392
2	HÜRRİYET	261.434
3	SÖZCÜ	257.151
4	POSTA	183.735
5	TÜRKİYE	133.021
6	MİLLİYET	126.926
7	YENİ ŞAFAK	110.808
8	TAKVİM	105.786
9	GÜNEŞ	103.681
10	AKŞAM	103.557
11	STAR	101.542
12	PAS FOTOMAÇ	74.654
13	FANATİK	71.196
14	KORKUSUZ	53.763
15	YENİ ASIR	51.737
16	YENİ AKİT	50.868
17	YENİ ÇAĞ	50.784
18	AYDINLIK	50.362
19	MİLAT	50.650
20	HARBİ	50.175
21	YENİ BİRLİK	50.127
22	DİRİLİŞ POSTASI	50.032
23	CUMHURİYET	29.214
24	MİLLİ GAZETE	25.065
25	DOĞRU HABER	15.626
26	KARAR	12.129
27	YENİ ASYA	10.552
28	İSTİKLAL	10.565
29	ŞOK	10.285
30	GÜNBOYU	10.323
31	DOKUZ SÜTUN	10.321
32	YENİ SÖZ	10.142

33	DAILY SABAH	9.530
34	YURT	9.301
35	AMK- AÇIK MERT KORKUSUZ	8.439
36	YENİ MESAJ	7.872
37	BİRGÜN	7.758
38	HÜRRİYET DAILY NEWS	6.727
39	EVRENSEL	5.202
40	İTTİFAK	5.110
41	ORTADOĞU	2.854

*Kaynak: www.medyatava.com/tiraj, www.medyaradar.com/tirajlar, (Erişim Tarihi:16.12.2018)

“Tirajların düşük olması, ekonomik güçlüğü, halka yeteri kadar medya okur yazarlığı eğitimi verilmemesine ve gazetelerin halka inandırıcı gelmemesine bağlı. Aslında bir haberde yalan varsa halk bunu fark ettiğinde gazete almaktan vazgeçer. Gazete, ‘ister okunsun ister okunmasın’ diye düşünmemeliler. Patronların medya okuryazarlığına önem vererek halka açılmaları gerekir. Okuryazarlık olgusunu artırabilmek için gençlere yönelik klasik romanları hediye edebiliriz. İlkokula, ortaokula, üniversiteli gençlere hitap edebilecek eserler verilebilir. Belgesel CD’ler verilebilir. Mesela hafta sonu daha çok promosyon verilebilir. Le Figaro veya başka gazeteler Fransa’da hafta sonu promosyonu çerçevesinde dergiler veriyorlar. Bunları çocuklarımla, karımla rahatlıkla okuyabiliyorum. Gazete fiyatları düşürülebilir. Esas önemlisi haberde yalan olmamalı. Aksi halde halk gazeteye itibar etmez. Tüm bunlar yapılırsa gazete tirajları yükselir.”¹⁰⁷

2.5.5 Tirajlar Her Yıl Azalmakta

Gazete ve dergilerin tirajı, 2016’da 2015 yılına göre yüzde 20 azalmıştır. Ülkemizde 2016 yılında yayımlanan gazete ve dergilerin yıllık toplam tirajı 1 milyar 705 milyon 225 bin olup, bunun yüzde 94.1’ini gazeteler oluşturmuştur. Gazete ve dergilerin tirajı, 2018 yılında ise 2017 yılına göre yüzde 17.6 azalmıştır. Ülkemizde 2018 yılında yayımlanan gazete ve dergilerin yıllık toplam tirajı 1 milyar 368 milyon 287 bin 463 olup, bunun yüzde 94.2’sini gazeteler oluşturmuştur.

Gazetelerin yüzde 29.6’sı haftalık, yüzde 28.2’si haftada iki-altı gün arası, yüzde 16.2’si aylık olarak yayımlanmıştır. Dergilerin ise yüzde 24’ü aylık, yüzde 22.4’ü üç aylık, yüzde 15.9’u altı aylık olarak yayımlanmıştır.

¹⁰⁷ Prof. Dr. Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı, a.g.e. ,3.12.2007

Gazetelerin yıllık tirajının yüzde 87.1'ini günlük, yüzde 8.3'ünü haftada iki-altı gün arası, yüzde 2.3'ünü haftalık olarak yayımlanan gazeteler, dergilerin ise yıllık tirajının yüzde 56.3'ünü aylık, yüzde 11.4'ünü üç aylık, yüzde 10.2'sini iki aylık, yüzde 8.3'ünü haftalık yayımlanan dergiler oluşturmuştur.¹⁰⁸ (TÜİK 2019 rakamları için şu notu düşmüş bulunmaktadır: Bu konu ile ilgili bir sonraki haber bülteninin yayımlanma tarihi Temmuz 2020'dir.)

Tablo 21- Yıllık Toplam Tirajlar

YILLAR	GAZETE SATIŞLARI	DERGİ SATIŞLARI
2012	2 milyar 143 milyon	165 milyon
2013	2 milyar 296 milyon	175 milyon
2014	2 milyar 148 milyon	134 milyon
2015	1 milyar 994 milyon	139 milyon
2016	1 milyar 604 milyon	101 milyon
2017	1 milyar 559 milyon	102 milyon
2018	1 milyar 289 milyon	79 milyon

NOT: TÜİK'in rakamları Türkiye'de günlük, haftalık, haftanın 2-6 gün arası, 1-2-3 aylık, yıllık gazete ve dergilerinin toplam satış rakamlarıdır.

2.5.6 Belgeler Ele Veriyor

Gazete satışlarının düşmesini vatandaşlar çok çeşitli sözlerle açıklamaktadır. “Okunacak gazete mi var” ile başlayan oysa 78. Sayfada yer alan tabloda da görüleceği gibi en az 41 günlük gazete her bir fikre hizmet, haber sunmaktadır. Bir o kadar da tabloda yer almayan haftalık, günlük gazeteler bulunmaktadır.

Tirajların giderek düşmesini, yaşanan hayat pahalılığı nedeniyle halkın ekonomik sorun yaşamalarına da bağlamak mümkün olmaktadır. Okuna alışkanlığını kaybedenlerin bir başka bahanesi daha bulunmaktadır. “*Ben haberleri internetten takip ediyorum*” diyerek bu sorunu üstlenmekten kaçınmaktadırlar. Ancak ortaya çıkan belgeler, bizleri bu konuda farklı düşüncelere de götürmektedir.

2.5.7 Hürriyet'in Faaliyet Raporu

18 Mart 2019 tarihinde Hürriyet Gazetesi'nin 2018 Faaliyet Raporu'na göre 386 kişi işten çıkarılmış, tirajda ciddi düşüş olmuştur. İşte o raporun ana hatlar şöyle açıklanmaktadır:

¹⁰⁸ <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30593> (Erişim Tarihi: 28.3.2020)

Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş.'nin Kamuyu Aydınlatma Platformu'na (KAP) 2018 Yılı Faaliyet Raporu'nu sunmuştur. Buna göre 2017 yılında 1.521 olan çalışan sayısı 2018 yılında 1.135'e düşmüştür.

Gazete Duvar'ın haberine göre, Hürriyet gazetesinin gelirlerinde 63 milyon 578 bin liralık düşüş yaşanmıştır. 2017 yılında 485 milyon 641 bin lira olan toplam gelir, 2018 yılında 422 milyon 63 bin liraya inmiştir.

Reklam gelirleri 2017 yılında 282 milyon 879 milyon liradan yüzde 20'lik azalışla 227 milyon 321 bin liraya; 2017 yılında 176 milyon 301 bin lira olan tiraj ve baskı gelirleri 165 milyon 850 bin liraya düşmüştür.

Diğer gelirler kaleminde ise artış yaşandı, 2017 yılında 26 milyon 461 bin lira olan diğer gelirleri 2018 yılında 28 milyon 892 bin liraya çıkmıştır.

Kullanılan gazete kâğıdı 2017 yılında 37 bin tonken 2018 yılında tiraj adetlerindeki azalma nedeniyle 27 bin tona gerilemiştir. 2017 yılında 17 milyar 429 milyon olan üretilen gazete sayfa sayısı yüzde 29 oranında düşmüş ve 12 milyar 417 milyon olmuştur. ¹⁰⁹

2.5.8 Hürriyet 40 Bine Düştü

Bir dönem Türkiye medyasının "Amiral Gemisi" olarak tanımlanan Hürriyet gazetesinin satışları erimeye başlamıştır. Doğan Grubu'ndan Demirören Grubu'na satılan gazetenin satış rakamlarının 40 bine düştüğü iddia edilmiştir.

Cumhuriyet gazetesi yazarı 22 Temmuz 2019 tarihli yazısında bu bilgiyi *"Hürriyet ile Cumhuriyet gazetesi arasındaki net satış farkı 6-7 bine indi"* diye duyurmuştur. Amiral gemisinin içinde bulunduğu medyanın "metro gazetesi"ne dönüştüğünü ifade eden yazar, *"Satış raporlarına baktığınızda, hepsi maşallah uçuyor. Başbayilerden büyük ölçekli toplu alımlarla, çalımlarından geçilmiyor. Sitelerin girişlerine bedava yığılıyor tomarlar. Birer 'metro gazetesi'ne dönüştü yandaş medya... Metro gazetesi, Avrupa'nın metropollerinde parasız dağıtılır. İlandan parasını kazanır"* diye yazmıştır.

Beş ay önce Hürriyet'in satışının 60 bin olarak kendisine bildirildiğini belirten Bursalı, yakın bir zamanda işin içinde ama "gazetesiz" bir yazar dostunun ise bu rakamın 40 bin olduğunu söylediğini ifade etmiştir.

¹⁰⁹ medyaradar.com/hurriyetin-faaliyet-raporu-386-kisi-isten-cikarildi-tirajlar-dustu-haberi-2005623

Yazar, bir sonraki yazısında da Hürriyet'ten bir arkadaşının aradığını ve *"Bayi satışı konusunda verdiği 40 bin satış bilgisinin yanlış olduğunu, haftalık ortalama satışın 130 bin olduğunu söylediğini ve satışı Hürriyet'e sormamış olmasını da eleştirdiğini"* belirtmiştir. Gazetelerin haftalık satış raporlarının internet sitelerinde yer aldığını ancak bu rakamların doğru olmadığını ifade eden Bursalı, *"Gazete satışlarında bir saydamlık olmayınca ortalıkta çeşitli rakamların uçuşması da doğaldır. Gazeteler başbayilerden toplu alımla satışlarını artmış gösteriyor ve bu gazeteleri dağıtıyorlar. Bu konuda saydamlık şart. Ama kimin işine gelir ki? Kandırmaca yapılıyor"* ifadelerini kullanmıştır.

Gazetelerin bayi satışlarına ilişkin de eleştirilerin bulunduğunu ifade eden yazar, şöyle devam etmiştir:

*"Aldığım yeni bilgilere göre, mesela gazete reklam pazarlama bölümü promosyonlu satış yapıyor, market zincirlerine, otobüs firmalarına, demiryollarına, bazı şirketlere, bazı üniversitelere.. Genellikle bu saydığım kurum ve kuruluşlara, yapılan reklam veya kampanya ile birlikte bu satışlar yapılıyor; reklam pazarlama bölümleri bayi satışlarını böyle yüksek gösterebiliyorlar. Yani 'tekil kişilere bayi satışları'nın da bu açıdan saydamlığı tartışmalı."*¹¹⁰

2.5.9 Yazarlarından Tepki

Hürriyet gazetesinin eklerine yazılar yazan isimlere, muvafakatname gönderilmiştir. Hürriyet'in kültür sanat, gezi gibi eklerinde yazılar kaleme alan telifli yazarlarına gönderilen muvafakatnameye yazarlardan tepki gelmiştir. Hürriyet yazarları, yazılarının ve fotoğraflarının Hürriyet dışında herhangi bir çalışmada kullanılmayacağını öne sürüp bu durumun kabul edilemeyeceğini belirtmişlerdir.

Muvafakatnamede şu ifadeler yer almıştır: *"Hürriyet internet sitesinde yayınlanacak ve tarafımda meydana getirilecek köşe yazılarımdan herhangi bir hak ve/veya ücret talep etmeksizin ve Hürriyet'in belirleyeceği program dahilinde ve yayınlama yetkisi münhasıran Hürriyet'e ait olan köşe yazılarımdan, yurt içi ve yurt dışında herhangi bir sayı ve süre sınırlaması olmaksızın, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun ("FSEK") 21. maddesinde yer alan 'İşleme', 22. maddesinde yer alan 'Çoğaltma', 23. maddesinde yer alan 'Yayma', 24. maddesinde yer alan*

¹¹⁰ milligazete.com.tr/haber/2917399/hurriyet-gazetesi-satislari-eriyor-40-bine-dustu (Erişim Tarihi: 3.2.2021)

'Temsil' ve 25. maddesinde yer alan İşaret, Ses ve/veya Görüntü Nakline Yarayan Araçlarla Umuma İletim' mali haklarını bunların dia, baskı, duplike film, internet, CD, DVD, mikrofilm ve benzeri mevcut veya ileride geliştirilebilecek her tür vasıta ile kullanımı dahil olmak üzere herhangi bir mecra, yer, süre ve sayı sınırlamasına tâbi olmaksızın yurtiçi ve yurtdışında kullanılması amacıyla gayri kabil-i rücu olarak münhasıran Hürriyet'in tam ruhsat şeklinde kullanma yetkisine haiz olacağını; Hürriyet'in anılan bu mali hakları 3. kişilere kullandırma yetkilerine de haiz olacağını beyan ve taahhüt ile işbu beyana aykırılık nedeniyle Hürriyet'in uğrayacağı her türlü zararı aynen ve derhal tazmin edeceğini, söz konusu köşe yazıları sebebiyle üçüncü şahıslar tarafından iddia edilebilecek her türlü mali hak ve/veya telif hakkı ve bunlarla sınırlı olmayan üçüncü kişiler tarafından ileri sürülebilecek sair her türlü taleplerinden ve söz konusu şahıslarla çıkması olası uzlaşmazlıklardan ve bunların müstakbel sonuçlarından tamamen sorumlu olacağını, Hürriyet'in işbu taleplerden beri tutulması için gereken her nev'i tedbiri alacağını ve Hürriyet'in işbu muvafakatname ile ilgili her ne sebeple ve her ne nam altında olursa olsun, kanundan doğan ve/veya başka bir sebeple herhangi bir tazminat, idari para cezası, cezai şart ya da başkaca bir ödeme yapmak zorunda kalması halinde, yaptığı ödemelerle ilgili olarak tarafıma aynen rücu edeceğini ve herhangi ihtirazi kayıt ileri sürmeksizin derhal Hürriyet'e tediye bulacağını, <http://www.hurriyet.com.tr> internet sitesinde yayınlanacak olan işbu köşe yazılarım için ne şimdi ne de bundan sonra herhangi bir bedel adı altında ücret talep etmeyeceğimi; söz konusu yazıları yazmakla Hürriyet'in müstahdem ve işçisi sayılmayacağımı, kendi belirlediğim zamanlarda ve usullerde hazırlayacağımı ancak bunları yayınlama hak ve yetkisinin münhasıran Hürriyet'e ait olacağını; işbu çalışma usulünün Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve bağımlı çalışmayı düzenleyen ilgili mevzuat hükümleri kapsamında olmayacağını, Hürriyet'in kendi inisiyatifinde işbu çalışmaya son verme hakkı olduğunu ve işbu halde her ne nam altında olursa olsun bir talepte bulunmayacağım, çalışmaya son verilse dahi internet sitesinde yayınlanmış olan köşe yazılarının aynen yayımlanmaya devam edeceğini kabul, beyan ve taahhüt ederim." ¹¹¹

¹¹¹ medyaradar.com/hurriyetten-yazarlarina-tepki-cekten-belge-haberi-2005626

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEDYA SEKTÖRÜNDE YAŞANAN EKONOMİK KRİZİN ÇALIŞMA HAYATINA ETKİSİ

3.1 Ekonomik Krizin İşsizliğe ve İstihdama Etkileri

Gazeteciler 2000'li senelere kadar Basın İş Kanunu'nun tanıdığı haklar ve sendikal örgütlenme sayesinde diğer işkollarında çalışan işçilere nazaran oldukça iyi sayılabilecek koşullarda çalışmışlardır. Bu yıllardan sonra gazetecilik işsizliğin, kayıtdışı istihdamın hat safhaya çıktığı bir meslek çeşidi olmuştur. Basının çalışma şartlarındaki bu olumsuz değişikliğin en önemli nedeni, sektördeki sahiplik yapısında meydana gelmiştir.¹¹² Holdingleşmenin yayıldığı basın sektörüne, düşük karlılıklara karşın, büyük sermaye holdingleri 1980'lerden itibaren diğer sektörlerden ihale kazanmak gibi birtakım dışsal faydalar elde etme durumu ile girmeye başladı ve sektör bir sanayitesisi gibi üretimin yapıldığı tamamen farklı bir yapıya dönüşmüştür.¹¹³

Bu işleyiş süreci sonunda, geleneksel medya patronları sektörden uzaklaşmaya başlamış buna karşılık bankacılık, inşaat, turizm, ticaret gibi alanlarda yatırımları olan holdingler yeni medya sahipleri olarak sektöre girmiş ve geleneksel medya sahiplik yapısı kökten değişmiştir.¹¹⁴

3.1.1 Kayıt Dışı Çalışma/Çalıştırma Eğilimi

Medyanın yeni sahiplik yapısı, basın işletmelerini modern bir sanayi işletmesine dönüştürmüş, büyük sermaye gerektiren teknolojilerin kullanılması ile basın sektörü tekelleşme olgusunun yaygın olduğu, oligopol/tekelleşme piyasa özelliği kazanmıştır.

Bu tekelleşme zarfında iktidarlar basının kendilerini desteklemeleri ya da en azından eleştirmemelerinin karşılığı olarak bu sektörde hiçbir şekilde denetim mekanizmalarını çalıştırmamış adeta medyadaki problemlerin tamamının kaynağı olan usulsüz uygulamalara göz yummuştur.¹¹⁵

¹¹² Tılıç, Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (ISSN: 2146-3417) Yıl: 2017 Cilt: 6 – Sayı: 197-2001:154

¹¹³ FES, 19998: 6- 13

¹¹⁴ Atılğan, 2001:15

¹¹⁵ <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/329091>

Böylelikle, medya devlet kontrolünün olmadığı iş görenler ile işverenlerin işgücü piyasasında genellikle karşı karşıya geldiği ve rakip olduğu bir piyasa niteliği kazanmıştır. Sendikanın olmadığı, Basın İş Yasası'nın işletilmediği bir döneme geçiş yapmaya yönelik bir fırsat olarak kullanmış⁸⁵ ve geline nokta maalesef sektördeki çalışma durumuna ait olumsuz pratikler meşruiyet kazanmıştır.¹¹⁶

Medyadaki tekelleşmeyi kanıtlayan en önemli unsur gazetelerin pazar payları olmaktadır. Pazar payları da reklam gelirlerini belirleyen en önemli unsurların başında gelmektedir. 2015 yılında sayfa alanı olarak en fazla reklam alan ilk 10 gazetenin belli gruplar elinde yoğunlaşması, arkadan gelen gazeteleri ilan gelirlerini olumsuz yönde etkilemiştir.¹¹⁷

Medyadaki bu yeni sahiplik yapısında, asli işleri gazetecilik olmayan işverenler medyayı diğer şirketlerinin karlılığını artıracak bir araç olarak gören bir basın işletme mantığı ile hareket etmişlerdir.¹¹⁸

Basın, kamusal tarafı olan bir meslek alanından ziyade işverenlerin diğer işletmelerindeki gibi kar artışlarını sağlanacak şekilde yönetilmiştir. Yeni sahiplik yapısında işverenlerin ekonomik olarak çok güçlü olmaları kendi yönetim anlayışlarını uygulamalarına zemin hazırlamıştır.

Medya kuruluşlarındaki zorlu çalışma koşullarının sektörün yapısal ekonomik sorunlarından da kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Buna göre, başta basın olmak üzere medya kuruluşlarının genele yakını bağlı oldukları holdinglerin başka alanlardaki yatırımlarına avantaj sağlamak üzere kâr etmeden hatta zarar ederek faaliyetlerini devam ettirmekte olduklarından, zararı azaltma 'emek sömürüsü' ile sübvansede edilmektedir.¹¹⁹ O yıllarda başlayan bu yapı, neredeyse sürdürülebilir olmaktadır.

Bu durumlar altında medya sektörü ve özellikle de gazetecilik; sendikali olmanın engellendiği, düzensiz ve ağır çalışma koşullarının, işsizliğin, eksik istihdamın emek sömürüsünün, adil olmayan ücret uygulamalarının bulunduğu bir çalışma ortamı haline gelmiş ve yazık ki sektördeki çalışma ilişkilerine ait bu olumsuz pratikler çoktan meşruiyet kazanmıştır.¹²⁰

¹¹⁶ Uçak, 2011: 389

¹¹⁷ Seçkin, 2010: 62

¹¹⁸ <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/329091>

¹¹⁹ TESEV, 2012: 60

¹²⁰ Seçkin, 2010: 62

Bir zamanlar taşeron işçi çalıştırma şekline ağırlık verilmiş, giderek yoğunlaşan işsizlik sorunu nedeniyle, sosyal güvenceden yoksun olarak, kayıt dışı çalıştırma/çalıştırma eğilimi artış göstermiştir.

3.1.2 İşsizliğin Yüksek Olması

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin (TGC) hazırladığı 2015 basın raporuna göre; Türkiye'de basın ve ifade özgürlüğü gerilemeye devam etmiştir. TÜİK, 7 bin gazetecinin işsiz olduğunu açıkladı. 2015 yılında TGC raporlarına göre 500'e yakın gazeteci işsiz kalmıştır. Sektörde toplu işten çıkarma tavan yapmıştır. Basındaki işsizlik oranı Türkiye ortalamasının 3 katına çıkmıştır.

Yılın ilk yarısında Kanal A'da 65, FOX'ta 75 çalışanla birlikte basın sektöründe 150'ye yakın kişinin işsiz kaldığı haberlere yansımıştır. Asıl sıkıntı yılın ikinci yarısında yaşanmaya başlamıştır. Temmuz ayında; Yurt Gazetesi 1 gün yayınlanmamış ve birkaç hafta sonra ise Ankara Bürosu'nun kapatıldığını duyurulmuştur. Pek çok gazeteci işsiz kalmıştır. Ağustos ayında basın kuruluşlarından sürekli 'ayrılık' haberleri gelmiştir. Yurt Gazetesi'nden, Milliyet'ten, Hürriyet'ten konusunda uzman çok sayıda gazeteci, yazar işinden olmuştur.

Zaman Gazetesi'nden de toplu işten ayırma haberleri kamuoyuna yansımıştır. Ekim - Kasım aylarında İpek Medya Grubu'na kayyum atanmasıyla İstanbul, Ankara ve İzmir bölgelerinden 200'e yakın çalışanın işten el çektilirdiği belirtilmiştir. Aralık ayının son günlerinde ise TRT Türk'ten sayıları 80 olduğu belirtilen çalışan işten çıkarılmıştır. Aralık ayında Cumhuriyet Bilim ve Teknoloji ekiyle İzmir Bürosu'nun kapanması nedeniyle 23 gazeteci işten çıkarılmıştır.

Ocak 2017 raporuna göre, 2016 yılında 780 gazetecinin basın kartı iptal edilmiştir, 839 gazeteci yaptıkları haberler nedeniyle açılan davalarda hakim karşısına çıkmıştır. 189 gazeteci sözlü ve fiziksel saldırıya uğramıştır. 148 gazeteci ise yeni yıla (2017) cezaevinde girmiştir. Bu sektörde işsiz kalanların sayısı ise 10 bini aşmıştır.¹²¹ TGC'nin resmi olarak verdiği bilgiye göre 2018 yılında da 535 gazeteci işten çıkarılırken, 141 çalışan da istifa etmiştir.¹²²

Çalışma Bakanlığı'nın 2015 Temmuz ayı istatistiklerinde çalışan sayısı 97 bin 365 kişi iken, 2015 yılının Temmuz ayı istatistiğinde çalışan sayısının 86 bin 208'e

¹²¹ www.tgc.org.tr/raporlar/basin-raporlari/1468-ocak-2017-raporu.html

¹²² <https://outlook.live.com/mail/deeplink>,

gerilediği, yani son 4 yılda 11 bin 157 medya mensubunun işsiz kaldığı resmi hüviyet kazanmıştır. 2020 yılı itibarıyla da işsiz gazeteci sayısı 12 bini geçtiği iddia edilmiştir.

3.1.3 Haklarının Az Olması

Türkiye Basın Özgürlüğü Endeksi'nde 2020 yılında 180 ülke arasında 154'üncü sırada yer almaya devam ederken, Türkiye Gazeteciler Federasyonu (TGF) 10 Ocak (2021) Çalışan Gazeteciler Günü nedeniyle bir mesaj yayınlayarak basın sektörünün bugünkü durumuna gündeme getirmiştir. TGF tarafından yapılan açıklamada gazetecilerin zorlu şartlarına değinilmiştir.¹²³

TGF, konuyla ilgili şu açıklamayı yapmıştır:

"Ülkemizin içerisinde bulunduğu ekonomik zorluklar nedeniyle hayatta kalma mücadelesi veren Anadolu Basını yaşanan pandemi ile birlikte daha da zora girerek kapanmaların çoğaldığı, işsiz kalan gazetecilerin hızla arttığı bir döneme girmiştir.

Bugün itibari ile 2020 yılında kapanan ve birleşme ile kapanan gazete sayısı 125 civarındadır. Bununla birlikte 700 gazeteci meslektaşımız ise işsiz kalmıştır. Son dört yılda ise birleşme dolayısıyla ve direkt olarak kapanan gazete sayısı 800'e ulaşmıştır. Uydudan yayın yapan 18 TV kanalı, yüksek maliyetli uydu bedellerini ödeyemediklerinden dolayı sadece internet üzerinden yayın yapmak durumunda kalmışlardır.

İletişim Başkanlığı ve Basın İlan Kurumu tarafından İşkur üzerinden verilen destekler bizler için çok önemli ve isabetlidir. İletişim Başkanlığı ve Basın İlan Kurumu'nun Anadolu Basını için almış olduğu tedbirler bir anlamda yetersiz kalmış ve bugün birçok fikir işçisi işsiz kalmıştır. 2021 yılında da gazete kapanmalarının devam edeceği, istihdam sorununun her geçen gün artacağı aşikârdır. Dileğimiz içerisinde bulunduğumuz olağanüstü dönemin bir an önce sona ermesi, gazetecilerin hak ettikleri güvencelere kavuşturulması ve Anadolu Basınının yaşaması için desteklerin artması şart olmuştur.

BASIN KARTI SAHİBİ OLAN / OLMAYAN AYRIMI

Bugün Basın İş Kanunu'ndaki birçok madde iptal edilmiş gazetecinin elindetek hak olarak fiili hizmet zammı (yıpranma payı) kalmıştır.

¹²³ facebook.com/mesudiyesevdalilari/photos/a.1573812086217922/2741786139420505/?type=3

Bu durumda en ağır şartlarda çalışan gazeteciler, en az hakka sahip meslek grubu olmuştur. Basın sektöründe çalışan ancak, işverenleri tarafından Basın İş Kanunu kapsamında gösterilmeyen gazetecilerin, “basın kartı sahibi olan” ve “basın kartı sahibi olamayan gazeteci” ayrımı büyük mağduriyetler yaşatmakta ve basın kartı olmayan meslektaşlarımızın ve matbaa çalışanlarının yıpranmadan faydalanamamaları önemli bir sorun teşkil etmektedir. Sorunun çözümü ise 506 sayılı düzenlemeye geri dönülmesidir. Gazeteciler, özellikle işsiz kalma korkusu ile yasal haklarını kullanamamakta ve sendika üyesi olamamaktadır. Bu yüzden gazetecilerin hukuki hakları yeniden düzenlenmelidir.”¹²⁴

3.2 Ekonomik Krizin Sendikacılığa ve Toplu Pazarlığa Etkisi

Sendikalı olmanın işverenler açısından bu kadar kolay şekilde engel olunmasının bir nedeni de sendikaların kendilerinden kaynaklanmıştır. Buna göre sendikaların işverenlere karşı genellikle esnek davranmamış olması, bazı hallerde sendikaların taleplerinin gazeteleri iflasa götürmesine yol açması ve sendikaların üyelerinin menfaatleri yerine gereksiz vaziyette ideolojik konularla ilgilenmeleri ve taban ile tavan arasındaki iletişimsizlik, çalışanların sendikalarından istifa etmelerini doğurmuştur.¹²⁵

2016 Ocak ayı istatistiklerine göre basın yayın ve gazetecilik sektöründe çalışan 97.094 kişiden sadece 6.327 kişi sendikalıdır. Buna göre sendikalaşma oranı, bir önceki yıla göre yüzde 5.15 artış gösterse de, yüzde 6.5 gibi genel Türkiye oranının (Yüzde 11.96) yarısı gibi düşük seviyededir.

3.2.1 Sendikalılık Oranı

Kamuda görev alan basın çalışanları için ise sendikalaşma oranı yüzde 77 ile kamu ortalamasının (yüzde 71) üzerinde bir seviyededir (ÇSGB, 2016). Fakat meslek kuruluşları istatistiklerde gazetecilik işkolunda sendikalı görülen işçilerin ancak dörtte birinin 5953 sayılı kanuna tabi gazeteci olduğunu; diğerlerinin işverenlerce 4857 sayılı kanuna tabi olarak çalıştırılan basın emekçileri olduğunu ifade etmektedirler (Uçak,2011: 395). Dolayısı ile gerçek anlamda gazeteci olanların sendikalaşma oranı ise daha düşük seviyededir. Anadolu Ajansı (AA) dışında, küçük ölçekli birkaç medya işletmesinin dışında toplu sözleşme yapılan işyerinin kalmadığı

¹²⁴ medyatava.com/haber/en-az-hakka-sahip-meslek-grubu-gazeteciler_214856 (Erişim Tarihi: 9.1.2021)

¹²⁵ Atilla Özsever, Tekelci Medyada Örgütsüz Gazeteci 2004: 181-182

görülmektedir.¹²⁶

Sendikal örgütlenmenin azalması, çalışanların aleyhinde durum yarattığı basın sektöründe de ortaya çıkmıştır. Grup bünyesindeki gazetelerde de uzun yıllardır farklı bir durum ortaya çıkmaktadır.

Aynı gruba ait basın kuruluşları arasında hatta gruplar arasında yapılan centilmenlik anlaşmaları ile bir işletmeden ayrılan yada atılan gazetecinin bir başka holding bünyesindeki işletmeye geçememesi sektördeki işsizlik sorununu daha bir zor hale getirmiştir.

TÜİK, 2014 yılı istatistiklerine göre medyada toplam 24 binlik iş gücü arzı bulunmasına rağmen, bu gazetecilerin 17 bini istihdam edilirken, 7 bin gazeteci işsiz kalmıştır. Yine yüksek okul veya üniversite mezunları için ülke geneli çalışan oranı yüzde 70.7, işsizlik oranı yüzde 10.6 iken, gazetecilik ve enformasyon bölümünü bitirenler yüzde 50.6 ile en düşük istihdam oranına, yüzde 29.1 ile en yüksek işsizlik oranına sahip olan kesim olmuştur.¹²⁷

3.2.2 Sendika Üyeliği Sorunu

Gazete sahipleri ve üst düzey yöneticileri, çalışanların sendika üyesi olmasına veya sendikanın girmemiş olduğu gazetede örgütlenmesine sıcak bakmamaktadır. Oysa ki bazı gazeteler ülkedeki emekçilerin yanında olduğunu gösteren haberler yapsa da çalışanlarının sendikalı olmasını istememektedir.

İşte bunun en güzel örneği aynı bünyede yayımlanan iki kardeş gazete olan Sözcü ve Korkusuz gazetelerinde yakın zamanda yaşanmıştır.

Bir duayen gazetecinin Sözcü’de yaşadıkları buna en güzel örneği oluşturmaktadır. TCG ve TGS üyesi Merih Bayraktar’ı, kısa sayılmayacak bir yaşam dilimini, 3 Ocak 2019 tarihinde gazeteden ayrılışını, daha doğrusu, “Tüm çalışanlar adına sendika hakkını elde etmek için işyerinde örgütlenme yaptığı, önyak olduğu” gerekçesiyle kovuluşunu şöyle anlatmaktadır:

“36 yıllık gazetecilik hayatımın son 5 yılını Sözcü gazetesinde geçirdim. Önceleri düşüncelerime çok yakın bir kurum olarak görünen gazete, yaşadığım birçok olay ile düşüncelerimin yanlış olduğu gerçeğiyle beni karşı karşıya bıraktı.

¹²⁶ Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (ISSN: 2146-3417) Yıl: 2017 – Cilt: 6

¹²⁷ TÜİK, 2015; AA, 2015; TGC, 2015

Gazetede yapılan fahiş bir tashih sonrası özel olarak çağrılarak göreve başladığım kurumda gözlemlediğim ilk şey şuydu: Yazı kadrosunda söz sahibi birkaç kişinin dışında, gazetecilikle uzaktan yakından ilgisi olmayanların burada görev yapmasıydı. Bu mesleğin, ‘yalnızca akıllı olanların değil, asıl kıvrak zekalıların işi olduğu’ insanlara anlatılmamıştı. Ahbap çavuş ilişkisi içinde yürütülen çalışmalar insanlar üzerinde yaptırım gücünün olmadığı bir göstergesiydi.

3.2.3 Sendikaların Silindiği Sektör

Resim 7- Bu İşyerinde Grev Var

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'ın açıklamasına göre 95 bin 826 kişinin çalıştığı medya işkolunda sendikali işçi sayısı 4 bin 370 olarak

ifade edilmiştir. Aile Bakanlığı'na göre ise 91 bin 443 çalışanın yüzde 6.34'ü yani 6 bin 596'sı sendikali olarak çalışmaktadır.

TGS'nin yanı sıra barajı geçen diğer sendikalar Türk-İş'e bağlı Basın-İş (1 ile 2) ve Hak-İş'e bağlı Medya-İş olmuştur. Yine sendikanın verilerine göre üyelerinin yüzde 35 kadarının kadın, yüzde 65 kadarının ise erkek olduğu belirtilmiştir.¹²⁸

2018 Temmuz ayı itibarıyla 15 bin 485 gazetecinin sarı basın kartının bulunduğu belirtilerek, bunlardan 3 bin 930'unun kadın, 11 bin 555'inin de erkek olduğunu vurgulanmıştır. 20 yıl çalışma zorunluluğu sonrasında verilen sürekli sarı basın kartı sahibide 5 bin 709 kişidir.

Tablo 22- Medyada İstihdam * 2018 Temmuz

Toplam çalışan sayısı	95.826
Sarı basın kartlı sayısı	15.485 Erkek 11.555 Kadın 3.930
Sürekli Basın Kartı sahibi	5.709

Kaynak: Fuat Oktay, Cumhurbaşkanlığı Yardımcısı, Mecliste soru önergesine cevap, 7.11.2018, (Erişim 15.12.2018)

¹²⁸ <https://tgs.org.tr/konu/toplu-is-sozlesmeleri>

Ağustos 2018 itibarıyla Türkiye genelinde resmi ilan yayınlama hakkına sahip 1116 gazete bulunmaktadır. Bazılarının ulusal şekilde dağıtımı ve satışı yapılan, bazılarının da yerel olarak dağıtımı ve satışı yapılan bu gazetelerde toplam 8 bin 683 kişi görev yapmaktadır.

Tablo 23- Medyada Sendikalı Durumu *2018 Temmuz¹²⁹

SENDİKA ADI	ÜYE SAYISI	YÜZDE
Medya-İş	2.697	2.95
Basın-İş ¹	2.245	2.46
TGS	1.256	1.38
Basın-İş ²	398	0.44
TOPLAM	6.596	7.23

Kaynak: Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı. (Erişim Tarihi: 15.12.2018)

Tablo 24- Türkiye Genelinde Resmi İlan Yayınlama Hakkına Sahip Gazeteler

Gazete sayısı	1.116
Toplam çalışan sayısı	8.683
	Erkek 5.957
	Kadın 2.726
Sarı basın kartlı sayısı	3.667
Engelli sayısı	56
Emekli çalışan sayısı	1.128
İstanbul'da çalışan sayısı	1.572

Kaynak: BİK, 14.10.2018.

Tablo 25- Bu Gazetelerde Çalışanların Eğitim Durumları

Doktora yapanların sayısı	9
Yüksek lisans	130
İletişimle ilgili ön lisans mezunu	234
İletişim Fakültesi mezunları	1.370
Lisans mezunları	2.669
Ön lisans mezunu	834
Lise mezunu	3.590
İlköğretim mezunu	1.217

Kaynak: BİK, 14.10.2018.

¹²⁹ <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/1694/28072018-resmi-gazete.pdf> Not: Faaliyet gösterecekleri işkolunu Bakanlığa bildirmeyen sendikalara istatistikte yer verilmemiştir.

Çalışanların 5 bin 957'sini erkekler, 2 bin 726'sını kadınlar oluşturmaktadır. Çalışanların 3 bin 667'si sarı basın kartı sahibidir. Sarı basın kartı sahibi olanlardan 1572 kişi İstanbul'da yaşamaktadır.

Verilere göre bu yayınlarda çalışan engelli sayısı 56, emekli çalışan sayısı ise 1128 olarak kayıtlara geçmiş bulunmaktadır. Ulusal ve bölgesel olarak yayın hayatlarına devam eden bu süreli yayınlarda iletişim fakültesi mezunu 1370 kişi çalışmaktadır. Yine iletişimle ilgili ön lisans programlarından mezun olup basın sektöründe çalışanların sayısı 234 kişidir.

Resmi ilan alma hakkına sahip süreli yayınlarda 1217 ilköğretim mezunu, 3 bin 590 lise mezunu, 834 ön lisans, 2 bin 669 lisans mezunudur. Yüksek lisans yapmış çalışan sayısı 130 olurken, doktorasını yapmış fikir işçisi sayısı ise 9 olarak verilere yansımaktadır.¹³⁰

Basın İlan Kurumu'na göre, Türkiye'de, resmi ilan yayınıyla alakalı gazete sayısı 2022 yılı itibarıyla 964, bu gazetelerde çalışan fikir işçisi sayısı ise 6 bin 687 olmuştur.

Bu sayının 4 bin 319'unu erkek, 2 bin 368'ini kadın çalışanlar oluşturmuştur. Bu gazetelerde basın kartı sahibi olarak 2 bin 898 kişi çalışırken, en fazla basın kartı sahibinin bulunduğu il 1077 kişi ile İstanbul ilk sırayı almıştır.

3.2.4 Toplu Pazarlığa Etkisi

Medyadaki tekelleşmenin ortaya çıkardığı diğer bir olumsuz etki de toplu pazarlık düzeninde ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, gazetecilerin yeni biçimlerde ve gazetecilikten ziyade multi medya şirketlerinde çalışması önceden bilinen toplu pazarlık düzenini de değiştirmiştir.

Bundan böyle çalışma sürecini detaylı biçimde belirleyen toplu pazarlık sözleşmelerini yapmak pek mümkün olamamaktadır. Gazetecilerin işsiz kalma stresi ile ve iş güvencesi olmaksızın çalışmasının olağan bir sonucu olarak Avrupalı gazetecilerin sahip olması gereken editöryal bağımsızlık da tehlikeye düşmektedir.¹³¹

¹³⁰ mynet.com/bik-2018-basin-calisanlari-istatistiklerini-acikladi-110104331208 , 14.10.2018

¹³¹ Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (ISSN: 2146-3417)

Yıl: 2017 – Cilt: 6 – Sayı: 1

3.3 Ekonomik Krizin Ücretlere Etkisi

Birçok sektör çalışanlarının maddi ve manevi problemi olduğu gibi, medya sektöründen geç imini sağlayan alaylı ve okulluların da problemleri bulunmaktadır. Bu problemler sadece ücretlere olan etkide kalmamakta, tüm giderler çalışanların ekonomik sorununu etkilemiştir. Basın kartına sahip olmamış çalışanlar için yol gideri, işyerinin yemek vermemesi, ve/veya yemek parası vermemesi durumunun dışında da sorunlar yaşanmaktadır.

Devamla, maaşların zamanında ödenmemesi, çalışma saatlerinin 7X24 olmak üzere her zaman değişebilmesi, geç saatlere kadar çalışma durumu, uzun yıllar sosyal güvenlik çatışı altına girememesi, her an işinden olma korkusu, sahaya çıkan medya temsilcilerinin vatandaş ya da kolluk kuvvetlerinin aşırı şiddetine maruz kalmaları, emekli olurken ya da ayrılış zamanlarında tazminat alamamaları, haftalık ya da yıllık izinlerini kullanma imkanı elde edememeleri, kadroya alınsa bile maaşların asgari ücret durumunda gösterilmeleri ve emeklilikte büyük bir maddi kayıpla karşılaşmaları, gündüz çalışan elemanların mesai ücreti bile almadan gece de haber takibi yapmaları, savaş muhabirliği gibi görevlerde hayati tehlikeyle karşı karşıya kalmaları gibi saymakla bitmeyen ancak yaşadıkça karşılaşılan bir çok problemleri bulunmaktadır.

3.3.1 Para Almadan Çalışmaya Razılar

ZENGİN HOLDİNG- Yazılı basında gazeteler kapanırken, televizyon kanalları zor aylar yaşarken sektöre sevinç yaşatacak bir haber yayılmıştır. Zengin Holding tarafından yapılan yatırımla medya sektörüne yeni bir isim kazandırılmak istenmiştir. Gazeteden televizyona, radyodan ajans haberciliğine, dijital yayıncılıktan dağıtıma büyük bir atılım yaparak sektöre giren Holding, 2018 Kurban Bayramı sonrasında eleman alımlarına başlamıştır.

Kadrolar kurulmuştur. Yemekhane, mutfak ekipmanları ve elemanları tamamlanmıştır. Yemekler özel aşçı marifetiyle aksatılmadan servis edilmiştir. 2018 Ağustos ayı itibarıyla SGK'ya girişler bildirilmiş, gazetenin ön çalışmaları başlatılarakörnek baskılar yapılmıştır.

Aradan geçen aylar ve geline 2019 yılına kadar geçen zaman içinde çalışanlar hiçbir ay ücretlerini alamamıştır. Tüm emekçiler, 5 ay geçmesine rağmen halen de ücretlerini almayı umut etmektedirler.

Tablo 26- Zengin Holding'in Çıkmayan Gazetesindeki Eğitim Durumları

Yüksek lisans	Yüzde 15
Üniversite	Yüzde 30
Ön lisans	Yüzde 8
Lise	Yüzde 38
Orta öğretim	Yüzde 8

Tablo 27- Cinsiyet ve Medeni Durumları

Erkek	Yüzde 84
Kadın	Yüzde 15
Evli	Yüzde 61
Bekar	Yüzde 38

Tablo 28- Ayrıntılı Medeni Durumları

Erkek/Evli	Yüzde 72
Erkek/Bekar	Yüzde 27
Kadın/Evli	Yüzde 66
Kadın/Bekar	Yüzde 33

Yüz yüze konuşma ve yazılı anket sonucu ortaya çıkan bilgiler, bu kişilerin çoğunluğu daha önce çalıştıkları basın kuruluşlarında da bu ve benzeri sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Yapılan, "Bugün ödeyeceğiz, yarına kaldı, cumaya kesin, hafta başı, hafta sonu, yolda, bankada" gibi çeşitli bahanelerle ödenmediğini vurgulayan çalışanlar, bunun bir "değersizleştirme" ve sektörün yanı sıra ülke genelinde "sıradan bir uygulama" haline geldiğini belirtmişlerdir.

Çalışanların eğitim durumları göz önüne alındığında, krizin de etkisini göz ardı etmeyerek, bir, "kandırılmaya ihtiyaç hali" olduğunu gözlemleme durumu doğmuş bulunmaktadır.

"Hepimiz kandırılmaya hazırдық, yeter ki inanabileceğimiz kadar açık bir kapı olsun. O kapıdan girmeye teşneydik. Üstelik hepimizin buna ihtiyacı vardı. Hepimizin biraz rezalete, ama öldürmeyecek bir rezalete, beynimizi gerçeklik denizinden kurtarmak için dedikoduya ve iyi düşünülmüş yalanlara ihtiyacı vardı. Düzenbazlığa tamamen kapısını penceresini kapatan insanın yaşama şansı yoktur, olsa bile bu ağırlığın altından kalkacak akıl sağlığı yoktur." ¹³²

¹³² Ertürk Akşun, Ateş, Güneş ve Ada, Destek Yayınları, 2012, s.138

3.3.2 Çalışanların İfadeleri

Yapılan anket, çalışanların düşüncelerini apaçık ortaya koymaktadır.

M. D.: Bunca iş birikiminin ardından maaş alamamak mesleğim adına keyifsiz bir durum tabii. Bunun üzerine maaş alamayıp bir yandan da eşimin buna rağmen “Çıkma, devam et” demesi ise benim açımdan ikilem yaratıyor. Kısacası arafta kalmak bunaltıyor insanı.

Resim 8- Anketi Doldurdular

H.A.: Bu yıl kızım üniversiteye başlayınca, çalışma gereği duydum mecburen. Üç yaşındaki çocuğumu 600 TL verip kreşe verdim, işe girdim. Kızım için iki senelik 2.500 TL. taksit yaptım. Bu işyeri nasip oldu. Fakat hiç aylık almadık. Beklemekteyiz arkadaşlarla. Her gün cepten yol parası, kreş ve okul taksitinde zor günler yaşamaktayım. Eşim de “Çık!” diyor. Sabırla her şey düzelir diye güzel haberler

bekliyorum. Her şeyin hayırlısı.

M.G.: Daha önce çalıştığım gazeteden maaşların gecikmeli ödenmesi yüzünden ayrılmıştım. Şimdi aynı durum yeni işyerinde de yaşanıyor. Bu duruma Türk basınının son yıllarda giderek kan kaybetmesi sebep olduğu gibi, özel sektörün çalışanlarına karşı son dönemde sık görülmeye başlanan “değersizleştirme” politikaları da sebebiyet vermektedir.

D.B.: İşveren ile çalışan arasındaki güven bir kere kaybolduğunda geri gelmez. Yaklaşık iki aydır bir oyalama taktiği uygulanıyor. Maaş ödemeleri normalede dönse, çalışan “Bir sonraki maaş ödenecek mi?” kuşkusunu her zaman yaşayacak.

İ.S.: İşsizliğin sadece vasıfsız işgücünde değil, vasıflı insanlar arasında da yaygın olduğu günümüzde, maaşların vaktinde alınamaması artık sıradan bir uygulama haline geldi.

Y.Ö.: İşgücünün toplu şekilde inşaat sektörüne aktarılması, ülke genelinde ciddi ekonomik sorunlara neden olacaktır. İnşaat işçisi olup para kazanmaya

başlayan çiftçiler tarımdan ve hayvancılık sektöründen kopmaktadır.

İ.D.: Ben EYT mağduruyum. Emekli etmiyorlar ise 40 yaş üstüne iş de vermiyorlar. Bu yaştan sonra işe alındığımız yerlerde maaş da alamayız. Söylenenler gibi ekonominin iyi olduğunu düşünmüyorum. Her şeye her gün zam geliyor, biz ise işsiziz. Sürekli milli gelir artıyor ama bizim cebimize giren bir şey yok. Suriyelilere yapılan yardımların biz işsizlere de yapılmasını istiyoruz.

D.Y.: İşyeri ve çalışan arasındaki en önemli konu güven, adalet, şeffaflık duygusudur. Güven problemi kaybolduğunda çalışan motivasyonunda çok ciddi düşüşler olacaktır.

M.K.: Büyük bir hevesle başladığım yeni işimde hiç maaş alamamak çok canımızı sıktı. Ha bugün ha yarın diyerek üç ay geçti... Bu durumda daha ne kadar devam edebilirim bilmiyorum.

A.C.A.: İçeride alacağım biriktikçe, işi bırakmam zorlaşıyor. Bu defa da alacağım miktar artıyor. Yani tam bir çıkmaz, ya da yumurta-tavuk hikayesi gibi. Tabii işveren temsilcisinin, sorularımıza yakında ödenecek vaatleri bizi bağlayan bir başka etken oluyor.

T.A.: 2000 yılında emekli oldum, ama sürekli çalıştım. Bu süre tam 40 yıl. Yılbaşından beri işe ara vermiştim zorunlu olarak. Bu işyerinden ağustosta teklif geldi, hanım “Evde oturma, git!” dedi. Anlaştık. “Maaş eylülün 5’inde,” dendi, sonra 15’i oldu. “Ekim” dendi, 8’i oldu.

SGK girişimiz yapıldı, ancak her defasında çeşitli bahanelerle maaşlar ertelendi. Kasım bile geçti. Hanım, “Para almadan çıkma” diyor. Ama üzerine sürekli gün, hafta, aylar ekleniyor. İşyerinde yemek, çay, kahve problem değil, hiçbirisi aksamıyor.

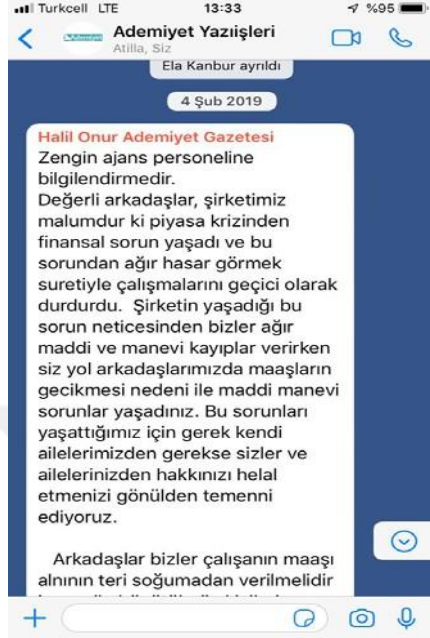
Aslında evde yapacak bir şey olmadığından eski ve yeni edindiğimiz dostlarla sohbet artı gazete toplantılarıyla zaman geçiriyoruz. En üst düzeydeki müdür, hatta patron tarafından yapılan açıklamalar moral verici, ancak maaş problemi devam. Bunu ne kadar sürdürürüm bilinmez, ekipçe karar almalı, nokta konmalı. Ama bu birlikteliği sağlamak da kolay olmayacak gibi görünüyor. Çünkü yapılan ödenecek vaatlerine hemen inanıyoruz.

A.S.: Emekli ve işsizdim, iki aya yakındır çalışıyorum. Maaşta bir gecikmevar. Verilen söz yerine getirilirse bu hafta maaş alacağız. İş bulup çalışırken maaşını alamamak

insanı tekrar bir karamsarlığa sürüklüyor.

3.3.3 Patronun Özür Yazısı

Resim 9- WhatsApp'tan Bilgi

4 Şubat 2019 tarihinde, çıkmadan kapanan gazetenin patronundan, önce çıkmamış gazetenin Genel Yayın Müdürü H.O.'ya gönderilmiş, H.O. tarafından da çalışanların WhatsApp grubuna saat 16.51'de şu yazı gönderilmiştir:

“Zengin ajans personeline bilgilendirmedir.

Değerli arkadaşlar, şirketimiz malumdur ki piyasa krizinden finansal sorun yaşadığı ve bu sorundan ağır hasar görmek suretiyle çalışmalarını geçici olarak durdurdu. Şirketin

yaşadığı bu sorun neticesinden bizler ağır maddi ve manevi kayıplar verirken siz yol arkadaşlarımızda maaşların gecikmesi nedeni ile maddi manevi sorunlar yaşadınız. Bu sorunları yaşadığımız için gerek kendi ailelerimizden gerekse sizler ve ailelerinizden hakkınızı helal etmenizi gönülden temenni ediyoruz.

Arkadaşlar bizler çalışanın maaşı alınının teri soğumadan verilmelidir inancı ile büyütülmüş kişileriz. Çalışanın hakkı verilmez ise dünya bizim olsa başımıza yıkılacağını bunun bizlere manevi olarak ne kadar zararlar vereceğini çok iyi, bilmekte ve bu inançla yaşamaktayız. Bilmenizi isteriz ki kaybettiğimiz para, iş, sağlık, itibar, zaman sizi mağdur ettiğimiz kadar bizi etkilemiyor. Çalışan maaşı ilk önceliğimiz ve inancımızın ayakta durmasını sağlayan en önemli değerdir.

Arkadaşlar bizler şirketin kaybetmesinden ötürü yeni iş alanına geçiş yaptık, inşallah bu iş alanı bize tüm yaralarımızı sarmamızı nasip edecek. Sizlere şirket dağılınca plansız sözler ve günler verildi, plan ve gelir olmayınca verilen gün ve sözler tutmadı ancak yeni kurduğumuz iş başladı ve sağlıklı planlamalar yapmaya çok şükür ulaştık. Gönül ister ki sizlere dönem dönem kısmı ödemeler yapabilelim. Ancak şu aşamada bu İMKANSIZ. Verdiğimiz sözü artık planlamalara göre veriyoruz.

Maaş ödemeleri 15-03-2019'da başlayacak ve 15-05-2019'da tamamı

kapatılacak şekilde planlandı ve sisteme alındı. Biliyoruz faturalarınız, kiranız, kredi kartlarınız, hastanız ve çocuklarınız var. Şunu bilin ki siz ne hayat yaşıyorsanız aynı şeyi yaşıyoruz, bu tarih dışında size yüz tl para vereceğiz dersek sizi de kendimizi de kandırmış oluruz.

Sizlerden ricamız şudur ki, bizleri sabrınız inancınız duanız ile desteklemek sureti ile bekleyiniz ki bizde bu krizden alnımız ak başımız dik çıkabilelim. Bizlere gönül koyarsanız önümüzü kapatır sınavımızı zorlaştırırsınız.

Hepinizden tekrar helallik diliyor manevi desteğinizi bekliyoruz.

Allaha emanet olun.

Zengin ajans medya gazetecilik yönetimi/ Kasım Zengin”

3.3.4 Personeli Bilgilendirme

Bu güne kadar aylarca hiç para alamayanlara 14 Mart 2019 tarihinde Holding’in yetkilisi Yavuz Salabaş’tan, bir müjde şeklindeki, ‘Zengin Medya çalışan personeli bilgilendirme’ yazısı başlığında şu gönderi paylaşılmıştır:

‘Maaşlarınızın bir bölümünü parça halinde parça halinde pazartesi günü banka hesabınıza atacağız. Maaşlarınızın elden olan kısmı da banka hesaplarınıza yatacaktır.’

Bunun üzerine 18 Mart Çanakkale Zaferi’nin yaşanacağı güne denk gelen pazartesi sabahıyla birlikte tatlı bir heyecan yaşadıklarını vurgulayan personel, belirtilen pazartesi günü maaşlar yatmayınca hüsrana uğramış, ancak mesai bitiminde yine hüsrana uğramış bulunmaktadır.

Birbirleriyle üzüntülü ve biraz da alaycı şekilde yazışmalar, konuşmalar yapan çalışanlar, sosyal medya grup hesaplarında aynı gün saat 15.28’de yeni bir yazı daha görmüşlerdir. Yazı yine Holding’in yetkilisi Yavuz Salabaş imzasını taşımaktadır. Yine herkesin hesabına gönderildiği gibi, Genel Yayın Müdürü H.O. tarafından da ortak grup hesabında da paylaşılmıştır. Salabaş, ayrıca çalışanların kendi hesaplarına da bu bilgileri saat 15.31’de tek tek göndermiştir. İşte o yazıda şu sözler yer almaktadır:

“Arkadaşlar biliyorsunuz biz battık ve sıfırdan tekrar çıkmaya çalışıyoruz. Program yaptık, iş de başlattık gece gündüz demeden takip de ediyoruz. Ancak bir haftalık bir yanılma payımız oldu. Lütfen bizi bir hafta daha destekleyin. Haftaya pazartesi (25 Mart 2019’u işaret ediyor) hesaplarınızı maaşlarınız kısmi olarak yatmaya başlayacak. Ancak dediğimiz gibi Nisan 15 tarihinde hiç birinizin maaş alacağı kalmayacak. Bizi biraz daha dua ve inancınızla destekleyin. Haftaya pazartesi kısmi olarak kesinlikle hesaplarınıza ödeme yapılmaya başlanacak. Anlayışınız ve bize olan inancınız için tekrardan çok teşekkür ediyoruz. Yavuz Salabaş.”

O güne kadar ortak hesapta, bazı personel tarafından “inşallah” ile karşılık bulan bu yazışmalar, bu son yazı, ortak grupta ilk defa şu sitem cümlesi ile tepki görmüştür. Ayrıca bu tepkiyi yapan kişi de çıkmamış gazetenin Yazı İşleri Müdürü koltuğunda oturan Z.B. tarafından yönlendirilmiştir: “Allah rızası için insanlarla oynamayın.”

Gelecek de gelmiştir. 25 Mart pazartesi günü pek inanmadan ama yine de “Belki de bu defa sözlerinde durur ve maaşlarımızı yatırmışlardır” düşüncesiyle ATM’lerden hesaplarını sorgulayan çalışanlar, yine mahzunlaşmıştır. Zira verilen söz maalesef yerine getirilmemiştir. Aynı gün tekrar Holding’in yetkilisi Yavuz Salabaş tarafından WhatsApp hesaplarında saat 15.57’de şu yazı paylaşılmıştı: “Arkadaşlar, beklediğimiz para gelmedi. En geç cumaya kadar hesaplara para yatacak. Az daha sabır bekliyoruz.”

Maaş mağdurları, “Gazeteye başladığımızdan bu yana neredeyse 1 yıl oluyor. 2019’un yarısına geldik. Aylardan haziran ama tek kuruluş alamadık. Bugün yarın verilecek şeklindeki yazılara da son verildi. Zaten çalışanlar olarak sağa sola dağıldık. Birbirimizle her zaman olduğu gibi haberleşiyoruz. Kimi iş buldu, kimi ise halen evinde oturuyor.

Zaten genellikle herkes sektörde zaman zaman birlikte çalıştığı için arkadaşlık ve dostluklar her zaman baki” açıklamasında bulunmuşlardır.

3.4 Ekonomik Krizin Çalışma Şartlarına Etkisi

Serbest gazeteci olan bir çalışan Medyakoridoru sitesi için kaleme aldığı araştırması, çok önemli bir sıkıntıyı gözler önüne sermiştir: Genç gazeteci adayları, bağımsız çalışma olanakları için yaşadıkları en birincil sorunun ekonomik yetersizlik

olduğunu söylemiştir...

Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) örgütü, Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi başlığı ile hazırladığı rapora göre Türkiye' 180 ayrı ülke arasında 154'üncü sırada yer almıştır. ¹³³ TGS'nin verilerine göre ise en az 69 gazeteci tutuklu durumda yer alırken onlarca gazeteci hakkında soruşturma, dava ise sürmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Temmuz 2019 verilerine göre, 11 bin 157 gazeteci işsiz durumda yer alırken son beş yılda basın kartı iptal edilen gazeteci sayısı ise 3 bin 804 olarak kayıtlara geçmiştir.

15 Temmuz 2016'dan sonra 685 gazetecinin 'milli güvenlik' gerekçesi gösterilerek basın kartının iptal edildiği bilinirken Adalet Bakanlığı verilerine göre ise 2003 ile 2018 yılları arasında ise en az 12 bine yakın gazeteci de hâkim karşısına çıkmıştır. Türkiye'de gazeteciler yaşadıkları hak ihlalleri gündem olurken dışarıda olan gazetecileri ise işsizlik, iş güvencesi gibi zorluklar yaşarken genç gazeteci adayları ve üniversitelerden mezun olmuş gazeteci adayları ile yaşadıkları zorluklar gündeme gelmiştir.

3.4.1 Ekipman Sorunu

Genç gazeteci adayları mesleğin çilelerini basından her gün okudukça gelecek kaygıları yaşadıklarını ifade ederken bir yandan da mesleği öğrenmek ve sürdürmek düşüncesiyle bağımsız çalışma olanakları için yaşadıkları en temel sorunun ekonomik olduğuna vurgu yapmaktadır. Çoğunlukla ekipman uhtuyaçlarında yaşanan yüksek maliyetler nedeni ile bugün birçok gazetecinin kendisine ait bir ekipmanı bulunmamaktadır.

Gazetecinin haber yapabilmesinin en başlıca koşulu ekipmanlar bugün döviz kuruna bire bir bağlı ve sürekli yükselen bir kurun yanı sıra salgın ile birlikte üretimin ve uluslararası stokların azalmasından kaynaklı ise fiyatlarda artış sürmektedir. Serbest çalışmak isteyen bir gazeteci asgari ekipmanlara ihtiyaçlarını kendi ekipmanlarını almak durumundadır. Bilgisayar, fotoğraf makinesi, mikrofon, video kamera, tripot gibi ekipmanları satın almak isteyen bir gazeteciye yüksek meblağları gözden çıkarması gerekmektedir. Tüm işlemleri telefon ile halledebilirim diyen bir gazeteci açısından dahi iyi bir telefon, mikrofon ve tripotu tek başına almaya kalksa dahi en az 5-6 bin TL gibi bir rakamı gözden çıkarması zorunla hale gelmiştir.

¹³³ [bbc.com/turkce/haberler-turkiye-61307115](https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-61307115) (Erişim Tarihi: 3.1.2021)

TÜİK verilerine göre geçtiğimiz yıl bilgisayar fiyatlarındaki artış yüzde 92'yi bulmuştur. TÜİK'in "Hanelerde bilişim teknoloji bulunma oranı" verilerine göre 2019 yılında hane halkına düşen yüzde 37,9 iken busayı 2020 ise yüzde 36.4'e düşmüştür. Digital fotoğraf makinesi bulunma oranı en son 2017'de yüzde 18.5 olurken bu yıldan sonra ise tutulmuş bir istatistik bulunmamaktadır. Geçtiğimiz yıl ortalama bir bilgisayar fiyatı 4 bin gibi bir rakama alınabilirken aynı seviyede bir bilgisayar bugün 7 bin TL'nin aşağısındasatılmamaktadır. Ortalama bir gazeteci için kit fiyatları da 7 bin TL ile 8 bin TL arasında değişmektedir. Elbette işini daha iyi kaliteli ekipmanlar ile yapmak isteyen muhabirler için bu fiyatlar astronomik rakamlara ulaşabilmektedirler. Örnek verecek olursak bir foto muhabirinin ortalama bir fotoğraf makinesi sahibi olabilmesi için en az 30 bin TL'yi gözden çıkarması gerekmektedir.

'PARAM SADECE HAFIZA KARTINA YETİYOR'

Ortalama bursun 650 TL olduğu Türkiye'de gazetecilik okuyan öğrencilerin okurken bir ekipman alması kendi imkanları ile çok zor bir duruma gelmiştir. Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) burs ve kredileri 2020 ekim ayı itibarıyla üniversite öğrencileri için 650 Türk Lirası, yüksek lisans için bin 300 Türk Lirası ve doktora için de 1950 Türk Lirası olarak ödenmektedir.¹³⁴

İstanbul Üniversitesi'nde gazetecilik okuyan ikinci sınıf öğrencisi Z.K, fotoğraf makinesi almak isteyip alamayan öğrenciler arasında yer almaktadır. Fotoğraf makinesi alamamasının nedeni ekonomik zorlukların yanı sıra yüksek fiyatlar olduğunu ifade eden K, *"Almak istediğim ekipmanlar arasında kamera, mikrofon, kamera ışığı, lens, yedek batarya, hafıza kartı var. Fakat fiyatlarına baktığımda daha çok para biriktirmem gerektiğini anlıyorum. Bunlar arasında en ucuzu ise hafıza kartı. 128 GB almak için 239 lira, 32 GB için ise 60 lira ödemem gerek. Bir öğrenci olarak param sadece bunları almaya yetebilir"* demektedir.

Okurken bir hayalinin kadın haberciliği için bir belgesel çekmek olduğunu ifade eden Kılıç, *"Okurken bu hayalimi gerçekleştirmek için ekipmanlara ihtiyacımız var ama bunları alabilecek bir imkânımız maalesef bulunmuyor"* diye konuşmuştur.

Türkiye'deki gazeteciliğin geldiği noktayı okurken gördüklerini ve kaygılandıklarını vurgulayan Kılıç, düşüncelerini şu sözlerle ifade etmektedir:

¹³⁴ gandenlux.com.pl.-üniversite-burs-parası-ne-kadar(Erişim Tarihi: 3.1.2021)

"Bu meslekle ilgili temel hedefim topluma iyi bir birey ve gazeteci olmaktır. Mesleğin maaşına değil topluma nasıl yararlı olabilirim mantığıyla yol alıyorum. Temel hedefim iyi ve dürüst bir gazeteci olmaktır. İş olanaklarının kısıtlı olduğu, içi boşaltılmak istenen bir meslek olduğu için herkes gibi benim de gelecek kaygılarım var. Çevremdeki birçok gazeteci arkadaşım iş bulmakta sıkıntı yaşıyor, açıkçası bunlar beni de kaygılandırıyor."

'MESLEĞİ OKURKEN DENEYİMLEMEK'

Aynı üniversitede birinci sınıf öğrencisi olan K. S. ise salgının başından bu yana Siirt'in Derince köyünde ailesi ile yaşamaktadır.¹³⁵

Derslerine dahi zorlukla takip eden Sarsılmaz da fotoğraf makinesi veya herhangi bir ekipmanı olmadığını söylemektedir. Bir fotoğraf makinesi veya video kamera almayı çok istediğini dile getiren S, *"Şu dönemde bir fotoğraf makinemin olmasını gönülden isterdim. Çünkü doğa müthiş bizlere güzellikler sunuyor. Ve ben de o sunulan güzelliği ölümsüzleştirmek, ya da kısa videolar ile o güzel anları yaşatmak istiyorum. Tabii fotoğraf makinemin olmaması da buna engel değil, var olan akıllı telefonumla az da olsa bu eksikliği gidermeye çalışıyorum. Fakat bir gazeteci adayı olarak fotoğraf makinesinin ve video kameranın vermiş olduğu olanakların telefonda olmayacağını biliyorum. Mesleği okurken daha iyi pratik deneyimlemek için ekipmanın önemi burada devreye girdiğini düşünüyorum"* açıklamasını yapmaktadır.

'İŞİN MUTFAĞINDA ÇALIŞMAK İSTİYORUM'

Erzurum Atatürk Üniversitesi'nden bu yıl mezun olan A. E. ise işsiz gazeteciler arasında bulunmaktadır. İş bulamadığı için Şırnak'ın Cizre ilçesinde baba mesleği olan hayvancılık ile ilgilendiğini ifade eden Erden, *"Sadece burada çevremde fotoğraf çekmek için bile bir fotoğraf makinem olsun isteri fakat en kötü fotoğraf makinesi dahi üç ila beş bin TL arasında fiyatı bulunuyor. Bu şartlarda bunu almak çok zor. Hedefim deneyimli bir gazeteci olmak. Bunun için öncelikle bir ekipmanım olsun istiyorum. İşin mutfakında çalışmadan deneyim sahip olmak zor. Kendi sosyal medya kanalımı kurmak ve oradan gazetecilik yapmak istiyorum. Buradan meslekte iyi bir yere gelmeyi hedefliyorum. Zaten çok geçmeden TV medyasının bir işlevi de kalmayacağını düşünüyorum. Herkes gibi ben de gelecek kaygısı yaşıyorum misal şu anda işsizim, herkes elindeki telefon ile gazeteci olmuş durumda. Kim eline telefon alsa istediği yerde istediği saatte istediğini paylaşabilir."*

¹³⁵ gazetefersude.net/haber-gazeteci-adaylari-ekipmanlarini-alamiyor-param-sadece-hafiza-kartina-yetiyor-36153.html (Erişim Tarihi: 3.1.2021)

"Bu da ister istemez sahada iş gücünü azaltıyor sonunda da gazetecilerin işsiz kalmasına neden oluyor. Tabi sadece bundan da kaynaklanmıyor farklı başka nedenleri de var ama gerçeklik bundan ibaret" diye dert yanmaktadır.

AİLESİNE YÜK OLMAK İSTEMİYOR

Malatya İnönü Üniversitesi'nde okuyan birinci sınıf öğrencisi E. K. ise daha birinci sınıfta okumasına rağmen gazeteciler ile birlikte mesleği öğrenmek için habere gitmeye başlayan gazetecilerin arasında bulunmaktadır.

K, *"Almam gerektiğini düşünüyorum şu an ekonomik gelirim olmadığı için aileme yüklemek istemiyorum. Malum fiyatlar uçuk"* diyerek ekipman fiyatlarına vurgu yapıyor. Telefonun bir gazetecinin işini yeterince yerine getirmeyeceğini düşünen Kızmaz, *"Dönemin şartlarına, rahatlığına aldanmamak gerek. Cep telefonundan da istediğin görüntüyü elde edebiliyorsun fakat kamerayı yanımda daima bulundurmak ayrı bir özgüven oluşturuyor"* dedi.

Kaygılarına rağmen gazetecilik yapmayı istediğini ifade eden K. *"Sahada habercilik yapmak istiyorum ama uzun bir süre yaptıktan sonra spikerlik ve sunuculuğa yöneleceğimi düşünüyorum. Tabii durum çok daha farklıda olabilir"* diyerek hayallerinin mesleğini yapmaktaki kararlı olduğunu söylemiştir.¹³⁶

3.4.2 Stajyer Olmanın Sorunları

Öncelikle şuna açıklık getirmeli. Stajyer kelimesi nasıl yazılır? Stajyer mi, stajer mi? TDK'ya göre Fransızca olan stagiaire kelime 'stajyer' olarak geçmektedir. 12 yılda (26 Eylül 2006 tarihinden itibaren) bu kelimenin TDK'da tam 708.508.765 kez arandığı görülmektedir. Anlamı da şudur: Herhangi bir insanın, ilgilendiği ve içerisinde olmak istediği meslek dalı ile ilgili bilgisini arttırmak ya da deneyim içerisinde olmak istediği meslek dalı ile ilgili bilgisini arttırmak ya da deneyim kazanmak amacı ile bir kurumda çalışarak geçirmiş olduğu sürece staj, bunu yapan kişiye de stajyer adı verilmektedir.¹³⁷

G.P. (Kadir Has Üniversitesi Yeni Medya Bölümü öğrencisi)- *Stajın kendisine mesleki anlamda fayda sağlayıp sağlamadığı sorusuna ise ilginç bir yanıt veriyor:*

¹³⁶ www.medyakoridoru.com/koridor-ozel/gazeteci-adaylari-ekipmanlarini-alamiyor-param-sadece-hafiza-kartina-yetiyor-22210/ (Erişim Tarihi: 6.12.2020)

¹³⁷ derszamani.net/stajyer-nedir-ne-is-yapar.html

Evet, faydalı oldu ancak bu fayda geleneksel anlamda bir gazetecilik yapmak istemediğimi daha net anlamamı sağlaması oldu. Son derece iyi gazetecilik işleri sergileyebilecek insanların ellerinin kollarının nasıl bağlandığını ve bazı değerli haberleri gazete sayfalarına nasıl dökemediklerini anladım.

S. A. (Beykent Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümünden bu sene mezun)- *Gazetecilik sektörünün de sürekli gündemi takip etmeyi gerektirecek dinamik yapısının keyifli olduğunu bilsem de fazla çalışma ve mesailerin dezavantaj. Ve şu an bir bankanın genel müdürlüğünde çalışıyorum.*

M. K. (İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümü öğrencisi)- *Sektörde işsizlik de çok yüksek, bu beni korkutuyor. Elimden geldiğince kendimi geliştirip iyiyelere gelmek istiyorum. Aslında tam gazeteci olmak istiyorum diyemem, önü açık bir sektör olduğu için yapabileceğim çok şey var.*

G. Y. (Kocaeli Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nden mezun)- *Stajyerlik bana beklediğim manada bir katkı sağlamadı. Yanına bir şeyler öğrenmem için yerleştirildiğim kıdemli muhabirin çocuğuna bakıcılık yapmak zorunda kalmam bir şeyler öğrenmemi oldukça güçleştirdi. Çalışanlar stajyerlere basit işlerini yaptırabilecekleri bedava iş gücü olarak yaklaşıyor. Çay-kahve servisi, fotokopi işleri için orada olduğunuzu düşünüyorlar.*¹³⁸

3.4.3 Kadın Ayrımcılığı

Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) Kadın ve LGBTİ Komisyonu Dünya Kadınlar Günü olan 8 Mart'a giderken medyanın ortamında çalışan kadınların iş yaşamında karşılaştığı ayrımcılığı ve şiddeti ortaya koyan anket çalışması yapmıştır.

221 kadınla yapılan ankete katılan her 10 kadından 6'sının sözleri şöyle olmaktadır: *"İş hayatımda cinsiyetim nedeniyle ayrımcılığa uğradım/uğruyorum."*

5 Mart 2015 tarihinde TGS Genel Merkezi'nde yapılan basın toplantısında açıklanan anket sonuçları kadınların salt kadın olmalarından kaynaklı medya alanında pek çok ayrımcılığa, şiddete, mobbinge, tacize maruz kaldığını, esnek çalışma koşulları nedeniyle ağır bir yük taşıdığını, eşit işe eşit ücret alamadığını, çocuk bakımı sorunu nedeniyle mesleklerini bırakmak zorunda kaldığını ortaya koymaktadır.

¹³⁸ TGS, Journo, Ekim 2018, Medyada staj: Mesleğe merhaba ideallere elveda, s.8-10

Kadın ve LGBTİ Komisyonu adına G. K. ve TGS İstanbul Şube Yöneticisi'nin yaptığı açıklamada şöyle demektedir: *"Yaklaşık "Kadın gazetecilerin çalışma koşullarını inceledik. Gazeteci kadınlar olarak iş yaşamında karşılaştığımız ayrımcılığın ve şiddetin boyutlarını gözler önüne seren bu araştırma, aslında bizlere çıkış yolunu da işaret ediyor. Bu şiddete ve ayrımcılığa son vermenin yolu, gazeteci kadınlar olarak bir araya gelmemizden, birlikte mücadele etmemizden geçiyor."*¹³⁹

ANNE OLDUĞUNDA İŞTEN ATILIYOR

Gazeteci kadınlar, evlenmenin ve çocuğunun olmasının meslek hayatını olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Gazeteci kadınlar çocuk doğurduğunda esnek ve güvencesiz çalışma koşullarına itiliyor ya da işten çıkarılmaktadır. Yoğun iş temposu ve işsiz kalmama mücadelesine bir de onlardan beklenen ev işleri ve çocuk bakımı eklenmektedir. Kadınlara iş güvencesi ve çocuk bakımı için gerekli sosyal hizmetleri sağlamak yerine doğurganlığı artırmayı hedefleyen politikalar, geçim derdi olan ve 'bu çocuğu nasıl büyüteceğim' diye düşünen gazeteci kadınları çıkmaza sürüklemektedir. Kadınların önemli bir bölümü çocuğu olduğunda meslek hayatına ara vermek ya da gazeteciliği tümüyle bırakmak zorunda kalmaktadır.

"Evli olmak ve/ya çocuk sahibi olmak iş hayatınızı nasıl etkiledi/etkiliyor?" sorusuna verilen yanıtlar, kadınların karşılaştığı en büyük sorunlardan birinin esnek çalışma koşulları olduğunu ortaya koymaktadır. Kadınlar, çalışma saatlerinin belirsizliği, iş yoğunluğu ve fazla mesailer nedeniyle iş ve aile yaşamı arasında denge kuramadıklarını, bu durumun kendilerini yıprattığını söylemektedir. Kadınlar, özel hayatlarına yeterince zaman ayıramadıklarında büyük stres yaşamakta, partnerlerinin anlayışsız olması bu stresi daha da artırmaktadır.

Kadınların verdikleri örneklerden bazıları şu şekilde olmaktadır:

* *Bu meslek 9-17 arası yapılmıyor sadece. Haber her saat yazılabiliyor, kaynak her saat arayabiliyor. Öyle olunca da özel hayattan çalınıyor, eşten çocuktan."*

* *Çalışma saatleri belirsiz olduğundan çocuğumun okul çıkışlarına yetişemedim."*

* *Dışarıdan bir olumsuzluk dayatmasından ziyade, evle iş arasında denge tutturma içgüdüğü insanı yıpratıyor."*

¹³⁹ evrensel.net/haber/346951/tgsden-kadin-gazeteciler-raporu-ayrimcilik-siddet-taciz(Erişim Tarihi: 2.11.2011)

** Evli olunca evde sizi bekleyen birinin olması duygusal stres yaratıyor. Eş ne kadar anlayışlı da olsa kadının gece yarıları işten gelmesi veya evde bilgisayar başına oturup çalışması mesele oluyor. Nitekim işten dönünce evde de kadını bekleyen sorumluluklar var maalesef. Bir de çocuk oldu mu, evdeki sorumluluk on kat artıyor.”*

EŞLER DE YÖNETİCİLER DE ANLAYIŞSIZ

Evlilik ve çocuk söz konusu olduğunda kadınların karşılaştığı bir diğer sorun ise toplumsal cinsiyet rolleri olmaktadır. Ankete katılan kadınlar, ev ve bakım işlerinin onlardan beklendiğini, erkeklerin bu konularda sorumluluk almadığını, bu nedenle sıkıntı yaşadıklarını şöyle anlatmaktadırlar:

** Evlenince sorumluluklarım arttı. İş, evi ve eşimi beraber idare etmekte zorlanıyorum. Zaman zaman yöneticilerim, zaman zaman ise eşim çok anlayışsız.”*

** Evli ve çocuklu olmak kadınların özel hayatını olumsuz etkiliyor. Ataerkil zihniyet nedeniyle erkekler ev işi, çocuk bakımı konusunda sorumluluk almadığı için kadın özel hayatında ağır sorunlarla mücadele etmek zorunda kalıyor. Şirketlerin kreş, emzirme odası, karne günü izni, çocukların etkinliklerine katılım izni vs. imkânlar sunmaması da yine kadının ezilmesine neden oluyor.”*

‘ÇOCUKLARIMA BAKMAK İÇİN ARA VERMEK ZORUNDA KALDIM’

Kadınların birçoğu, çocuk doğurduktan sonra meslek hayatına ara vermek durumunda kaldığını ya da mesleği bıraktığını belirtmektedir. Devlet ve patronlar tarafından çocuğu olan çalışanlara kreş olanağı sağlanmaması, kadınları mesleğin dışına iten önemli etmenlerden biri olmaktadır. Sıkıntılarını da işte şu sözlerle dile getirmektedirler:

** Çocuklarıma bakmak için ara vermek zorunda kaldım, her seferinde daha düşük maaşla ve yeniden başladım. Benden daha düşük seviyedeki erkekler terfi alırken, ben yıllarca bekledim.*

** Çocuklarım olunca kreş-bakıcı sorunu yaşadım.”*

** Bir süre uzak kalmamı gerektirdi.”*

** Kökten etkiledi! Çocuğum olduktan sonra işten ayrılmak zorunda kaldım. Gazetedeki uzun mesai saatleri nedeniyle bebeğimle ilgilenmem imkânsız olacaktı. Fiziksel ve ruhsal olarak da dönmeye hazır değildim.”*

Anne olmayanlar da çocuk doğurmaları durumunda mesleği bırakmak ya da

işe ara vermek zorunda kalabileceklerini söylemektedirler. Kadın meslektaşlarımızdan bazıları, çocuğu olması durumunda bulunduğu pozisyona erkek meslektaşının getirileceğini düşünmektedirler.

CİNSİYET AYRIMCILIĞINA UĞRADIM/UĞRUYORUM

Ankete katılan kadınların yüzde 63'ü, bir diğer ifadeyle her 10 kadından 6'sı, *"İş hayatımda cinsiyetim nedeniyle ayrımcılığa uğradım/uğruyorum"* demektedir. Yine kadınlardan 'şık ve güzel olması' beklenmektedir. Kadınların yüzde 44'ü *"Cinsiyetimden dolayı terfi almam/yükselmem zor"* şeklindeki ifadeye 'katılmaktadır'. Ankete katılan her 10 gazeteci kadından 7'si, kadın olduğu için terfi almasının/yükselmesinin daha zor olduğu düşüncesine az ya da çok katılmaktadır. Bir kadın şöyle demektedir: "28 yıldır medya dünyasında olan bir kadın olarak yönetici olabildim. Bunun için benimle aynı konumdaki tüm erkeklerden daha fazla çalışmam gerekti. Gözlemim şu; kadınların tutunabilmek için daima daha fazla çalışmak zorunda olduğu."

ERKEKLERE GÖRE DAHA AZ CİDDİYE ALINIYORLAR

"Benimle aynı işi (benzer işi) yapan erkek çalışanlardan daha düşük ücret alıyorum" şeklindeki ifadeye, ankete katılan kadınların yaklaşık yüzde 40'ı "Katılıyorum" ya da "Çok katılıyorum" yanıtını verirken, yüzde 46'sı "Katılmıyorum" yanıtını veriyor. "Az katılıyorum" diyenlerin oranı ise yüzde 15 oranında kalmaktadır.

Ankete katılan kadınların yüzde 63'ü erkek meslektaşlarına göre daha az ciddiye alındığı, emeğinin daha az görüldüğü düşüncesine az ya da çok katılmaktadır. Kadınların yüzde 42'si "Katılıyorum" ya da "Çok katılıyorum" yanıtını verirken, yüzde 21'i "Az katılıyorum" demektedir. "Katılmıyorum" diyen kadınların oranı ise yüzde 37'de kalmıştır.

PSİKOLOJİK ŞİDDETE MARUZ BIRAKILIYORLAR

Gazeteci kadınlar, çalışma alanlarında sık sık şiddete maruz bırakılmaktadır. Şiddetin faili kimi zaman yönetici, kimi zaman çalışma arkadaşı, kimi zaman sosyal medya kullanıcısı, kimi zaman polis olmaktadır. Ankete katılan kadınların neredeyse yarısı (yüzde 47.5), iş hayatında cinsiyeti nedeniyle en az bir kere şiddete maruz kaldığını ifade etmişlerdir.

Bu kadınlar en çok psikolojik şiddete (yüzde 61-102 kadın) ve mobbinge (yüzde 59-99 kadın) maruz bırakıldığını belirtmişlerdir. Şiddetin türüne ilişkin soruyu yanıtlayan 168 kadının yarısından fazlası (yüzde 54-91 kadın) sözlü şiddete maruz kaldığını ifade ederken, 28 kadın (yüzde 17) fiziksel şiddetle karşılaştığını dile getirmişlerdir. 26 kadın (yüzde 15.5) ise cinsel şiddete maruz bırakıldığını belirtiyor. 15 kadının (yüzde 9) dijital şiddete maruz kaldığını belirtmesi de dikkat çekici olmuştur.

“Şiddeti uygulayanların kim olduğuna dair” sorulan soruya gelen yanıtlarda, kadın gazetecilerin en çok yöneticileri tarafından şiddete maruz bırakıldığı görülmektedir. Soruyu yanıtlayan 168 kadının 90’ı (yüzde 54) yöneticisinden şiddet gördüğünü belirtirken, 75 kadın (yüzde 45) çalışma arkadaşından şiddet gördüğünü ifade etmişlerdir.

Üçüncü sırada ise polis bulunmaktadır. 54 kadın (yüzde 32) polis tarafından şiddet gördüğünü beyan etmiştir. Kadın gazeteciler OHAL’in ilanından sonra bu şiddetin arttığını belirtmişlerdir.

“Yaşadığım şiddet sonrası mercilere başvurdum” şeklindeki anket sorusuna yalnızca 63 kadının yanıt vermesi, şiddete maruz bırakılan gazeteci kadınların çoğunlukla herhangi bir yere başvurmadığını ortaya koymaktadır. Soruyu yanıtlayan 63 kadının 33’ü psikolojik destek alabileceği mercilere başvurduğunu belirtirken, yalnızca 21 kadın hukuki mercilere başvurduğunu söylemektedir. Kadın örgütlerine veya meslek örgütlerine başvurdıklarını söyleyen kadınların toplam sayısı ise 26 olarak belirlenmiştir.

“Yaşadığım şiddeti duyuramadım” ifadesinin yer aldığı soruyu yanıtlayan 154 kadının 103’ü, yani yüzde 67’si “evet” yanıtını vermiştir. Yaşadığı şiddeti duyurabildiğini söyleyen kadınların oranı ise sadece yüzde 33 (51 kadın) olmuştur.

Ankete katılan kadınların neredeyse yarısı TGS üyesi olsa da “Yaşadığım olayı TGS ile paylaştım” diyen kadınların oranı sadece yüzde 7’de kalmıştır. Soruyu yanıtlayan 160 kadının 149’u, yani yüzde 93’ü, yaşadığı şiddet olayını TGS ile paylaşmadığını belirtmişlerdir. Şiddete maruz bırakılan gazeteci kadınların çoğunlukla herhangi bir yere başvurmadığını da bu soru ortaya koymaktadır.¹⁴⁰

¹⁴⁰ gazeteduvar.com.tr/gundem/2018/03/05/tgsden-kadin-gazeteciler-raporu-mobbing-ayrimcilik-siddet (Erişim Tarihi: 2.11.2011)

SAHADA, ERKEKLERİN KABA VE HIRÇINLIKLARINA KATLANIYORLAR

Muhabir, foto muhabiri ya da kameraman olarak sahada çalışan gazeteci kadınlar, haber takibi sırasında erkek meslektaşlarından gördüğü şiddete dikkat çekmektedir.

Özellikle sahada çalışırken, hele ki kameramanlık, foto muhabirliği gibi fiziksel kondisyon gereken işler yaparken kadınlar çok fazla yıpranmaktadır. Konuyu şu sözlerle dile getirmişlerdir: *“Erkek meslektaşlarımız ne kadar kaba saba, hatta hırçın çalıştıklarının farkında bile değiller. Sürekli birbirinin üzerine basarak, birbirini engelleyerek, yanındakini umursamayarak çalışan bir erkek güruhu ile mücadele etmek durumundasınız. Bunun kasıtlı olmasa da işin parçası haline gelmesi işler acısı bir durum.”*

Çok sayıda gazeteci kadın işyerinde mobbinge maruz bırakıldığını anlatmaktadır. Kadınların mobbinge karşı bulabildiği yegâne çözümün ise istifa olduğu görülmektedir. Anketimize katılanlar içinde mobbinge karşı hukuki mücadele vererek kazanım elde edebildiğini söyleyen tek bir kadın gazeteci bulunmamaktadır.

CİNSEL TACİZ VAR, BİR DE ‘ISRARLI TAKİP’ VAR

Kötü çalışma koşullarına mahkûm edildiklerini, hak gaspına uğradıklarını, ancak işsiz kalma korkusuyla seslerini çıkaramadıklarını ifade eden gazeteci kadınların işyerlerinde karşılaştığı bir diğer ve önemli sorun ise cinsel taciz olmaktadır:

“Benim bağlı bulunduğum bir yönetici değildi, spor bölümünde yöneticiydi, sürekli Whatsapp’tan mesaj atıyordu; ‘Bacakların güzel’, ‘Şöyle güzelsin’, ‘Böyle tatlısın’ diye... Bir başka olay da yayınevinde yaşandı. Genel yayın yönetmeni durup dururken ‘karı gibi bıldı bıldı etme’ dedi ve sesler yükseldi...”

Bir kadın meslektaşımızın anlattıkları, şiddet türleri arasında bulunan, ancak hakkında çok az şey bilinen ‘ısrarlı takibin’ bariz bir örneği. Mor Çatı’nın verilerine göre, 2014 yılından 2017’nin ilk 6 ayına kadar 56 kadın ısrarlı takibe maruz kalmıştır. Buna karşın ‘ısrarlı takip’, halen Türk Ceza Kanunu’nda tanımlı bir suç olmamaktadır. Meslektaşımız failin cezasız kaldığından yakınırken şöyle demektedir:

“Mesleğimin farklı dönemlerinde mobbing, şiddet, ayrımcılık kategorilerine girebilecek farklı olaylar yaşadım. Beni en çok etkileyen 2015'ten beri devam etmekte olan bir şiddet olayıdır. Gazetede yazılarımı takip eden bir şahıs (erkek), bir yıldan fazla süredir telefonla taciz etti.

Geçen yıl gazete binasına geldi (fakat içeri alınmadı), ardından da ev adresimi bularak evime geldi, kapıyı zorlayarak içeri girmeye, bana zarar vermeye çalıştı. Polis tarafından yakalandı, ardından iki kamu davası açıldı, davalar hala sürmekte, saldırgan bu süre içinde hiç ceza almadı, tutuksuz yargılanıyor ve serbest durumda.

Mahkemeden avukatım aracılığıyla iki sefer uzaklaştırma ve koruma kararı çıkarttım, bu karar hala geçerliliğini korumakta. Saldırganların şiddet ve taciz olaylarında hâkimler tarafından her olayda ısrarla salıverilmesi, bir başka deyişle cezasızlık, Türkiye'nin en büyük sorunudur.”¹⁴¹

3.4.4 Yirmi Yıllık İtiraf Durumu

Gazeteci-Yazar Melis Alphan¹⁴², 2000 yılı başında mesleğe başladığı dönemde yaşadığı tacizi Twitter'da anlatmıştır.

“22 yaşında, bir dergide yeni çalışmaya başladığım sırada, aynı binadaki çok tanınan ve dedemin arkadaşı bir gazeteci beni ‘Sen dede yadigarısın’ diyerek beni taciz etti” diyen Alphan şunları yazmıştır:

“Günlerce ağlarım, utandım, birkaç yıl kimseye anlatamadık; tek 1 arkadaşşıma anlatabildim:

Dedeme hiç anlatmadım, üzülmesin diye, bilmeden öldü. Ben ise çalışma hayatına en başından yaralı gencecik bir kadın olarak başladım. O binada 1.5 yıl çalıştım ve o adamı binada görmemek için her gün saklama oyunladım. Sanki ben suçluymuşum, ben yanlış bir şey yapmışım gibi. Adam dedemin arkadaşı, benim için de abi, amca gibi bir şey. Ancak hiç beklemediğim bir durum oldu.

¹⁴¹ /tgs.org.tr/gazeteci-kadinlarin-yasadigi-cinsiyet-ayrimciligi-ve-siddet-arastirmasi (Erişim Tarihi: 29.3.2020)

¹⁴² 1978 yılında İzmir'de dünyaya gelen Melis Alphan, Özel İzmir Amerikan Koleji ve London Institute'da eğitim aldı. 2001'de Radikal Gazetesi'nde mesleğe başladı, 2003'te Milliyet'e, 2009'da Hürriyet'e geçti. Demirören Grubu'nun Doğan Medya'yı satın alması sonucu 2018'de görevinden ayrılınca adresi Cumhuriyet oldu. 2020'de ArtıGerçek'te yazmaya başladı.

Bana “dede yadigarı” dedikten sonra haber fotoğrafları vermek üzere evine çağırıldı. Saf gibi gittim. Sonra her şey birkaç saniyede oldu. Işıkları kapadı, beni kolumdan çaktı. Şok geçirdim.

O kadar çok korktum ki. Onu ittim, çantamı kaptım ve evin kapısından kendimi dışarı atıp merdivenlerden aşağı yuvarlanarak indim. Ve adam arkamdan apartman boşluğuna şöyle seslendi: ‘Bari bi taksi çağırıyordum?’

Şimdi ben bu adamın sürekli panellerde, etkinliklerde va konuştuğunu görüyorum, içim hınçla dolu. Bunu eminim birçok kadına yaptı. En acısı da, ben genç bir kadın olarak mesleğe yeni adım atıyorum diye dedem bu gazeteciyi arayıp “Torunuma sahip çık” demiş. Allah’ın belası herifin “sahip çıkma”dan anladığı da bu oldu. Açıklamak kolay sanıyorsunuz. 20 yıl geçti üzerinden, ilk yıllarda bırakın ifşa etmeyi, kendime bile unutturmak istiyordum. Sonra da dalgaya vurmaya başladım. Ben zamanla iyileştim ama yaranın izi kaldı.

Ben o zamanlar bana yaptığığın yanı sıra, bunu yaparak dedeme attığı kaziğe öfkelen dim. Dedem hayatta en sevdiğim insandı ve bu herif sanki bana değil, ona saldırmıştı. Tuhaf ruh halleri. İnsan aynı anda o kadar çok şey hissediyor ki.”¹⁴³

3.4.5 Kadın Gazeteci Olmanın Zorlukları

Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) İstanbul Şube Başkanı ve eski Hürriyet gazetesi editörü Banu Tuna, “Bu günün ortaya çıkmasına yol açan koşulların daha ağırlarını yaşıyoruz” demektedir. Tuna, İngilizce’de “gazeteci-muhabir” anlamına gelen TGS’nin yayın organı Journo dergisine verdiği röportajda, gazetecilerin sorunlarının yanında, kadın gazeteci olmanın getirdiği ek zorlukları şu sözlerle dile getirmektedir:

“Kadın gazeteci olmak iki kademeli hak ihlâli anlamına geliyor. Eşit işe eşit ücret alamıyorsun, hâlâ kadın gazetecilerin sıkıştırıldığı alanlar var, sahada çalışan gazeteciysen meslektaşının da, haber için temasta bulunduğun insanların da tacizine uğradığın oluyor. Bunu sadece cinsiyetçi taciz anlamında söylemiyorum. Toplumsal olaylarda polis şiddeti var. Haberini, fikirlerini online mecralarda paylaştığında karşılaştığın cinsiyetçi yorumlar, tepkiler, hakaretler var...”¹⁴⁴

¹⁴³ odatv4.com/kadin-tacizinde-sira-medyaya-geldi-13122034.html (Erişim Tarihi: 13.12.2020)

¹⁴⁴ journo.com.tr/10-ocak-calisan-gazeteciler-gununu-2020 (Erişim Tarihi: 26.11.2020)

3.4.6 Doğum İzninde Haber Takibi

M. E. de 25 yıldır çalıştığı Hürriyet gazetesinden 25 Ekim 2019 tarihinde evine gönderilen bir tebligatla çıkarılmıştır. Gazeteciliğin en büyük sorununun “özgür haber yapamamak” olduğunu belirten Erşan, 1961’de gazetecilerin dayanışmasıyla elde edilen ve “Çalışan Gazeteciler Günü” olarak her yıl 10 Ocak’ta kutlanan hak ve güvencelerin tarihini hatırlattıktan sonra şunları anlatmaktadır:

“Bu mücadeleyi bilmeyen pek çoğumuz için gün, ‘iş olup çalışabilen’, ‘şanslı’ gazetecilerin gününe dönüştü. Aslında yanlış da değil, özellikle siyasi baskılara direnemeyen gazete (ya da medya) patronları birer birer boyun eğdi. ‘Başlarını ağrıtan’ları işten çıkarmaları, yazı işleri toplantılarına katılıp ‘az uslu durun’ demeleri de ‘siyasi otorite’ye yetmedi. Medya kurumları birer birer el değiştirdi. Sürekli küçüldü.

Gazeteciler ‘memur’ yapıldı. Yaptıkları sayfalar akşamları bir yerlere onaylara gitti, işleri değersizleştirildi. Gazetecilikle ilgili evrensel değer ve birikimler önemini yitirdi. Tek önemli olan şey, birilerinin canını sıkmamak... Ki onların kim olduğunu hepimiz biliyoruz. Binlercemiz işinden oldu. Çok iyi biliyorum ki biz sistemin dışında kalan gazeteciler olmak kadar, halen içeride kalan yani çalışan ‘gerçek gazeteciler’ olmak da zor.

212, 1961’den beri gazeteciyi koruyan ve haklarını güvence altına alan tek yasa.... Ancak işverenler bunu uygulamamak için farklı formüller buluyor. Doğum iznimde, bebeğimi emzirirken haber topladım. Yetmedi telefonla yazdırırken, ‘söyle ona gelmezse, yerine birini alırım’ tehditleri aldım. Süt izni nedir bilmedim. Son bir yılım yönetici olarak geçti. Yine çok iyi biliyorum ki ‘takdir edilen’ maaşım erkek yöneticilerden daha azdı. Ve bazı erkekler kadınların yönetmesinden hiç hoşlanmıyor. Kadın yöneticilerle ilgili önyargıları var.

Basının şu andaki en büyük sorunu ‘özgür habercilik yapamamak. Siyasi baskılar en büyük tehdit. İşsizlik ve gazeteciliğin değersizleşmesi de öyle... Taraf olmak zorunda bırakılıyor basın kuruluşları. Ana akım medyanın kalmaması büyük eksiklik. İşsizlik büyük sorun. Dışarıda çok iyi yetişmiş, yetenekli ve başarılı gazeteci çok. Ancak çalışacakları mecra az.

Son deneyimimiz bir kez daha gösterdi ki iyi gazetecilik patronların umurunda değil. Örgütlü gazeteci hâlâ istenmiyor. Meslek örgütleri olarak, ‘çalışsak da çalışmasak da biz varız, buradayız’ diye avazımız çıktığı kadar bağıralım

diyorum. Bugün 212 sadece, yıpranma indirimi, basın kartı, toplu taşıma indirim kartı almaktan ibaret gibi. Bu nedenle meslek örgütlerini güçlendirmek çok önemli. TGC, TGS ve diğer örgütlerde buluşmak ve hak savunuculuğu yapmanın gücümüzü artıracağını inanıyorum.”¹⁴⁵

3.4.7 Yerelde Kadın Gazeteci Olmak

2020'nin temmuz ayında açıklanan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Yazılı Medya İstatistikleri incelendiğinde, yerel medya açısından olumlu bir tablo ile karşı karşıya olunduğu düşünülse de yakından bakıldığında durumun pek de böyle olmadığı görülmektedir.

Tablo 29- Türkiye’de 2019 Yılında Yayımlanan Gazetelerde Paylar

Bu gazetelerinden yerel yayın yapanların oranı	Yüzde 90.8
Bunların toplam gazete tirajları içindeki payı	Yüzde 15.7

Bu durum yerel medyanın kendi okuyucu kitlesi ile etkileşimin düşük olduğu anlamını taşımaktadır. Ayrıca bu rakamlar yerel medyanın finansal gücünü okurlarından almadığının da ana göstergelerinden sadece biridir. Tüm bu koşullar altında ‘Türkiye’de yerel medyadan geriye müşterisi valilikler, belediyeler ve resmî kurumlar olan, bağımlılıkları nedeni ile basın özgürlükleri sınırlanmış yapılar ve mesleğini etkin bir şekilde yapamayan ve çalışma koşulları ağırlaşan yerel basın çalışanları’ kalmaktadır.

ÇALIŞMA KOŞULLARI DAHA DERİNDEN ETKİLENİYOR

Türkiye’de medyanın sorunları ortaktır. Ancak yerel medyada görülen sektörel gerileme, yerel medya çalışanlarının çalışma koşullarını daha derinden etkilemektedir.

Yerel medyanın içinde bulunduğu koşullar yerel medya çalışanlarının mesleki faaliyetlerinin içeriğini etkilediği gibi, onların çalışma koşullarını olumsuz yönde etkileyen faktörler olmaktadır. Bu koşullar, yereldeki gazetecileri işsizlik, yetersiz maaş, ağır çalışma şartları, teknik ve mesleki imkansızlıklarla karşı karşıya bırakırken, ifade özgürlükleri de sınırlanmaktadır. Yerel medya kurumlarının teknik kapasite ve donanımları giderek sınırlanmakta, yayınların içerik ve çeşitliliği tekdüzeleşmekte, gazetecilerin mesleki gelişim ve uzmanlaşma imkanları ise giderek azalmaktadır.

¹⁴⁵ journos.com.tr/10-ocak-calisan-gazeteciler-gunu-2020 (Erişim Tarihi: 26.11.2020)

YEREL MEDYADAKİ GENEL SORUNLAR

- * Yetersiz maaş. Eksik kadro ve çalışan sayısı.
- * Orantısız iş yükü ve kurum içi görevlendirme.
- * Belirsiz ve yasal sınırları aşan mesai saatleri.
- * Teknik donanım ve ekipman eksikliği.
- * Haber kaynağına ulaşım ve mobilite sınırlılıkları.
- * Mesleki yetkinlik ve uzmanlaşma alanı kısıtlılığı.
- * Yetersiz dijitalleşme ve yeni iletişim teknolojilerine uyum.

YERELDE ÇALIŞAN KADIN GAZETECİLER ANLATIYOR

Her sektörde olduğu gibi, medya sektöründe de kadınlar ciddi hak ihlallerine ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine maruz kalmaktadır. Hatta yerel medyada son dönemde görülen sektörel gerilemenin bu cinsiyetçi engellerin kapsam ve etkisini daha da artırdığı gözlemlenmektedir. Ancak bu alanda veri sunabilecek veya anlayış kazandırabilecek çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. “Yerel Medyada Kadın Gazeteci Olmak: Sorunlar ve Çözüm Önerileri” araştırması, kadınların yerel medyada yaşadığı sorunlara yönelik geniş bir fotoğraf sunmaktadır.

Yunus Erduran, “Araştırmanın temel amacı, yerel medyada faaliyetlerini sürdüren kadın gazetecilerin uğradığı toplumsal cinsiyet temelli hak ihlallerini tespit etmek ve bu ihlallere maruz kalan kadın gazetecilerin mesleki sorun ve ihtiyaçlarını ortaya koymak. Bu sayede yerel medyadaki kadın temsiliyetine dair somut veriler ortaya koymayı ve Türkiye’deki yerel medyadaki kadın gazetecilerin mesleki görünürlüğüne güçlendirmeyi hedefliyor” açıklamasında bulunmuştur. Kadın gazeteciler; mobbing, taciz, haber kaynağına ulaşmada zorluk, haber üretim sürecinde maruz kalınan mesleki küçümsenme ve dışlanma, ücret politikalarındaki eşitsizlik, yönetim kadrolarına yükselmek önündeki engeller ve daha pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır.

Kadın gazetecilerin yerel medyada karşı karşıya olduğu pek çok sorun alanı bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını ve raporun öne çıkan bulguları ise şöyledir:

1. Basın İlan Kurumu (BİK) 2020 verilerine göre yazılı basında çalışan fikir işçilerinin yalnızca yüzde 32’si kadın. Araştırmamıza katılan gazeteciler bunun temel sebebinin kadına atfedilen toplumsal cinsiyet rolüyle ilişkili olduğuna ve işverenler tarafından kadın gazeteci çalıştırmanın dezavantajlı görüldüğüne dikkat çekilmektedir:

“Biz, kadın gazeteciler olarak, birçok yere başvurduğumuzda erkek değilsin, gece yarısı habere gidemezsin diye kapıdan çevriliyoruz. Bunu diyen o kadar çok kurumla karşılıyoruz ki (...) Yerelde kadın daha çok eziliyor. Çünkü yerelde daha çok ‘Gazeteci erkek olur’ bakışı hâkim. Bildiğimiz birçok ulusal ajans bile yerelde özellikle erkek muhabir tercih ediyor.” (Yazı İşleri Müdürü, Antalya, dört senedir gazetecilik yapıyor)

“RİCADAN ÇOK, BASKIYA DÖNÜŞÜYOR”

2. Finansal daralma, yerel medyada yetersiz personel anlamına gelmektedir. Bunun sonucunda yerel medya çalışanları daha fazla mesai ve daha yoğun iş yüküyle karşılaşmaktadırlar. Araştırmaya katılan kadın gazeteciler fazla mesai ve ücretler konularının, toplumsal cinsiyet fark etmeksizin tüm çalışanlar tarafından deneyimlenen genel bir problem olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan gazeteciliğe yeni başlayan kadın gazetecilerin mesleğe genelde ücretsiz veya düşük maaşlarla, ağır iş yükü ve mesai koşulları altında çalıştırılarak giriş yaptığı vurgulanmaktadır:

“Yerel medya kurumları belediyeler, kamu kurumlarının desteğiyle, resmi ilanlarla ayakta kalmaya çalışıyor. Ama bunun gazeteciye hiç katkısı yok. Tam tersine kurumlar küçülüyor, beş kişinin yapacağı işi bir kişi yapıyor ve geriye kalan dört kişi işsiz kalıyor. Çalışırsanız da asgari ücrete mahkûm ediliyorsunuz. Bunun yanında da hayatınızı idame ettirmek için ek işe başlıyorsunuz.” (Editör, Mersin, 20 senedir gazeteci olarak çalışıyor)

Yerel medya gelirlerinin büyük çoğunluğunu resmi ilanların oluşturması, siyasi/ekonomik yerel aktörlerle kurulan ticari ilişkiler yerel medya kurum ve gazetecilerinin haber üretim süreçlerini de dış baskılara açık hâle getirmektedir:

“Genelde BİK veya basınla alakalı [diğer] kamu kurumlarından, kendileriyle ilgili gelişmeleri içeren metinler gönderiliyor. Bu metinlerin hemen haberleştirilip yayına sunulması bekleniyor. Hatta bazen yayımladığınız haberi taratıp göndermeniz bile isteniyor. Bu ricadan çok, editöryal baskıya dönüşüyor.” (Muhabir, Ankara, beş senedir gazeteci olarak çalışıyor)

KADINLAR TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN BİR GAZETE

3. Kurumsal karar alma mekanizmalarında kadın yönetici ve çalışanların yer alması ise kadın gazeteciler için olumlu bir tablo oluşmaktadır. Katılımcıların

tecrübeleri, bu kurumlarda çalışma koşullarının kadın gazeteciler için daha eşitlikçi ve destekleyici şekilde oluşturulduğunu göstermektedir. Ayrıca bulgular kadın imtiyaz sahiplerinin, yerel medyada kadın gazetecilerin mesleki görünürlüğüne katkı sağladığını işaret edilmektedir:

“Mesleğe ilk başladığımda şehirdeki tek kadın gazeteci bendim. Gazeteyi kurduktan sonra 16 yıl boyunca hiç erkek çalışan almadık. Tüm muhabirleri kadınlardan oluşan ve kadınlar tarafından yürütülen bir gazete olduk. Bölgede ihtiyaç sahibi pek çok kadın için kurtuluş imkânı oldu. Bir medya kurumundan çok bir sivil toplum vakfı gibi çalıştık.” (İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni, Tunceli, 22 yıldır gazeteci olarak çalışıyor)

“OFİS İÇİ İŞLER KADINA YÜKLENİYOR”

4. Kadın gazetecilerin ortak deneyimleri, ulusal medyadaki yaygın “cam tavan engeli” ve “maaş eşitsizliğinin görece nadir, terfi ve kıdem yükselişi imkanlarının ise daha ulaşılabilir olduğunu göstermektedir. Ancak yatay ayrımcılık olarak tanımlanan kadın gazetecilerin sadece belirli habercilik alanları (sağlık, magazin, kültür ve sanat vb.) ve ofis içi pozisyonlarda görevlendirilmesi yerel medyada oldukça yaygındır:

“Genelde ofis içi bütün işler kadın üzerine yıkılıyor. Çay, kahve hizmeti hatta temizliği bile kadın çalışanların üstlenmesi bekleniyor (...) Yerelde bütün evrak işlerini de kadın çalışanlar yürütür ama ‘Sen zaten büroda oturuyorsun. Ne iş yapıyorsun ki?’ denilerek bir de üzerine ücretinizde kısıtlamaya gidilir.” (Editör, Mersin, 20 senedir gazeteci olarak çalışıyor)

“ZEKANA İNANMIYORLAR, KÜÇÜMSEME VAR”

5. Diğer yandan toplumsal haber üretim süreçlerinde kadın gazetecilere erkeklerle eşit fırsatlar tanınmadığı, aksine bu alanlarda erkek meslektaşlarının baskın hale gelmesiyle kadın gazetecilerin küçümseme, dışlanma, taciz gibi cinsiyet temelli ayrımcılıklara maruz kaldıkları, beceri ve tecrübelerinin sorgulandığı durumlarla sık karşılaşıldığı belirtilmektedir:

“Yerelde kadın gazeteci olduğun zaman senin zekana inanmıyorlar. Küçümseme var (...) Mesela bu işin okulunu okumuş, üniversite eğitimi almış ve senelerdir çalışan deneyimli kadın gazeteciler bile saygı görmüyor. Gösterilirse çalıştığı kurum üzerinden saygı görüyor. Kişisel birikimi veya

tecrübesine değer gösterilmiyor.” (Genel Yayın Yönetmeni, Çorum, 24 senedir gazeteci olarak çalışıyor)

Kadın gazeteciler işlerini yaparken etkileşimde bulundukları yerel aktörlerle iletişimlerinde cinsiyetçi önyargı ve ayrımcılıklar ile karşılaştıklarını, cinsiyet temelli şiddet ve güvenlik tehditlerine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir:

“Bir olay üzerine haber için sahaya gittiğinizde özellikle taraflardan biri erkeğe size daha kolay saldırabileceğini ve buna gücünün yetebileceğini düşünüyor. Bugüne kadar olay yerlerinde yediğim küfürler, tükürükler, tekmeler saymakla bitmez (...) Sıkça tehdit aldığım, hatta evimin kurşunlandığı bile oldu.” (Genel Yayın Yönetmeni, Kocaeli, 18 senedir gazeteci olarak çalışıyor)¹⁴⁶

3.4.8 Basın Kartı Ayrımı

Bugün Basın İş Kanunu'ndaki birçok madde iptal edilmiş gazetecinin elindetek hak olarak fiili hizmet zammı (yıpranma payı) kalmıştır.

Bu durumda en zor şartlarda çalışan gazeteciler, en az hakka sahip meslek grubu olmuştur. Basın sektöründe çalışan ancak, işverenleri tarafından Basın İş Kanunu kapsamında gösterilmeyen gazetecilerin, “basın kartı sahibi olan” ve “basın kartı sahibi olamayan gazeteci” ayrımı büyük mağduriyetler yaşatmakta ve basın kartı olmayan meslektaşlarımızın ve matbaa çalışanlarının yıpranmadan faydalanamamaları önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Sorunun çözümü ise 506 sayılı düzenlemeye geridönülmesidir. Gazeteciler, özellikle işsiz kalma korkusu ile yasal haklarını kullanamamakta ve sendika üyesi olamamaktadır. Bu yüzden gazetecilerin hukuki hakları yeniden düzenlenmelidir.”¹⁴⁷

¹⁴⁶ journo.com.tr/yerel-medya-kadin-gazeteci (Erişim Tarihi: 26.11.2020)

¹⁴⁷ medyatava.com/haber/en-az-hakka-sahip-meslek-grubu-gazeteciler_214856 (Erişim Tarihi: 9.1.2021)

SONUÇ

Sektördeki krizin daha da derinleşeceği bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Birbiri ardına kapanan gazeteleri göz önüne aldığımızda, 8. Cumhurbaşkanımız Turgut Özal'ın da söylediği, "2.5 gazete kalacak" sözü kanıtlanacak gibi görülmektedir. Özal burada, "kartel" olarak isimlendirdiği Hürriyet ve Sabah gazetelerini bir tam gazete, diğer tüm gazeteleri de yarım gazete olarak değerlendirmişti.

Dev gazetelerin kapandığı bugünkü duruma baktığımızda, sözleri Özal'ı haklı çıkartmaktadır. Tabii buna teknolojik gelişmeler de çanak tutmaktadır. İnternetin yaygınlaşması, gazete ve dergi gibi kağıt üzerine basılan yayınların varlığını tehdit etmektedir. Bedavaya ulaşabilecekleri düşündükleri bir şey için insanlar artık para ödemek istememektedirler.

Öte yandan dijital medyanın gelişmesi konvansiyonel medya denilen, yani geleneksel, klasik, alışlagelmiş medya için pozitif bir ilerleme olmuştur. Zira baskı ve dağıtım giderleri bir gazetenin tüm masraflarının yaklaşık olarak yarısına denk gelmektedir. Ancak internet üzerinden kazanılan reklam gelirleri basılı medyaya göre şu an itibariyle çok daha düşük olmaktadır.

Ek olarak, gazetelerin önemli bir gelir kaynağı olan seri ilanlar tamamen dijital ortama taşınmış ve bu taşınmayı sürdürmektedir. Emlak ve satış ilanları için insanlar, gazeteler yerine bu konuda izlenirlikleri öne çıkmış web sitelerini tercih etmektedirler.¹⁴⁸

2015 yılında dünyanın en büyük online ticaret şirketi Amazon'un sahibi Jeff Bezos, 250 milyon dolar karşılığında Washington Post gazetesini satın aldığını açıklamıştı. Gazete kısa süre içinde sergilediği performansla hem finansal tablolarını hem de itibarını daha iyi duruma getirmişti. İçerik dışındaki yönetim konularıyla ilgilenen Bezos, gazetecilerin gazetecilik yapabilmeleri için gerekli ortamı sağlamıştır.

Jeff Bezos örneği, bize sadece basılı yayının ölmeyeceğini göstermemekte, dijital mecralarla kuracağı etkileşimle haber merkezlerine nasıl etkinlik kazandıracağını da ispatlamış olmaktadır. Geleceğin gazeteleri veri analizini haber merkezlerine taşıyan okurun bilgeliğini onun haber alma hakkıyla buluşturan

¹⁴⁸ Emin Tolga Akgöz, 2010, <http://ekonomiturk.blogspot.com/2010/05/gazetelerin-gelecegi.html>

yenilikçi mecralar olacaktır. Elektronik kitapla basılı kitaplar aynı evlerde bulunduğu gibi elektronik gazetelerle basılı gazeteler de kendilerine yer bulmaya devam edecek gibi görünmektedir.¹⁴⁹

Reklam verenlerin hedef kitlesi, TV veya gazeteden çok bilgisayar ve mobil cihazlarla vakit geçirmekte olan kişilerden oluşmaktadır.

Gün geçtikçe gazetelerin satışları ve televizyon izleyenlerin sayısı düşmektedir. TV başında zamanını daha çok emekliler ve ev kadınları harcamaktadır.

Gazete, ihtiyaçtan çok bir alışkanlık olarak alınmaktadır. Zaten gazeteyi elinize aldığınızda okuduğunuz haber çoktan eskimiş olunca, haber gazeteciliği okuyucuyu çok fazla cezbetmemektedir.

Gazete ve TV seyircilerinden dolayı reklamlarla finanse eden sermaye; çıkarına olan; takipçilerin daha çok zaman geçirdiği internet mecraları, Facebook'un sunduğu profillerle hedefe yönelik reklam verme olanağının olduğu, sponsorlu arama, her yeri sarmış reklam panoları gibi yeni teknolojilerle donatılmış hedefe kilitli reklam mecralarının olduğu seçenekleri tercih etmektedir.

Reklam verenlerin oranı azalmakla birlikte hala reklamlardaki aslan payını TV ve gazetelere dağıtmalarının birden fazla sebebi bulunmaktadır.

Reklam veren firmalara danışmanlık yapan medya planlamacı reklam ajanslarının sektördeki durumu en önemli sebebi oluşturmaktadır. Bu ajansların reklam verenlerle medya sahipleri arasında iç içe geçmiş biçimde ilişkileri bulunmaktadır.

İnternetteki reklamların reklamları verenlerin ürün satışını doğrudan artırdığına ilişkin henüz ikna edici veriler bulunmamaktadır. Bir başka sebep ise bu yolu tercih eden reklam verenlerden birilerinin gerçek başarı elde ettiğini diğerlerine göstermesini bekliyor olmalarıdır.

Yakın tarih, yazılı basının onlarca yıl daha ölmeyeceği, her zaman kendini yenileyerek bu tehlikeden uzak kalacağı konusunda bizlere ipuçları da vermektedir. Şöyle ki; bir zamanların gözdesi olan tiyatro, sinema icat edildiğinde, ortaya

¹⁴⁹ Halil İbrahim İzgi, 2018, www.gazetebirlik.com/yazarlar/gazetelerin-gelecegi-gelecegin-gazeteciligi

çıkıldığında ölmemiştir. Belki biraz biçim değiştirmiştir. Televizyonun icadı ve TV kanallarının devreye girmesi sonrasında sinema ölmemiştir ama önemli bir değişim geçirmiştir. Tıpkı internet teknolojileri çıktığında TV'nin de ölmeyip, ciddi değişim geçirdiği ve geçirmeye devam ettiği gibi sonuç karşımıza çıkmaktadır.¹⁵⁰

Gelişen teknoloji, nasıl bir ürün/aygıt ortaya çıkartsa da yazılı basın da tıpkı diğer görsel hizmetler gibi etkiye tepki vererek direnç ve değişim gösterecektir. Sonuç olarak yazılı basın, sinema ve TV gibi doğduğu gün itibarıyla ölümsüzlüğünü ilan etmiştir.

¹⁵⁰ sendika63.org/2015/02/televizyon-ve-gazetelerin-sonu-mu-onder-ozdemir-248170/

KAYNAKÇA

Kitaplar

Ahmet Coşkunaydın, SSCB'nin Dağılmasından Sonraki Süreçte Rusya'daki Yazılı Basının Geçindiği Değişimler, İstanbul 2015, Syf 122-129. Jump up ^Деловой Петербург (in Russian). National Circulation Service. Retrieved 2008-01-25.[dead link], Jump up to: abcde"About Us". Izvestia. Retrieved 2008-01-25.

Atılğan, S. Gazetecilerin Korunması, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Atılğan, S. Türk Basın Sendikacılığında Gazetecilerin Yasal Hakları, Bas-Haş TGC, İstanbul

Atilla Özsever, Tekelci Medyada Örgütsüz Gazeteci 2004: 181-182

Ertürk Akşun, Ateş, Güneş ve Ada, Destek Yayınları, 2012, s.138, (Erişim: 15.12.2018)

Osman Nuri Hasırcı, Almanya'da Türklerin Siyasal Katılımı: Köln Örneği, 2008, syf 75-76

Örnekleri, III. Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Petrol-İş Yayınları, Kocaeli, 383-400.

Tılıç, D.. 2000'ler Türkiye'sinde Gazetecilik ve Medyayı Anlamak, Su Yayınları, İstanbul.

Dergiler

Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (ISSN: 2146-3417)
Yıl: 2017 – Cilt: 6 – Sayı: 1

Seçkin, G. Türkiye'de Gazetecilerin Ekonomik Ve Sosyal Statüsü, Global Media Journal, 1 (1), 48-109.

TGS, Journo, Ekim 2018, Medyada staj: Mesleğe merhaba ideallere elveda, s.8-10

TGS, Journo, Ekim 2018, Medyada staj: Mesleğe merhaba ideallere elveda, s.8-10

Elektronik kaynaklar

AA, Anadolu Ajansı (2015). İşsizlik En Çok Gazetecilik ve Bilgisayar Mezunlarını Vurdu.

a24.com.tr/kanal-a-kapandi-mi---neden-kapandi---ne-zaman-acilacak---kanal-a-yayin-akisi-haberi-40108975h.html?h=51 (Erişim Tarihi: 28.7.2019)

ailevecalisma.gov.tr/media/1694/28072018-resmi-gazete.pdf

ailevecalisma.gov.tr/media/1694/28072018-resmi-gazete.pdf, (Erişim Tarihi: 15.12.2018)

aydinlik.com.tr/serefsizlige-karsi-mit-ile-emniyet-e-cagri-sabahattin-onkibar-kose-yazilari-subat-2019 (Erişim Tarihi: 1.2.2019)

bbc.com/turkce/haberler-dunya-53327594 (Erişim Tarihi: 4.11.2021)

BİK, Türkiye genelinde resmi ilan yayınlama hakkına sahip gazeteler, 14.10.2018.birgun.net/haber-detay/gazeteler-dolarin-insafina-birakildi-237283.html, (Erişim Tarihi: 18.12.2018)

cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/1706094/dunya-gazetesi-yeniden-merhaba-dedicalisanlar-olarak-kidem-tazminatini.html

cumhuriyet.com.tr/haber/kilicdaroglundan-simdiki-zaman-siyaset-telefonu-yayindan-kaldirilmasina-anlam-veremedim-1797976

ÇGD Basın Komisyonu Raporu (2003). İletişim Şurası 20-21 Şubat, Ankara, <http://www.cgd.org.tr/default.asp?file=bkraporu.asp>, Erişim Tarihi: 01.04.2005.

Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı, 6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Gereğince: İşkollarında İşçi Sayısı ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin 2018 Temmuz Ayı İstatistiklerine İlişkin Tebliğ,

Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı, Medyada Sendikalı Durumu.

deniz-zeyrek/madem-demirden-korkuyordunuz-o-trene-neden-bindiniz-cavit-bey-6185885/?utm_source=gazeteoku&utm_medium=referral (Erişim Tarihi: 28.12.2020)

dergipark.org.tr/en/download/article-file/329091

derszamani.net/stajyer-nedir-ne-is-yapar.html, (Erişim Tarihi: 16.12.2008)

diken.com.tr/halk-tv-simdiki-zaman-siyaset-programini-yayindan-kaldirdi/ , (Erişim Tarihi: 11/12/2020)

dwdl.de/zahlenzentrale/79906/iww_32020_so_hoch_ist_die_harte_aufgabe_wirklich/page_21.html (Erişim Tarihi: 9.1.2021)

Emin Tolga Akgoz, Gazetelerin Geleceği, EkonomiTürk2010, <http://ekonomiturk.blogspot.com/2010/05/gazetelerin-gelecegi.html>, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

Emin Tolga Akgoz, 2010, <http://ekonomiturk.blogspot.com/2010/05/gazetelerin-gelecegi.html>

eurotopics.net/tr/149416/malta (Erişim Tarihi: 20.4.2020)

FES - Friedrich E.S. (1998). Türk Medya Sektöründe Yoğunlaşma Hareketleri ve Beklenen Etkiler, Çözüm Reklam, İstanbul.

isbul.net/is-rehberi/makaleler/medya-sektorunde-kac-kisi-calisiyor, (Erişim Tarihi:18.12.018)

Fuat Oktay, Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Mecliste soru önergesine cevap, 7.11.2018. , (Erişim Tarihi: 15.12.2018)

gazetebirlik.com/yazarlar/gazetelerin-gelecegi-gelecegin-gazeteciligi. (Erişim Tarihi: 16.12.2018)

gazeteciler.com/haber/aydinlik-gazetesinde-bomba-ayrilik-imamoglu-gerilimi-istifa-getirdi/329094 ((Erişim Tarihi: 26.08.2019)

gazeteciler.com/haber/bakanlara-provokatif-soru-soran-muhabir-musab-turanin-feto-baglantis-desifre-oldu/410574 (Erişim Tarihi: 22.5.2021)

gazetekarinca.com/2020/02/aymden-gazetecilerin-yipranma-payina-dair-duzenlemeye-iptal (Erişim Tarihi: 17.2.2020)

gazetekritik.com/medya/ismail-saymaz-ahmet-davutoglu-ile-roportaj-yaptigim-icin-isimi-h123192.html (Erişim Tarihi: 24.11.2020)

qaz.wiki/wiki/List_of_newspapers_in_Germany (Erişim Tarihi: 9.1.2021)

gercekgundem.com/medya/29838/postadan-tazminatsiz-atilan-aldogan-nedenini-

acikladi (Erişim Tarihi: 29.4.2020)

haber7.com/gazeteler/haber/940519-gazete-boyutlari-kucultuldu,15.10.2012, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

haberturk.com/gazete-haberturk-yazarlarindan-veda-yazilari-2045359, (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

Halil İbrahim İzgi, Gazetelerin Geleceği, Geleceğin Gazeteciliği, Yenibirlik, 2018,

Halil İbrahim İzgi, 2018, www.gazetebirlik.com/yazarlar/gazetelerin-gelecegi-gelecegin-gazeteciligi (Erişim Tarihi: 6.9.2018)

halktv.com.tr/erdogan-turkiyenin-uretecegi-asiyi-insallah-tum-insanligin-hizmetine-sunacagiz-439885h (Erişim Tarihi: 21 Kasım 2020)

halkweb.com.tr/yayindan-kaldirilan-simdiki-zaman-siyaset-programıyla- ilgili-halk-tvden-aciklama/ (Erişim Tarihi: 11.12.2020)

halkweb.com.tr/ismail-saymaz-hurriyetten-bakin-neden-gonderilmis/ (Erişim Tarihi: 24.11.2020)

hedefhalk.com/haber/kanaldan-flas-karar-muge-anli-canli-yayini-neden-yok-1626246 (Erişim Tarihi: 8.4.2020)

İLKHA, //ilkha.com/haber/80897/televizyon-ve-internet-okuma-aliskanligimizi-sifira-indirdi, (Erişim Tarihi: 25.12.2018)

isbul.net/is-rehberi/makaleler/medya-sektorunde-kac-kisi-calisiyor, (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

journio.com.tr/sosyal-medya-gazeteciler-bbc-kurallar (Erişim Tarihi: 26.11.2020)

karar.com/guncel-haberler/aadan-musab-turan-hakkinda-suc-duyurusu-1617422 (Erişim Tarihi: 22.5.2021)

kazete.com.tr/haber/sozcude-sendikasizlastirma-girisimine-tepki-buyuyor-58581

kralspor.ensonhaber.com/amk-gazetesi-kapandi-2019-01-04.html, (Erişim Tarihi: 4.1.2019)

Dr. Martina Sauer. Martina Mediennutzung und Sprachkompetenz Turkishstammiger Migrant(inn)en, ZFT, 2005:5, (Erişim Tarihi: 14.08.2017)

m.bianet.org/1/133/239600-sozcu-nun-sendika-dusmanligina-tazminat-cezasi

(Erişim Tarihi: 20.2.2021)

medarder.org/wp-content/uploads/2020/12/medar-kucuk.pdf (Erişim Tarihi: 28.12.2020)

mediacoom.blogspot.com/2007/05/newspaper-circulation-worldwide.html,21.5.2007, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

medyagunlugu.com/haber/halk-tvde-ne-oluyor-44969 'Erişim Tarihi: 4.4.2019))

medyagunlugu.com/Haber-5701-aada-maaslar-sabitlendi.html (Erişim Tarihi: 20.12.2019)

medyakoridoru.com/gundem/sahada-calismak-icin-yetersiz-bulduklarindan-saglik-ve-magazin-haberlerine-yon-22471/ (Erişim Tarihi: 28.12.2020)

Medyaradar, gzt.com Zorda, (Erişim Tarihi: 20.12.2018)

medyaradar.com/bbcye-kadin-calisanlara-yonelik-ayrimcilik-sorusturmasi-haberi-2005378 (Erişim Tarihi: 29.3.2020)

medyaradar.com/70-milyonluk-turkiyede-3-milyon-gazete-satiliyorsa-burada-bir-yanlisiniz-varbu-haberlerle-fazla-mi-satacaksinizbasbakan-erdogandan-medyaya-sert-elestiri-haberi-21281,26.11.2007, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

medyatava.com/haber/en-az-hakka-sahip-meslek-grubu-gazeteciler_214856 (Erişim Tarihi: 9.1.2021)

milligazete.com.tr/haber/2917399/hurriyet-gazetesi-satislari-eriyor-40-bine-dustu (Erişim Tarihi: 3.2.2021)

mynet.com/bik-2018-basin-calisanlari-istatistiklerini-acikladi-110104331208, 14.10.2018, (Erişim Tarihi: 15.12.2018)

odativ.com/avrupada-bitirilen-istanbul-merkezli-gazeteciligin-cokusu-31121858.html, (Erişim Tarihi 01.04.2019)

odativ.com/milliyette-cok-tartisilacak-olay-26121845.html, (Erişim Tarihi: 26.12.2018),

odativ.com/digiturkte-buyuk-kriz-24041808.html, (Erişim Tarihi: 26.12.2018)

odativ.com/adini-alparslan-turkesin-koydugu-48-yillik-gazete-boyle-veda-etti-ihanetin-en-alasini-gorduk-17022054.html, (Erişim Tarihi: 17.2.2020)

onedio.com/haber/cnn-turk-muhabir-ve-kameramanlar-icin-bina-onune

Oray Eğin, Biz Nerede Yanlış Yaptık, 5 Temmuz 2018, www.haberturk.com/gazete-haberturk-yazarlarindan-veda-yazilari-2045359.

outlook.live.com/mail/deeplink,

patronlardunyasi.com/haber/Yazgulu-Aldogan-20-yil-calistigim-Posta-dan-tazminatsiz-atildim/208772 (Erişim Tarihi: 29.4.2020)

Prof. Dr. Atilla Girgin, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, Tirajda Yerlerde Güven de, <http://atillagirgin.net/kategori/yayinlar/61145/tiraj-da-yerlerde-guven-de>, 3.12.2007, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

Prof. Dr. Suat Gezgin, İ. Ü. İletişim Fakültesi Dekanı, a.g.e. Tirajda Yerlerde Güven de, <http://atillagirgin.net/kategori/yayinlar/61145/tiraj-da-yerlerde-guven-de>, 3.12.2007.

reklamajansi.com.tr/gazete-sutun-santim-olculeri, 19.12.2016, (Erişim Tarihi: 28.12.2108)

Resul Serdar Ataş, En Çok Japonlar Okuyor, milligazete.com.tr/haber/802985/en-cok-japonlar-okuyor, 2.12.2007, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

R.S. Ataş, www.milligazete.com.tr/haber/802985, 2.12.2007, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

R. Ataş, 2.12.2007, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

sabah.com.tr/gundem/2020/09/23/sozcuden-pandemide-isci-kiyimi1401645 (Erişim Tarihleri: 13.10.2020)

siyasihaber4.org/3-haber-ajansi-16-televizyon-23-radyo-45-gazete-15-dergi-29-yayinevi-kapatildi (Erişim Tarihi: 28.3.2020)

sendika63.org/2018/09/dunya-gazetesinde-son-iki-gunde-40-kisi-isten-cikarildi-509848,

sendika63.org/2019/02/hurriyetin-gercek-tiraji-60-bin-diyen-posta-yazari-ayni-gun-kovuldu-531971 (Erişim Tarihi: 26.2.2019)

sendika63.org/2018/09/dunya-gazetesinde-son-iki-gunde-40-kisi-isten-cikarildi-509848, www.isbul.net/is-rehberi/makaleler/medya-sektorunde-kac-kisi-calisiyor

seyler.eksisozluk.com/almanyada-8-turkun-olduruldugu-doner-ci-cinayetleri-ve-nsu-davasi-nedir

siyasetcafe.com/ahmet-ercanlar-hurriyetten-neden-ayrildi-iste-o-aciklama-48097h.htm (Erişim Tarihi: 12.8.2020)

sputniknews.com/turkiye/202105211044561503-anadolu-ajansi-muhabiri-musab-turandan-aciklama/ (Erişim Tarihi: 22.5.2021)

Resul Serdar Ataş, En Çok Japonlar Okuyor, milligazete.com.tr/haber/802985/en-cok-japonlar-okuyor,2.12.2007, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

Sırrı Erinç. (1998), TDV İslam Ansiklopedisi, <http://sahipkiran.org/2017/01/06/guney-asya,6.1.2017>, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

sozcu. com.tr/2018/ekonomi/toplam-3-milyon-gazetenin-yarisi-bedava-dagitiliyor-2255846, (Erişim Tarihi: 27.12.2018)

şükrü Karaman, Samsun Gazetesi, 30.9.2018, hedefhalk.com/yazarlar/sukru-karaman/gazeteler-zor-durumda/610019, (Erişim Tarihi: 25.12.2018)

sporekrani.com/haberler/79266/BJK-TV-nin-Yayin-Hayati-Sona-Erdi (Erişim Tarihi: 29.3.2020)

superhaber.tv/mustafa-armagan-ile-yollar-ayrildi-yeni-safakta-hilafet-krizi-haber-328233 (Erişim Tarihi: 26.2.2021)

tele1.com.tr/cnn-turkte-konteyner-kiyimi-suruyor-a-haberden-atananlar-tehdit-ediyor-158526/ (Erişim Tarihi: 1.5.2020)

televizyongazetesi.com/aliye-binbir-gece-bir-istanbul-masali-dizilerinin-yapimcisi-zor-durumda/,1073829, www.isbul.net/is-rehberi/makaleler/medya-sektorunde-kac-kisi-calisiyor, (Erişim Tarihi:18.12.2018)

TGC, www.tgc.org.tr/raporlar/basin-raporlari/1468-ocak-2017-raporu.html, (Erişim Tarihi: 16.12.2018)

tgf.com.tr/haberler/tgf-62baskanlar-konseyi-toplandi-gazeteler-bir-bir-kapaniyor-h527.html (Erişim Tarihi: 9.1.2021)

tgs.org.tr/gazeteci-kadinlarin-yasadigi-cinsiyet-ayrimciligi-ve-siddet-arastirmasi (Erişim Tarihi: 29.3.2020)

tgs.org.tr/?s=S%C3%96ZC%C3%9C, <https://tgs.org.tr/sozcu-sendikasizlastirma>

Tirajlar, 2018. www.medyatava.com/tiraj, www.medyaradar.com/tirajlar.

tgs.org.tr/konu/toplu-is-sozlesmeleri, (Erişim Tarihi: 15.12.2018)

timeturk.com/cnn-turk-un-16-calisaninin-binaya-girisleri-yasaklandi/haber-1401645
(Erişim Tarihi: 22.3.2020)

tivitrend.com/cnn-turkun-muhabir-ve-kameramanlarini-binaya-sokmamas-107886i.html

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu (2015). Basın Odası Haberleri, Sayı:13, http://tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2015_13_20150319.pdf, (Erişim Tarihi: 15.04.2016)

turktime.com/haber/sozcu-gazetesi-zeynep-gurcanli-ile-yollarini-ayirdi/555793
(Erişim Tarihi: 28.09.2020)

Uçak, O. Medyada Fikir İşçilerine Tanınan Haklar Süreci Ve Karşılaştırmalı Uygulama

ulusal.com.tr/m/medya/sozcu-yazari-ugur-dundar-1-nisan-sabahi-ankara-dan-yuregimi-yakan-bir-haber-geldi-h227110.html

uydudunya.com/2017/10/kanal-tv-kapandi.htm (Erişim Tarihi: 28.7.2019)

Quelle: IVW / eigene Berechnungen. *harte Auflage = Einzelverkauf+Abo (Erişim Tarihi: 9.1.2021)

WAN, 2.12.2007, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

wikipedia-on-ipfs.org/wiki/El-Ahram.html, 1.8.2017, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

wikiwand.com/tr/N%C3%BCfuslar%C4%B1na_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_listesi, 11.10.2018, (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

Worlds of Journalism, https://epub.ub.uni-muenchen.de/36330/1/Country_report_Japan.pdf, 17.2.2017 (Erişim Tarihi: 29.12.2018)

yakinplan.com/2020/02/18/vanin-38-yillik-gazetesi-kapandi (Erişim Tarihi: 19.2.2020)

yenicaggazetesi.com.tr/ismail-saymaz-hurriyetten-ayrildi-272089h.htm

(Erişim

Tarihi: 24.11.2020)

yenigaste.com/spor/a-spor-da-setanay-cankat-in-gorevine-son-verildi-h50546.html.

(Erişim Tarihi: 21.2.2020)

EKLER

Adı Soyadınız: ————— 1—
Doğum Tarihiniz: 1971
Doğum Yeriniz: EDİRNE KÖRNEZ EDİRNE
Medeni Durumuz: Evli ☐ Bekar ☒ Çocuk ☐
Tahsil Durumunuz: LİSE
Mesleğiniz: GRAFİK TASARIM
Göreviniz: SAYFA TASARIMI
Kaç yıldır çalışıyorsunuz: 28
Ev Adresiniz: BAĞLAMPAŞA
İşyeri Adresiniz: BEYLİKÖZÜ
Aldığınız Ücret: 2750
Ücret skalası var mı: VAR
Aldığınız ücreti siz mi belirlediniz: HAYIR
Aldığınız ücreti işyeri mi belirledi: EVET
Maaş düzeninde bir aksaklık var mı: EVET
Ne zamandır sürüyor: 1 AY
İşe giriş tarihi: EKİM
SGK peşili tarihi: KASIM
Maaş " " —————

AÇIKLAMA

Ben EYT mağduruyum, emekli etmiyorlar
ve 40 yaş üstü işte vermiyorlar. Bu yaşları
sonra alındığımız yerlerde maaşta atlamasız
Söylenenler gibi ekonominin iyi olduğunu
düşünmüyorum. Her seye rağmen 2017 biz
işsiziz. Sırtlı mülki gelir artıyor ama bizim
cebimizle giden birsey yok. Sırtlılere
yapılan yarıdan fazla bir işsizlerde yaptırma
sını istiyoruz.

Adı Soyadınız: 2

Doğum Tarihiniz: 1990

Doğum Yeriniz: Sirt KAKEN ŞİİRT

Medeni Durumuz: Evli ☒ Bekar ☐ Çocuk ☐

Tahsil Durumunuz: Lise mezunu

Mesleğiniz: Reklamculuk

Göreviniz: Reklam Satış ve Pazarlama

Kaç yıldır çalışıyorsunuz: 10

Ev Adresiniz: Beylikdüzü

İşyeri Adresiniz: Beylikdüzü

Aldığınız Ücret: 2000

Ücret skalası var mı: 2.000

Aldığınız ücreti siz mi belirlediniz: Hayır

Aldığınız ücreti işyeri mi belirledi: Evet

Maaş düzeninde bir aksaklık var mı: Evet

Ne zamandır sürüyor: 2.5 ay

İşe giriş tarihi: 27.08.2018

SGK peşin tarihi: 07.09.2018

Maaş " " -

AÇIKLAMA

Türkçe gerektiren diğer iş gücünün toplu şekilde inşaat sektörüne aktarılması, ülke genelinde ekonomik crisis sorunlara neden olmaktadır. İnşaat sektörüne alıp para kazandıran çalışan çiftçiler tarafından ve hayvancılık sektöründen kalmaktadır.

Adı Soyadınız:
 Doğum Tarihiniz: 01.01.1968
 Doğum Yeriniz: Tokat
 Medeni Durumunuz: Evli ☒ Bekar ☐ Çocuk ☒
 Tahsil Durumunuz: Üniversite
 Mesleğiniz: Gardeci
 Göreviniz: Elbis
 Kaç yıldır çalışıyorsunuz: 28
 Ev Adresiniz: Büyükelmece
 İşyeri Adresiniz: Büyükelmece
 Aldığınız Ücret: 3.500
 Ücret skalası var mı:
 Aldığınız ücreti siz mi belirlediniz: Hayır
 Aldığınız ücreti işyeri mi belirledi: Evet
 Maaş düzeninde bir aksaklık var mı: Evet
 Ne zamandır sürüyor: 2 ay
 İŞE GİRİŞ TARİHİ: 01.09.2018
 SGK GİRİŞ " 01.09.2018
 MAAŞA " " 03.10.2018

AÇIKLAMA

İşsizliğin sadece varlık işi gören
 değil varlıklı insanlar arasında da
 yaygın olduğu görüldü maaşların
 vaktinde alınmaması artık ricaden
 bir uygulama haline geldi.

Adı Soyadınız:
Doğum Tarihiniz: 1973
Doğum Yeriniz: DENİZLİ KÖKEN: DENİZLİ
Medeni Durumuz: Evli ☐ Bekar ☒ Çocuk ☐
Tahsil Durumunuz: YÜKSEK LİSANS
Mesleğiniz: Halkla İlişkiler Uzmanı
Göreviniz: Rehber Müşavir
Kaç yıldır çalışıyorsunuz: 17
Ev Adresiniz: Bakırköy
İşyeri Adresiniz: Beşiktaş
Aldığınız Ücret: 1000 TL
Ücret skalası var mı: VAR
Aldığınız ücreti siz mi belirlediniz: EĞET
Aldığınız ücreti işyeri mi belirledi: HAYIR
Maaş düzeninde bir aksaklık var mı: 3 AY - EĞET
Ne zamandır sürüyor: 3 AY
İŞE GİRİŞ TARİHİ 27 Ağustos 2018
SGK " " 8 Eylül 2018
MAAŞ GECİĞİ " " - - - - -

AÇIKLAMA

İŞYERİ VE ÇALIŞAN ARASINDAKİ EN ÖNEMLİ
KULLANILAN GÜVEN, ADALET, ŞEFFAFLIK
DURUMDUR. GÜVEN PROBLEMİ KAMUYU İLGİLİ
ÇALIŞAN MOTİVASYONUNDA GÖK ÇİDDİ
DÜŞÜŞLER OLACAKTIR.

Adı Soyadınız:
 Doğum Tarihiniz: 1955
 Doğum Yeriniz: 757 ANKARA
 Medeni Durumunuz: Evli ☒ Bekar ☐ Çocuk ☒
 Tahsil Durumunuz: YÜKSEK OKUL 4. YIL
 Mesleğiniz: GAZİETÇİ
 Göreviniz: EDITÖR
 Kaç yıldır çalışıyorsunuz: 40
 Ev Adresiniz: AKSARAY
 İşyeri Adresiniz: BEYLİKDUZU
 Aldığınız Ücret: 4000
 Ücret skalası var mı: VAR
 Aldığınız ücreti siz mi belirlediniz: HAYIR
 Aldığınız ücreti işyeri mi belirledi: EVET
 Maaş düzeninde bir aksaklık var mı: EVET
 Ne zamandır sürüyor: 3 AY
 İŞE GİRİŞ TARİHİ: 27. AGUSTOS 2018
 SGK'a girme tarihi: 8. EKİM 2018
 MAAŞA GİRİŞ: -
 MAAŞA GİRİŞ: -

AÇIKLAMA

2000 yılında emekli oldum ama sürekli hastalığım. Bu süre tam 40 yıl. 71. yaşından beri işe. Ama verimim çok düşük. Bu yüzden ailemde de çok sık sık hastalığım. Hanım "evde oturma" dedi. Anlatılan maaş evliliğim içinde denildi. Sonra 15'ine geldi, Hanım denildi. P'i geldi. SGK'ya girdim. Yapıldı. Ancak her defasında geçitli hastanelerle maaşlar evlendi. Kasım bile geçti. Hanım "param almadan gitme" diyor. Ama evliliğe sürekli gün, ay, haftalar ekleniyor. İhtiyarlar gençler, geyik, kake problem değil. Hastaları okumuyor. Aslında evde yapacak bir şey olmadıktan sonra eski ve yeni edindiklerim de ille de sohbet + gazete toplantıları ile zaman geçiriyoruz. En üst maaşta hatta patron tarafından yapılan açıklamalar moral verici, ancak maaş problemi devam. Bunu...

ama bu maaşla işi de kolay olmayacak gibi düşünüyor. Çünkü yapılan sözleşme çok düşük maaşla oluyor.

Adı Soyadınız:

Doğum Tarihiniz: 12/01/1963

Doğum Yeriniz: ESKİŞEHİR KÖKEN - ESKİŞEHİR

Medeni Durumunuz: Evli ☒ Bekar ☐ Çocuk ☒

Tahsil Durumunuz: LİSE

Mesleğiniz: GAZETECİ

Göreviniz: EDITÖR

Kaç yıldır çalışıyorsunuz: 36

Ev Adresiniz: ÜSKÜDAR

İşyeri Adresiniz: REYLİKÖZÜ

Aldığınız Ücret: 4.000

Ücret skalası var mı: VAR

Aldığınız ücreti siz mi belirlediniz: HAYIR

Aldığınız ücreti işyeri mi belirledi: EVET

Maaş düzeninde bir aksaklık var mı: EVET

Ne zamandır sürüyor: 2 AY

İŞE GİRİŞ TARİHİ 09/10/2018

SGK GİRİŞ TARİHİ 09/10/2018

MAAŞA GİRİŞ TARİHİ 09/10/2018 Henüz alınmadı

AÇIKLAMA

İŞYERİN İLE GAZİSİNİN ARASINDAKİ GÜVEN BİR
KERE KATILIMINDA GİRİŞİLMİŞTİR. YAKLAŞIK
İKİ AYLIK BİR OTALAMA TAKTİKİ UYGULANMIŞTIR.
MAAŞ ÖDEMELERİ NÖRMAVE DE DÖNŞE GAZİSİNİN
BİR SÖNİRKİ MAAŞ ÖDENECEK Mİ KİŞİKLİKLİ HER
ZAMAN YASA YALAKI.

Adı Soyadınız: _____
Doğum Tarihiniz: 23.06.1970
Doğum Yeriniz: Ankara KÜLTÜR - T.C. İstanbul
Medeni Durumuz: Evli ☒ Bekar ☐ Çocuk ☐
Tahsil Durumunuz: Üniversite
Mesleğiniz: Gazeteci
Göreviniz: Editör
Kaç yıldır çalışıyorsunuz: 28 yıl
Ev Adresiniz: Beylikdüzü
İşyeri Adresiniz: Beylikdüzü
Aldığınız Ücret: _____
Ücret skalası var mı: _____
Aldığınız ücreti siz mi belirlediniz: Hayır
Aldığınız ücreti işyeri mi belirledi: Evet
Maaş düzeninde bir aksaklık var mı: Evet
Ne zamandır sürüyor: Bir ay
İŞÇİLERİN TARİHİ: 22.10.2018
SON " " : 22.10.2018
MİLLİyetçi TARİHİ: _____

AÇIKLAMA

Daha önce çalıştığım gazeteden maaşların gecikmeli
ödenmesi yüzünden ayrıldım. Şimdi aynı durum
yeni işyerimde de yaşanıyor. Bu duruma Türk
basınının son yıllarda giderek kar kaybetmesi sebep
olduğu gibi özel sektörün çalışanlarına karşı son
dönemde sık görülmeye başlanan "değersizleştirme"
politikaları da sebebiyet vermektedir.

Adı Soyadınız:
Doğum Tarihiniz: 1.7.1978
Doğum Yeriniz: İSTANBUL KÖRÜ - TÜRKİYE
Medeni Durumunuz: Evli ☒ Bekar ☐ Çocuk ☒
Tahsil Durumunuz: ORTAOKUL
Mesleğiniz: VİDEO İZLEME
Göreviniz: TEKNİK - ÇALIŞI
Kaç yıldır çalışıyorsunuz: 95 YILINDAN KÖRÜ - 674 AYLA
Ev Adresiniz: BEYKURT
İşyeri Adresiniz: KEÇİLİK KÜLTÜRÜ
Aldığınız Ücret: 1.600
Ücret skalası var mı: VAR
Aldığınız ücreti siz mi belirlediniz: HAYIR
Aldığınız ücreti işyeri mi belirledi: EVET
Maaş düzeninde bir aksaklık var mı: EVET
Ne zamandır sürüyor: 30 AĞUSTOS 2018 - 12 KASIM 2018
İŞÇİLERİN TALEHİ: 30 AĞUSTOS
SGK " " : 8 EYLÜL 2018
MİLLİ GECİK TALEHİ: - AĞUSTOS 2018

AÇIKLAMA

Bu yıl kızım üniversiteye başlayınca çalışma gereği duydum mecburen 3 yaşında çocuğumu 600 TL verip kreşe verdim. İse girdim kızımın 2 senelik 2.2 milyar taksit yaptık. Ancak bu iş yeri nasip aldu fakat bir aylık almadık. Beklemekteyiz arkadaşlar. Her gün sepiye yalvarırsı. Kreş ve okul taksidinde zor günler yaşamaktayım. Eşimde sık diyor ve Sabırda her şey düzeldi diye güzel haberler bekliyorum. Her şeyin hayırlısıyla...

Adı Soyadınız:
Doğum Tarihiniz: 1.8.1973
Doğum Yeriniz: İGDIR KÖKEN: İran
Medeni Durumuz: Evli ☒ Bekar ☐ Çocuk ☒
Tahsil Durumunuz: Üniversite
Mesleğiniz: Gözeteci
Göreviniz: Editör
Kaç yıldır çalışıyorsunuz: 24 yıl
Ev Adresiniz: Bahçelievler
İşyeri Adresiniz: Beşikdüzü
Aldığınız Ücret: 3.350 TL
Ücret skalası var mı: -
Aldığınız ücreti siz mi belirlediniz: Hayır
Aldığınız ücreti işyeri mi belirledi: Evet
Maaş düzeninde bir aksaklık var mı: Evet
Ne zamandır sürüyor: 1.5 ay
İŞE GİRİŞ TARİHİ 17.10.2018
SGK GİRİŞ TARİHİ (1.1.1997) 17.10.2018
MAAŞA GİRİŞ TARİHİ -

AÇIKLAMA

Bunca iz birikimin ardından zamanında
maaş alamamak. Mesleğim adına kayıpsız
bir durum tabii. Bunun üzerine maaş
alamayıp bir yandan da eşimin işten
buna rağmen "Çıkma devam et... devam"
ise benim sağlımı etkileyen yarattıyor.
Kırsacı arapla kalmak istemiyorum
insanı.

Adı Soyadı: —
Doğum tarihi: — 1960
Doğum Yeri: — İSTANBUL TAAHSİL — ÜNİV
Medeni Durumu: — EVLİ
Mesleği: — GAZETECİ
Görevi: — DİZGİ
Kaç yıldır çalışıyorsunuz: — 27
Ev Adresi: — BEŞİKTAS
İşyeri Adresi: — BEYLİKDÜZÜ
Aldığınız ücret: — 3000.—
Ücret şubesi var mı? — VAR
Aldığınız ücret siz ni bekarlıktır: — HAYIR
" " işyeri " " : — EVET
Maaş döneminde bir alışkanlık var mı: — EVET
Ne zamanlar süzünüyor: — ÜÇ AYDIR
İşe giriş tarihi: — AĞUSTOS
Sok " " : — EKİM
Maaş peşit: —

AÇIKLAMA

"Büyük bir hevesle başladığım yeni işimde
hiç maaş alamamış çok canımı sıkıyor. Ma bugün hakkımı
diğerleri üç ay geçti. Daha ne kadar devam edebileceğimi
bilmiyorum."